



128



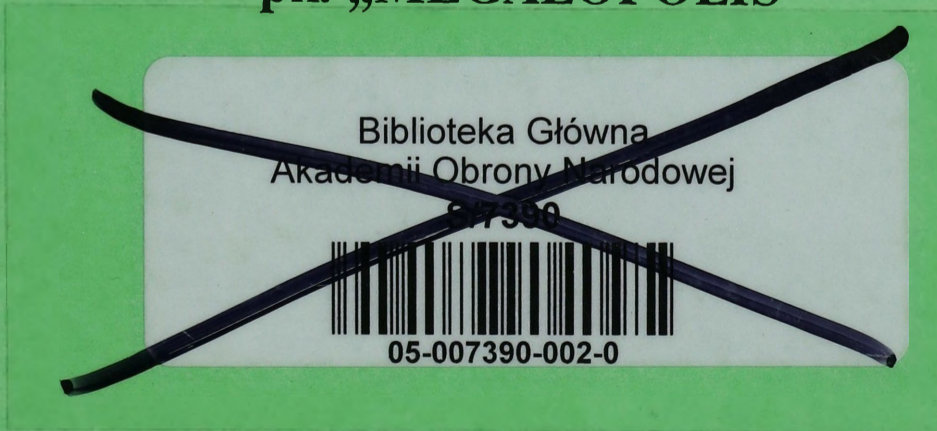
AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ ZARZĄDZANIA I DOWODZENIA

ZGRUPOWANIA TAKTYCZNE  
W DZIAŁANIACH  
W TERENIE ZABUDOWANYM

*Praca naukowo-badawcza*

pk. „MEGALOPOLIS”



WARSZAWA

74723

128



AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ ZARZĄDZANIA I DOWODZENIA

ZGRUPOWANIA TAKTYCZNE  
W DZIAŁANIACH  
W TERENIE ZABUDOWANYM

*Praca naukowo-badawcza*

pk. „MEGALOPOLIS”

Biblioteka Główna  
Akademii Obrony Narodowej

57390



05-007390-002-0

WARSZAWA

74723

**AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ**

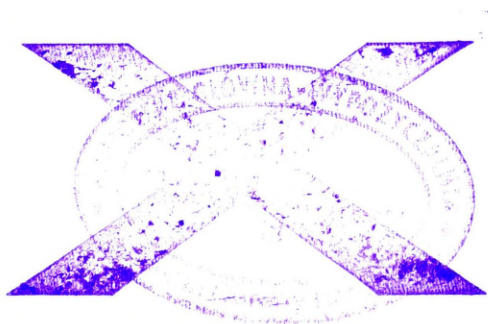
---

**WYDZIAŁ ZARZĄDZANIA I DOWODZENIA**



**ZGRUPOWANIA TAKTYCZNE W DZIAŁANIACH  
W TERENIE ZABUDOWANYM**

**Praca naukowo-badawcza  
p.k. „MEGALOPOLIS”**



**RECENZENT: płk dr hab. Ryszard CHROBAK**

**ZASPÓŁ AUTORSKI:**

**płk dr hab. Grzegorz SOBOLEWSKI – kierownik zespołu**  
**wstęp, rozdział 1, 2, 4 i zakończenie**

**mjr mgr Artur MICHALAK – rozdział 3 i 5**

## SPIS TREŚCI

<b>WSTĘP</b> .....	<b>4</b>
<b>1. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE</b> .....	<b>7</b>
<b>2. SPECYFIKA ŚRODOWISKA TERENU ZABUDOWANEGO</b> .....	<b>15</b>
2.1. Identyfikacja środowiska działań militarnych .....	15
2.2. Teren zabudowany jako środowisko działań .....	22
2.3. Wpływ terenu zabudowanego na działania wojsk lądowych.....	28
Wnioski .....	36
<b>3. OCENA WSPÓŁCZESNYCH ZAGROŻEŃ W ASPEKTCIE ICH WYSTĘPOWANIA W ŚRODOWISKU MIEJSKIM</b> .....	<b>39</b>
3.1. Terroryzm.....	39
3.2. Zagrożenia asymetryczne.....	47
3.3. Zagrożenia pozamilitarne.....	56
Wnioski .....	64
<b>4. TWORZENIE I PRZYGOTOWANIE ZGRUPOWAŃ TAKTYCZNYCH DO DZIAŁAŃ W TERENIE ZABUDOWANYM</b> .....	<b>67</b>
4.1. Podstawy teoretyczne tworzenia struktur zgrupowań taktycznych .....	67
4.2. Praktyczne aspekty tworzenia zgrupowań taktycznych.....	81
4.3. Proces przygotowania zgrupowań taktycznych do wykonywania zadań w specyficznym środowisku .....	87
Wnioski .....	95
<b>5. DZIAŁANIA ZGRUPOWAŃ TAKTYCZNYCH WOJSK LĄDOWYCH W ŚRODOWISKU MIEJSKIM</b> .....	<b>97</b>
5.1. Zwalczanie terroryzmu .....	97
5.2. Walka nieregularna .....	108
5.3. Działania poniżej progu wojny. ....	118
Wnioski .....	124
<b>ZAKOŃCZENIE</b> .....	<b>126</b>
<b>LITERATURA</b> .....	<b>128</b>

## WSTĘP

Pomimo odprężenia militarnego, które ma miejsce na początku XXI wieku pojawiło się szereg nowych zagrożeń, które stanowią zawsze o charakterze walki zbrojnej. Nadal aktualne i zasadne wydają się pytania o naturę i istotę współczesnych zagrożeń i wynikających z tego zmian w sztuce wojennej oraz o wpływ tych zjawisk na zasadnicze twierdzenia funkcjonujące w teorii walki zbrojnej. Nie ulega wątpliwości, iż analiza i prognoza zagrożeń staje się jednym z priorytetowych obszarów poznania. Jest to tym bardziej istotne, że systematyczne badanie możliwych zagrożeń pozwala nie tylko na właściwe przygotowanie wojsk do reagowania kryzysowego, lecz także, a może przede wszystkim, podjęcie przedsięwzięć mających na celu zapobieganie powstawaniu kryzysu lub jego rozprzestrzenianiu się.

Granice pomiędzy bezpieczeństwem wewnętrznym i zewnętrznym, zapobieganiem kryzysom oraz ich rozwiązywaniem, walką z kryminalną i finansową przestępczością, tropieniem terroryzmu i radzeniem sobie z „upadającymi reżimami” stają się sztuczne i niewyraźne”<sup>1</sup>. Cytowane słowa, wypowiedziane przez byłego Sekretarza Generalnego NATO J. Solanę, nabierają szczególnego znaczenia w obliczu zagrożeń i wyzwań, jakie stoją przed Polską i światem na progu XXI wieku. Zacierą się granica między tym, co militarne i niemilitarne, co zewnętrzne i wewnętrzne. Współczesne społeczeństwa narażone są również na wiele nagłych niespodziewanych sytuacji, które niosą ze sobą powodzie, katastrofy techniczne i ekologiczne, handel narkotykami, przestępczość zorganizowana, korupcja, nielegalny handel, zagrożenia bronią masowego rażenia i jej prekursorami, terroryzm i konflikty zbrojne.

Dokonując analiz wymienionych zagrożeń możemy dojść do wniosku, iż wspólną cechą współczesnych zagrożeń militarnych, jak też niemilitarnych

---

<sup>1</sup> J. Solana, *Unia Europejska i NATO, strategiczne partnerstwo*, [www1.gazeta.pl](http://www1.gazeta.pl), z 19.11. 2002 r.

jest środowisko ich występowania. Obecnie teren zabudowany nabiera coraz większego znaczenia i **działania w terenie zabudowanym stają się dominującymi działaniami wojsk lądowych**. Potwierdzeniem tego są obecne operacje stabilizacyjne w Afganistanie, czy w Iraku, gdzie teren zabudowany jest głównym teatrem działań wojsk lądowych. Według oceny specjalistów i teoretyków wojskowych środowisko to będzie zarówno na współczesnym, jak i perspektywnym polu walki odgrywać coraz większą rolę.

Prowadzona analiza sytuacji kryzysowych ostatnich lat (Bałkany, Afganistan, Irak) wskazuje, że do ich rozwiązania angażowane są siły wielu państw. Dlatego uzasadnione jest przyjęcie tezy, iż przyszłe operacje wojenne, czy też operacje poniżej progu wojny mogą być prowadzone, z dużym prawdopodobieństwem, w układzie międzynarodowym, a ich **fundamentem będą zgrupowania taktyczne wojsk lądowych** wydzielanych przez poszczególne państwa.

Praca ta jest zbiorem rezultatów badań zespołu pracowników naukowo-dydaktycznych zajmujących się określoną problematyką mieszczącą się w zakresie sztuki wojennej. Autorzy w realizacji procedury badawczej dążyli do uzyskania możliwie wysokiego stopnia prawdziwości prezentowanych wyników. Jednakże ich ocena będzie możliwa w stosownej perspektywie czasowej na podstawie nowelizowanych treści teoretycznych oraz zbieranych doświadczeń militarnych i szkoleniowych.

Praca składa się z wprowadzenia i pięciu rozdziałów. Układ pracy został tak zaprojektowany, aby uzyskane rezultaty badań przedstawić całościowo i z zachowaniem logicznej wynikowości. Autorzy kolejnych sekwencji pracy rozwiązywali problemy badawcze wykorzystując swój dorobek naukowy i wieloletnie zainteresowania działaniami wojsk lądowych w różnych uwarunkowaniach środowiska.

W rozdziale pierwszym przedstawiono główne założenia metodologiczne, określając przedmiot i cele badań. Sformułowano główny

problem badawczy oraz problemy szczegółowe, które stanowiły podstawę do określenia przewidywań hipotetycznych oraz właściwego doboru i zastosowania metod badawczych. Dokonano też charakterystyki środowiska prowadzonych badań.

Rozdział drugi zawiera wyniki badań dotyczące kwestii terminologicznych i klasyfikacyjnych związanych z głównym środowiskiem współczesnych działań wojsk lądowych, jakim jest teren zabudowany. Przedstawiono w tym rozdziale proces oceny środowiska terenu zabudowanego i wpływu jego elementów na działania wojsk lądowych.

Rozdział treści traktujący o identyfikacji współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego w aspekcie eskalacji owych zagrożeń w środowisku miejskim, stanowi niejako kanwę do prezentacji kolejnych części pracy w zakresie kolejnych zagadnień szczegółowych, traktujących o działaniach zgrupowań taktycznych w środowisku miejskim.

W rozdziale czwartym przedstawiono wyniki badań dotyczące podstawowych założeń i uwarunkowań tworzenia i przygotowania zgrupowań taktycznych wojsk lądowych wielonarodowych sił zadaniowych jako współczesnego narzędzia organizacji typu ONZ, NATO, UE do rozwiązywania sytuacji kryzysowych.

Przedstawiona metodyka oceny terenu zabudowanego, określenie jego wpływu na działania wojsk i przeprowadzona ocena możliwych zagrożeń była podstawą do wygenerowania propozycji koncepcyjnych. W rozdziale piątym przedstawiono rozwiązania funkcjonalne zgrupowań taktycznych wojsk lądowych w terenie zabudowanym w ramach prowadzenia operacji reagowania kryzysowego.

## 1. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE

Świat wkroczył w XXI wiek z nowymi nadziejami na pokojowy rozwój i wzrost bezpieczeństwa. Przemawiały za tym fakty, takie jak rozpad dwubiegunowego podziału świata, koniec zimnej wojny, czy powstawanie programów umacniania bezpieczeństwa na świecie. Pomimo odprężenia militarnego w świecie, pojawiło się szereg nowych zagrożeń. Udowodniły to dobitnie wydarzenia okresu końca XX i początku XXI wieku, gdzie miało miejsce szereg konfliktów zbrojnych - głównie na tle religijnym wzrostu nacjonalizmów, zorganizowanej przestępczości i terroryzmu oraz dążeń niepodległościowych mniejszości narodowych.

To było też powodem wzrostu zainteresowania w naszych siłach zbrojnych problematyką możliwości realizacji przez nasze siły interwencji i działań pokojowych w zakresie szeroko pojętego bezpieczeństwa. Ich skutkiem jest między innymi rozszerzenie obszaru tradycyjnych zadań o działania na rzecz umacniania pokoju. Przez dialog, kooperację i partnerstwo oraz użycie wydzielonych komponentów sił zbrojnych staramy się oddziaływać stabilizująco na inne kraje i regiony. Priorytetem naszych działań jest przede wszystkim zapobieganie powstawaniu kryzysów militarnych, ale z całą stanowczością przeciwstawimy się też niekontrolowanemu rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia, terroryzmowi oraz przestępczości. Przewiduje się aktywne uczestnictwo sił zbrojnych, w tym wojsk lądowych, począwszy od dialogu, kooperacji i partnerstwa, poprzez zapobieganie i sterowanie kryzysami, aż do militarnego wsparcia przedsięwzięć pokojowych, wymuszania pokoju i reakcji przeciw agresji (zał. 1).

Naturalna tendencja do ograniczania liczebności sił zbrojnych spowodowana rosnącym poczuciem bezpieczeństwa, prowadzi do hasłowego przekształcania ilości w jakość. Unowocześnienie wojsk lądowych oraz gotowość do wypełniania statutowych zobowiązań poza granicami kraju w ramach reagowania kryzysowego (między innymi do działań prewencyjno-

stabilizacyjnych) oraz w ramach kolektywnej obrony NATO skłania do poszukiwania nowych skutecznych sposobów walki w różnych uwarunkowaniach.

Jednym z głównych determinantów kształtującym wojska lądowe, a tym samym taktykę ich działania jest środowisko działań. Często stawiać ono będzie trudne wyzwania, przed którymi stanie zarówno pojedynczy żołnierz, jak i walczący pododdział. Środowisko pola walki stało się, więc jednym z zasadniczych determinantów rozwiązań taktycznych, a ocena jego czynników jednym z głównych problemów prowadzonych obecnie analiz i kalkulacji.

Analizując ostatnie sytuacje kryzysowe na świecie, zauważamy pewną prawidłowość, polegającą na nieustannej eskalacji zagrożeń bezpieczeństwa w środowisku miejskim. Nowa koncepcja (aktywne uczestnictwo) reakcji na wypadek zaistnienia kryzysu na świecie, przyjęta przez NATO (siły odpowiedzi), jak też nowe stanowisko UE (grupy bojowe) oraz aktywne stanowisko Polski wobec zagrożeń doprowadziło do powstania sytuacji problemowej. Konsekwencją tego są coraz częstsze operacje reagowania kryzysowego w terenie zabudowanym. Charakter tych operacji sprawia, że priorytowego znaczenia nabiera możliwość włączania do struktur międzynarodowych sił tworzonych „ad hoc”. Uczestnictwo w operacjach reagowania kryzysowego to także zdolność tworzenia zgrupowań adekwatnych do zadań i warunków działań oraz partycypowania w wielonarodowych siłach zadaniowych. To stawia kolejne wyzwanie, jakim jest osiągnięcie przez Siły Zbrojne RP (w tym wojska lądowe) niezbędnej standaryzacji, szczególnie na poziomie kompatybilności i interoperacyjności. Istnieje, zatem potrzeba zdefiniowania prawidłowości, które w konsekwencji przełożą się na koncepcje działań w terenie zabudowanym. Określą również wymagania w zakresie uzbrojenia, wyposażenia i szkolenia wojsk lądowych.

Wiek XXI przyniósł wiele zasadniczych zmian w sposobie prowadzenia wojny. Klasyczne działania, będące w zasadzie konfrontacjami wielkich grup armii w terenie otwartym, niezamieszkałym przeszły bezpowrotnie do przeszłości. Już w czasie drugiej wojny światowej walka przeniosła się do miast. Przykładami mogą być tutaj krwawe walki o Warszawę, Berlin, Stalingrad czy Wrocław. Walki toczyły się o każdy dom, ulicę czy dzielnicę, w których obok żołnierzy walczyła ludność cywilna. Kolejne konflikty w Czeczenii, Somalii, Iraku czy ostatnio w Strefie Gazy potwierdzają tezę, że walki na stałe przeniosły się do terenów zabudowanych. Od wieków historia uczyła, że działania w terenie zabudowanym wymagają coraz więcej informacji, czasu, połączonych wysiłków wielu rodzajów wojsk i bardzo dużej ilości amunicji i innych środków. Ataki na tereny zabudowane kończyły się zazwyczaj dużymi stratami militarnymi, wśród ludności cywilnej oraz zniszczoną zabudową i infrastrukturą.

Temu wszystkiemu ma przeciwdziałać nowoczesna koncepcja walki w terenie zabudowanym, wykorzystująca najnowsze założenia i zdobycze techniki. Istnieje potrzeba zmian w teorii prowadzenia działań w terenie zabudowanym, szczególnie dotyczy składu, form i metod działania wojsk lądowych. Jednakże, aby to osiągnąć rodzi się potrzeba sięgnięcia do literatury, a dokładnie doświadczeń jakie posiadamy w zakresie rozwiązywania różnego typu sytuacji kryzysowych w środowisku miejskim. Przykładem są tu działania wojsk lądowych w Somalii, Czeczenii, doświadczenia uzyskane w Izraelu, Iraku czy też w Afganistanie.

Uzyskane doświadczenia z konfliktów przełomu XX i XXI wieku wskazują, że miasta stanowiły główne rejonu oporu lub przyjmowano je jako obiekty do opanowania. Miasta i tereny zabudowane były podstawowym środowiskiem działań sił militarnych w większości sytuacji kryzysowych, które wymagają specyfiki działania, gdyż nie można klasycznej obrony czy też natarcia przenieść w to środowisko. Potwierdzeniem na to są straty w Groznych

poniesione przez Rosjan, którzy chcąc opanować miasto wykonali klasyczne natarcie ciężkim sprzętem. Specyfika warunków terenu zabudowanego powoduje, że **mało skuteczne było użycie stałych struktur typu batalion, pułk czy brygada**. W takim środowisku, jakim jest teren miejski, **istnieje potrzeba budowania adekwatnych do niego struktur sił zadaniowych**, które pozwolą na skuteczne wykonanie zadań w ramach operacji.

Działając w terenie zabudowanym trzeba mieć na uwadze ograniczenie strat wśród istniejącej infrastruktury, a przede wszystkim ludności cywilnej. Rodzi to potrzebę odejścia od koncepcji działań opartych na zmasowanym i silnym ogniu, który ma doprowadzić do zniszczenia miasta. Teren zabudowany to także obecność ludności cywilnej, która może uczestniczyć aktywnie w walce, być użyta przez przeciwnika jako „żywe tarcze”, wymaga kierowania, izolacji i udzielania pomocy humanitarnej.

Istnieje potrzeba posiadania w strukturach tworzonych zgrupowań komórki opowiedzianej za kontakty z mediami. Rola takich organów we współczesnych konfliktach jest ogromna. Informacje „niezależnych” mediów były bardzo stronnicze, pełne niedomówień, fałszywych danych i błędnych ocen. Obraz wojny tworzyli niekompetentni ludzie, umiejętnie sterowani przez specjalistów od wojny propagandowej jednej ze stron konfliktu. Działania wojsk w terenie zabudowanym nie kończą się z chwilą bezpośredniego rozbicia lub obezwładnienia przeciwnika. Kolejnym etapem takich operacji jest stabilizacja sytuacji w rejonie działań. W warunkach terenów zabudowanych trzeba jak najszybciej przywrócić sprawność infrastruktury (elektrowni, wodociągów, funkcjonowanie sklepów z żywnością, służby zdrowia, przedsiębiorstw oczyszczania miasta, itp.). Użyte jednostki wojskowe powinny być odpowiednio przygotowane do rozpraszania zamieszek. Interweniujące jednostki wojskowe należy wyposażyć w środki typowo policyjne, takie jak pałki, tarcze plastikowe i gazy. Należy w związku z tym przeprowadzić odpowiednie przeszkolenie żołnierzy w prawidłowym użyciu tych środków

albo wysyłać do tłumienia rozruchów przygotowane odpowiednio oddziały prewencji (karabinierów, żandarmerię, policję itp.). W terenach zabudowanych istotną rolę jako środki wsparcia dla poddziałów piechoty odgrywają czołgi, transportery opancerzone, śmigłowce bojowe. Uzyskane doświadczenia w Iraku wskazują, iż mimo ograniczeń użycia sprzętu pancernego celowe jest jego użycie jako wsparcia ogniowego i czynnika psychologicznego.

Na podstawie analizy tematu przyjęto, że **przedmiotem badań będą działania wojsk lądowych w terenie zabudowanym w aspekcie reagowania kryzysowego na współczesne zagrożenia.** W obszarze zainteresowania znalazła się analiza terenu zabudowanego, zmierzająca do określenia jego wpływu na działania wojsk lądowych, a tym samym określenia wymogów skutecznych działań. Założone zmiany pozwoliły na określenie podstawowych założeń przygotowania i prowadzenia działań przez wojska lądowe w tym trudnym środowisku.

Większość obecnych sytuacji kryzysowych ma miejsce w rejonie zabudowanym w różnych regionach świata. Dlatego potrzebny jest mechanizm skutecznego działania wojsk lądowych w terenie zabudowanym. Tak zarysowany przedmiot badań ukazuje zakres problemowy zainteresowań naukowych.

Poczynione założenia, iż miasta mogą być najbardziej prawdopodobnym polem walki XXI wieku, wymusza konieczność włożenia dużego wysiłku intelektualnego oraz zainwestowania sporych funduszy w celu rozwiązania problemów dotyczących określenia potrzebnych zmian w zakresie struktur, wyposażenia i sposobów prowadzenia działań w nieprzyjaznym środowisku, jakim jest teren zabudowany. Opracowywane koncepcje działań w aglomeracjach miejskich uwzględniać muszą nasilenie wystąpienia zagrożeń w tym rejonie, potrzebę zapewnienia bezpieczeństwa ludności cywilnej, ochronę infrastruktury miasta i potrzebę współdziałania z organami terytorialnymi współodpowiedzialnymi za bezpieczeństwo (administracja

samorządowa, policja, straż miejska, straż pożarna i inne) oraz złożoność działań w tym środowisku.

Odzwierciedleniem tego jest wzrost zainteresowania teoretyków i specjalistów wojskowych naszej armii, jak też armii Sojuszu problematyką walki w mieście i określenia możliwych skutecznych sposobów działań wojsk w terenie zabudowanym.

Badania naukowe prowadzą do formułowania zasad, praw, i prawidłowości, które opisują, wyjaśniają oraz pozwalają przewidywać zjawiska zachodzące w czasie walki zbrojnej. Pojawienie się wymagających rozstrzygnięcia istotnych kwestii dotyczących udziału wojsk lądowych w działaniach w ramach reagowania kryzysowego oraz pragnienie uzupełnienia wiedzy na drodze naukowego poznania zaowocowało sformułowaniem problemów naukowych. Dlatego też określony przedmiot badań był podstawą do prowadzenia dociekań naukowych w oparciu o sprecyzowany główny problem, którego istotę stanowi pytanie:

**Jakie przyjmować rozwiązania w odniesieniu do kwestii organizacyjno-strukturalnych, form i sposobów prowadzenia działań przez zgrupowania taktyczne wojsk lądowych w terenie zabudowanym w aspekcie współczesnych zagrożeń?**

Rozwiązanie tak sformułowanego problemu głównego wymagało uzyskania odpowiedzi na następujące pytania szczegółowe:

1. W czym wyraża się specyfika terenu zabudowanego i jaki ma wpływ na działania wojsk lądowych?
2. Jakie współczesne zagrożenia występują w terenie zabudowanym i dlaczego środowisko miejskie wzmacnia ich eskalację?
3. Jakie główne czynniki określają strukturę zgrupowań taktycznych wojsk lądowych w aspekcie ich użycia w terenie zabudowanym?

4. W czym wyraża się specyfika działania zgrupowań wojsk lądowych w środowisku miejskim w aspekcie neutralizacji występujących zagrożeń w ramach operacji reagowania kryzysowego?

Powszechnie uznanym wyznacznikiem zorganizowanych badań naukowych jest ich cel. Uwzględniając, zatem przedmiot badań i wskazaną potrzebę uzupełnienia wiedzy w odniesieniu do problemu głównego i problemów szczegółowych sprecyzowano cele pracy naukowej.

*Celem poznawczym pracy jest dokonanie identyfikacji problemu i określenie istoty tworzenia, przygotowania i prowadzenia działań przez zgrupowania wojsk lądowych, przez co wzbogacenie teorii sztuki wojennej we wskazanym zakresie.*

*Celem pragmatycznym jest wykorzystanie rezultatów badań w zakresie możliwości użycia i sposobów działania zgrupowań taktycznych w środowisku miejskim w procesie dydaktycznym Akademii Obrony Narodowej oraz szkolenia dowództw Wojsk Lądowych RP.*

W przewidywaniach hipotetycznych zespół dostrzega wiele obszarów problemowych związanych z udziałem i działaniem komponentów wojsk lądowych w operacjach reagowania kryzysowego, które wymagają zbadania celem ich aktualizacji i na tej podstawie zaprojektowania racjonalnych rozwiązań.

*Doświadczenia, jak też analiza współczesnych wyzwań i zagrożeń bezpieczeństwa świata wskazuje, iż miasta i rejony zabudowane, jako ośrodki polityczno-administracyjne, ekonomiczne, przemysłowe i kulturowe mają coraz to większe znaczenie. Stają się środowiskiem eskalacji zagrożeń typu terroryzm, zagrożenia asymetryczne. Identyfikacja możliwych zagrożeń i określenie roli terenu zabudowanego jako warunków (środowiska) wykonywania zadań stwarza możliwość wypracowania uogólnionych prawidłowości tworzenia i funkcjonowania zgrupowań taktycznych wojsk lądowych w tym środowisku. Specyfika warunków terenu zabudowanego, jak też charakter zagrożeń*

*powoduje, że mało skuteczne jest użycie stałych struktur typu batalion, pułk czy brygada. W takim środowisku, jakim jest teren miejski, istnieje potrzeba budowania adekwatnych do niego struktur zgrupowań taktycznych, które pozwolą na skuteczne wykonanie zadań w ramach prowadzonych operacji.*

Istnieje, zatem potrzeba uaktualnienia i uzupełnienia podstaw teoretycznych oraz normatywnych w przedmiotowym zakresie wiedzy.

Osiągnięcie wytyczonych celów badań i zweryfikowanie powstałej hipotezy było możliwe dzięki metodycznemu postępowaniu i gromadzeniu faktów, umożliwiającym analizę elementów składowych badanych zjawisk oraz wykrycie reguł mechanizmu przeobrażeń i sformułowanie uwarunkowań utylitarnego wykorzystania przedmiotu badań. Przebieg procesu naukowego poznania był podporządkowany regułom i założeniom gwarantującym jego zorganizowany charakter. Cechowało go wnikliwość, ostrożność w formułowaniu wniosków, zwartość i dążenie do praktycyzmu. W trakcie badań, celem zebrania materiału badawczego, autorzy stosowali klasyczne metody badawcze.

Założone cele oraz zastosowane metody badawcze, umożliwiające ich osiągnięcie, zdecydowały o ostatecznej strukturze pracy, poświęconej problematyce działania zgrupowań taktycznych wojsk lądowych w terenie zabudowanym.

## 2. SPECYFIKA ŚRODOWISKA TERENU ZABUDOWANEGO

Działania militarne sił reagowania NATO, ONZ i Unii Europejskiej mogą być prowadzone w rejonach urozmaiconych pod względem geograficznym, w różnych porach roku i przy każdym typie pogody. Efektywność i powodzenie tych działań jest przede wszystkim pochodną właściwego przygotowania organizacyjno-technicznego wojsk. Jedną z cech opisujących, a zarazem warunkujących prowadzenie działań militarnych jest środowisko. Często stawiać ono będzie trudne wyzwania, przed którymi staną zarówno żołnierze, jak też ich wyposażenie i użyty sprzęt.

W rozdziale tym zaprezentowano wnioski i wyniki badań uzyskane w procesie poszukiwania odpowiedzi na pierwszy problem szczegółowy wyrażający się w postaci następującego pytania: *w czym wyraża się specyfika terenu zabudowanego i jaki ma wpływ na działania wojsk lądowych?*

### 2.1. Identyfikacja środowiska działań militarnych

Poszukując znaczenia terminu „środowisko” na potrzeby dalszych rozważań możemy przyjąć, iż jest to *obszar (przestrzeń)*, na którym *pododdziały, oddziały czy też utworzone zgrupowania prowadzą działania w ramach reagowania kryzysowego, a którego elementy (czynniki) mają wpływ na przyjęte koncepcje działań.*

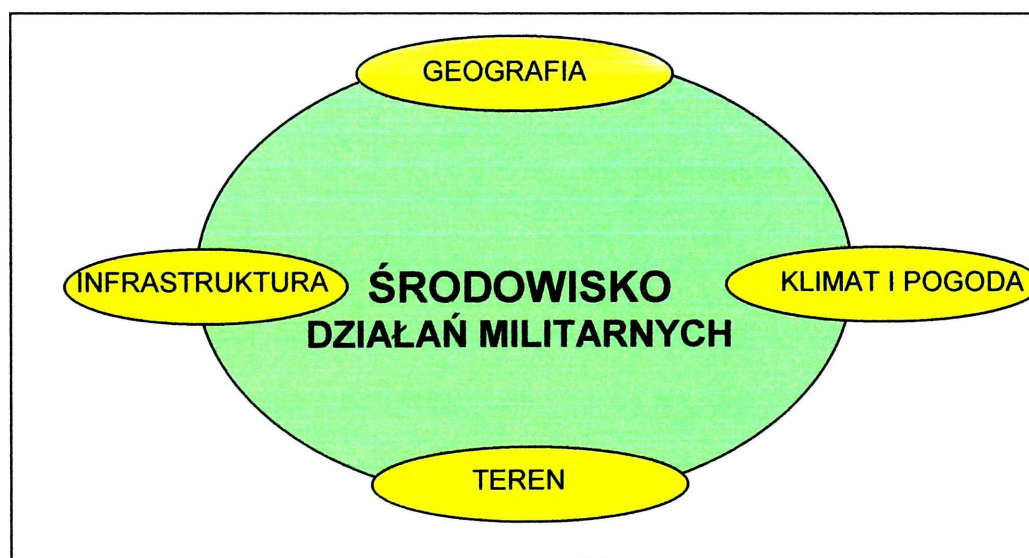
Mimo coraz to doskonalszych rozwiązań technicznych, jeżeli chodzi o wyposażenie i sprzęt, to nadal wydaje się aktualne, iż środowisko działań jest jednym z zasadniczych determinantów rozwiązań taktycznych, a właściwa ocena jego czynników jest jednym z głównych warunków skuteczności działań.

Środowisko działania wojsk łączy w sobie wymiar ludzki oraz fizyczny. Wymiar ludzki – to walczący żołnierze, ich rolę i znaczenie należy rozpatrywać w aspekcie fizjologicznym, psychicznym i moralnym.

Wymiar fizyczny tworzą cztery czynniki: *geografia, teren, pogoda i infrastruktura* wraz z przypisanymi im charakterystycznymi warunkami.

Wszystkie te czynniki i ich elementy wpływają w zasadniczy sposób na prowadzenie działań militarnych powodując konieczność dodatkowego przygotowania wojsk do działań w określonych warunkach, przyjęcie innego - odpowiedniego do danego środowiska, sposobu działania. *Działania wojskowe nie dzieją się w próżni, żadna armia nie osiągnie powodzenia, jeśli nie pozna środowiska naturalnego - w którym będzie działać. Tylko dowódcy, którzy rozumieją te warunki oraz wezmą je pod uwagę, nie zostaną przez nie zaskoczeni i będą w stanie wykorzystać je na swoją korzyść.*<sup>2</sup>

W znaczeniu wojskowym środowisko geograficzne w obszarze zainteresowania nazywane często jest terenem, na którym prowadzone jest starcie zbrojne z przeciwnikiem w skali taktycznej.<sup>3</sup> Przyjęto, że w dalszej części pracy środowisko geograficzne rozumiane będzie jako: *geografia, teren, klimat i pogoda oraz infrastruktura* (rys. 2.1).



**Rys. 2.1. Elementy składowe środowiska działań militarnych**

W danym środowisku dla potrzeb działań militarnych wojsk istotne są relacje powstające pomiędzy: elementami środowiska, a zadaniami jakie realizuje komponent wojsk lądowych. Zmiany w środowisku powodują utrudnienia bądź ułatwienia w procesie działań militarnych. Wymaga to

<sup>2</sup> *The British Military Doctrine*, British Army Doctrine Publication 1998.

<sup>3</sup> S. Koziej, W. Łaski, R. Sznajder, *Teren i taktyka*, Warszawa 1980, s.17.

znajomości elementów środowiska w obszarze działań wojsk lądowych i relacji jakie pomiędzy nimi mogą zachodzić.

Współcześnie działania wojsk wymagają rzetelnej i w miarę szybkiej oceny różnorodnych elementów środowiska, których połączenie daje obraz elementu oceny sytuacji. Prezentacja tego rodzaju informacji musi odpowiadać ich zastosowaniu i spełniać oczekiwania użytkownika w zakresie poziomu szczegółowości. Do czynników kluczowych oceny środowiska należą<sup>4</sup>:

a) czynniki fizyczno-geograficzne:

- związki przestrzenne (położenie, rozmiar, kształt);
- rzeźba terenu i hydrografia;
- geologia i grunty;
- roślinność;
- oceany, morza i inne istotne zbiorniki wodne;
- klimat i pogoda.

b) czynniki cywilizacyjne (społeczno-ekonomiczne):

- potencjał ludnościowy (grupy, plemiona, klany)
- rozwój populacji;
- struktury socjalne, języki i religie;
- aglomeracje i miasta;
- przemysł i jego infrastruktura (rozmieszczenie surowców, fabryk)
- infrastruktura transportu (drogi, linie kolejowe, lotniska).

Czynniki te wpływają na całą sferę działań militarnych. Sfera tematyczna analizowanych elementów środowiska, na poszczególnych szczeblach dowodzenia jest nieco odmienna, wynikająca z rangi i znaczenia poszczególnych elementów środowiska dla efektu finalnego, jakim jest osiągnięcie określonego celu działań.

---

<sup>4</sup> Na podstawie: J.M. Collins, *Military Geography. For Professional and the Public*, National Defense University Press, Washington 2002.

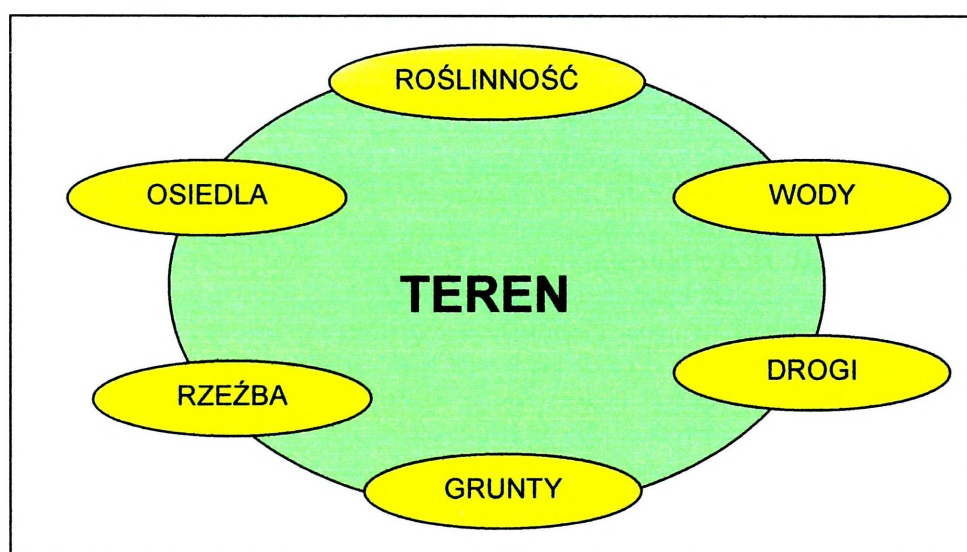
Realizowaną ocenę terenu zabudowanego można podzielić na etapy: **wstępną ocenę terenu zabudowanego** – której wynikiem jest uzyskanie informacji ogólnej oraz **szczegółową ocenę terenu zabudowanego** – jako pozyskiwanie wniosków w kwestii bezpośredniego wpływu występujących elementów na działania wojsk (zał. 2). Do informacji ogólnych w ocenianym terenie zalicza się: znaczenie polityczne i ekonomiczne w strukturze narodowej, położenie geograficzne i klimatyczne, strukturę administracyjną, infrastrukturę i usługi, główne ośrodki przemysłowe i możliwości produkcyjne, ogólną charakterystykę fizyczną (układ urbanistyczny), strukturę ludności cywilnej, zasoby istotne dla wojsk. Analizując miasto jako przyszły rejon działań trzeba brać pod uwagę następujące elementy: nasycenie budynkami (centra miast), rejony o wysokiej, wielopiętrowej zabudowie, rejony o zabudowie rozrzuconej, ciągi handlowe, rejony przemysłowe, naturalne przeszkody wodne (rzeki, kanały, zbiorniki wodne), układ komunikacyjny (drogi, wiadukty, tunele, mosty), lotniska, place, parki i stadiony, infrastrukturę podziemia, inne ważne obiekty (budynki administracji, mediów, szpitale, kliniki itp.).

Doświadczenia ostatnich lat wskazują, iż działania militarne komponentów lądowych sił reagowania będą prowadzone w różnych obszarach geograficznych. W obrębie każdego z nich będą występować różnorodne typy terenu. Dlatego też wojska lądowe powinny być przygotowane do działania w każdym obszarze geograficznym.

Teoretycy wojskowi zawsze byli zgodni co do tego, że warunki geograficzne wywierają znaczny wpływ na działania militarne, a w szczególności na działania wojsk lądowych, różne jednak były klasyfikacje tych warunków. Najbardziej fundamentalne ze wszystkich ocenianych czynników geograficznych są związki przestrzenne, dotyczące położenia, rozmiaru i ukształtowania regionu oraz obiektów w ramach ocenianego obszaru. Analiza tych związków pod kątem działań militarnych wywołuje często konieczność ich generalizacji. Decydują tu parametry istotne dla

strategicznej skali działań: powierzchnia objęta daną formą, długość i szerokość, skala trudności działań, ograniczenia w pokonywaniu terenu.

**Teren** nie jest neutralnym czynnikiem - zawsze wywierał istotny wpływ na możliwości i sposoby prowadzenia działań militarnych, a uwzględnianie jego czynników w trakcie przygotowania walki gwarantowało najczęściej sukces. Dlatego ocena terenu już w trakcie planowania działań powinna dostarczyć odpowiedź na pytanie: *w jakim stopniu teren będzie sprzyjał, a w jakim utrudniał realizację celów działań militarnych prowadzonych przez komponent wojsk lądowych?* Prowadzone analizy powinny w każdej sytuacji zapewnić pełne zrozumienie wpływu warunków terenowych (jego elementów) na prowadzenie określonych działań (rys.2.2).



**Rys.2.2. Główne elementy oceny terenu**

Cechy charakterystyczne terenu, w którym będą prowadzone działania znacząco wpłyną (będą czynnikiem determinującym) na sposób, w jaki zostaną one praktycznie zrealizowane. Ukształtowanie terenu (rzeźba) to głównie strefy geomorfologiczne, w tym podział obszaru na strefę równinną, strefę terenu pagórkowatego i falistego oraz strefę gór (niskich, średnich i wysokich).

Przyspieszony rozwój gospodarczy zwiększył stopień zurbanizowania i zagęszczenia terenu, powodując systematyczne zmniejszanie się obszaru terenu otwartego. Zmieniać się będzie nie tylko wielkość, ale również charakter terenu zabudowanego. Wzrastają obszary wysokiej zabudowy, z reguły

o publiczno-przemysłowym charakterze. Intensywnie rozbudowuje się część podziemną miast. W celu usprawnienia ruchu powstają bardzo szerokie arterie przelotowe, a wokół miast coraz częściej buduje się „małe” i „duże” obwodnice.

Według oceny specjalistów i teoretyków wojskowych środowisko to, będzie na współczesnym, jak i perspektywicznym polu walki spełniać coraz większą rolę. Warto w tym miejscu zacytować zdanie amerykańskiego teoretyka S. E. Alexander, który twierdzi że *„Jednym z ważnych czynników, który wpłynął na transformację armii amerykańskiej jest wniosek, że **przyszłe zadania operacyjne i taktyczne, czy to będzie natarcie, obrona czy działania na rzecz wsparcia pokoju, będą prowadzone w terenie zabudowanym**”*<sup>5</sup>.

Kolejnym elementem środowiska działań militarnych jest jego infrastruktura, w której skład wchodzi obiekty stałe, sprzęt oraz struktury potrzebne do funkcjonowania systemu danego obszaru (regionu). Wpływa ona w sposób istotny na koncepcję działań wojsk lądowych na danym obszarze. Ocenie podlega nie tylko fizycznie istniejące struktury, ale też obyczaje kulturalne religijne, czy etniczne, które wpływają na możliwość wykorzystania infrastruktury i określenie rozmiaru wsparcia miejscowego.

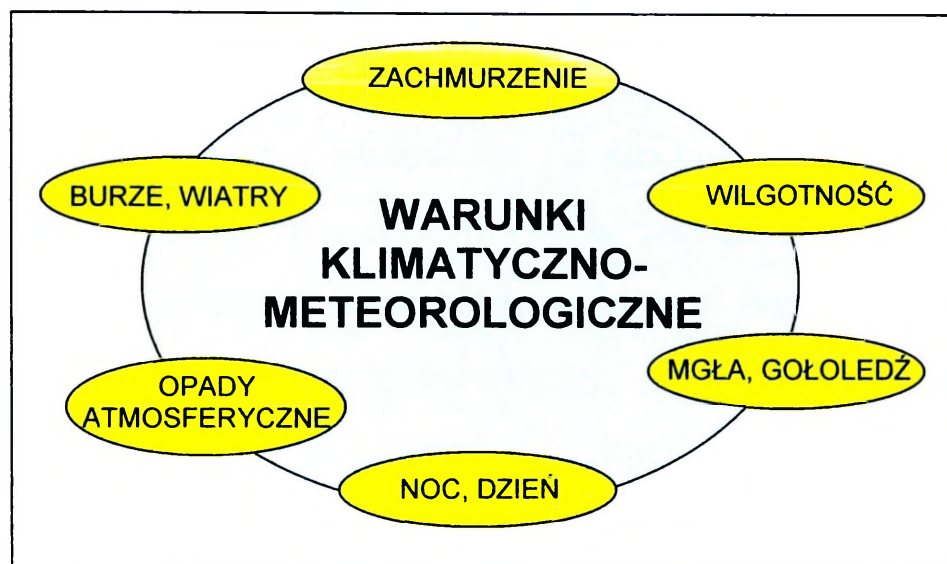
Z doświadczeń jak też praktyki ćwiczeniowej wynika, że dokonując oceny infrastruktury należy brać pod uwagę możliwości portów morskich, lotnisk, sieci dróg i kolei, sieci łączności i istniejących rezerw paliwowych. Ponadto możliwości w zakresie składowania, czy też wykorzystania źródeł zaopatrzenia w wodę oraz żywność. Obecność lub też brak podstawowych elementów infrastruktury wpływa na sposoby i tempo działań, dlatego też dane te mają zasadnicze znaczenie w planowaniu działań militarnych.

Przygotowując (planując) działania militarne należy pamiętać, że pomiędzy fizyczno-geograficznymi i klimatyczno-meteorologicznymi

---

<sup>5</sup> S. E. Alexander, *Urban Warfare: U.S. Forces in Future Conflicts*, Military Review, styczeń – luty 2002 r.

warunkami środowiska działań militarnych istnieje ścisły związek. Teren podlega zmianom w ciągu całego roku i mają one w większości charakter sezonowy. Okresowe zaś zmiany właściwości taktycznych terenu w dużym stopniu zależą od zjawisk i procesów atmosferycznych panującego na danym obszarze klimatu (rys. 2.3).



**Rys. 2.3. Elementy klimatyczno-meteorologiczne**

Wnioski wyciągnięte z historii wojen wskazują, że w dającej się przewidzieć przyszłości przy uwzględnianiu zastosowań najnowocześniejszych środków walki, pogoda jako element środowiska działań w dalszym ciągu musi być przedmiotem wnikliwych analiz i ocen. Określone możliwości optymalnego wykorzystania sił i środków w trakcie przygotowania działań militarnych musi być także wynikiem głębokiej analizy warunków atmosferycznych.

Wyniki prowadzonych badań wskazują, iż klimat i pogoda mają duży wpływ na psychikę i wydolność żołnierzy. Skuteczność wielu systemów uzbrojenia oraz czujników może zostać obniżona ze względu na negatywny wpływ warunków pogodowych. Przykładowo deszcz, śnieg, błoto obniżają mobilność wojsk. Niski pułap chmur i ograniczone warunki obserwacji (mgła) ogranicza, bądź redukuje zasięg skutecznego rażenia środków ogniowych.

Bardzo często warunki pogodowe będą więc w znacznym stopniu wpływać na wykonanie przez żołnierzy zadań, ograniczonych możliwości działania sprzętu, czy też doboru sprzętu do realizacji zadań w danych warunkach klimatyczno-atmosferycznych.

## 2.2. Teren zabudowany jako środowisko działań

W teorii działań taktycznych możemy się spotkać ze stwierdzeniem, że działania taktyczne w odniesieniu do środowiska mogą być prowadzone w warunkach normalnych i specyficznych. Najogólniej mówiąc za normalne warunki działań<sup>6</sup> możemy uznać teren, w którym niewymagane są szczególne przedsięwzięcia natury przygotowawczej, natomiast specyficzne to takie, w którym wymagany jest pewien zakres i duża skala dodatkowych przedsięwzięć, jakie wojska muszą zrealizować oraz istnieje konieczność stosowania odmiennej koncepcji działań niż w normalnych warunkach. Ze względu na ukształtowanie terenu i jego pokrycie do specyficznych środowisk walki możemy zaliczyć między innymi **teren zabudowany**.

Klasyfikacja obejmująca specyficzne środowiska działań jak i szczególne warunki jest zbiorem otwartym. Należy oczekiwać, że zmiany będą zachodzić zarówno pod względem jej składu, jak i w kolejności wymieniania środowisk walki. Przykładowo coraz większego znaczenia nabiera środowisko terenu zabudowanego, gdzie głównie umiejscawiane są zagrożenia bezpieczeństwa, a zatem tam najbardziej pożądana jest działalność sił militarnych.

Zjawiska towarzyszące środowiskom walki, wymogi jakie stawiają one przed wojskami lądowymi wymuszają potrzeby szkolenia i nabywania umiejętności działania w warunkach zdecydowanie różniących się od

---

<sup>6</sup> Teren normalny – to teren równinny lub pocięty, w którym wysokość względna wzniesień nie przekracza 50 m, a ich stoki są w miarę dogodne do pokonania przez czołgi i inne wozy oraz gdy pokrycie terenu, tj. zalesienia, wody lub zabudowa nie przekracza 50% rozpatrywanej powierzchni. Widoczność jest nie mniejsza niż 4 km, temperatura otoczenia waha się w granicach od -5 do +30 C, a grubość pokrywy śnieżnej w zimie nie przekracza 15 cm. Organizowanie i prowadzenie powietrzno-lądowych działań taktycznych, pk. Taktyka Ogólna, Warszawa AON 1994. s. 119.

uznawanych za normalne. Licznych przykładów w tym zakresie dostarczają operacje, w których biorą udział wojska lądowe. Wydzielone komponenty ze składu wojsk lądowych zmuszone są do prowadzenia działań w uwarunkowaniach szczególnie trudnych ze względu na charakter środowiska.

Uzyskane doświadczenia z zaangażowania wojsk w rozwiązywanie powstałych kryzysów (Afganistan, Irak, Czad, Liban, Bałkany), jak też ocena możliwości wystąpienia zagrożeń, a tym samym sytuacji kryzysowych wskazują, iż największe zapotrzebowanie w zakresie specyfiki środowiska wykonywania zadań przez komponent lądowy sił reagowania jest obok terenu górzystego i pustynnego - **głównie w terenie zabudowanym**.

Pod pojęciem terenu zabudowanego rozumiemy wycinek obszaru powierzchni Ziemi, który w ponad 50 procentach pokryty jest zabudową wraz z istniejącą infrastrukturą. W języku wojskowym można zetknąć się też z terminem teren zurbanizowany. Łączy się z pojęciem urbanizacji (łac.: urbanus – miejski), czyli przybieranie cech miejskich, charakteru miasta<sup>7</sup>. Dlatego też terenem zurbanizowanym będziemy nazywali wycinek obszaru powierzchni Ziemi, którego ponad 50 procent pokrycia stanowią miasta, osiedla typu miejskiego (posiadają charakter miejski), obiekty gospodarcze i przemysłowe oraz występująca w nich infrastruktura. Mówiąc o terenie zabudowanym mamy na myśli teren, w którym występuje w ponad 50% różnego typu zabudowa (wsie, miasteczka i miasta), natomiast teren zurbanizowany to taki, w którym ponad 50 % zabudowy ma charakter typowo miejski.

Patrząc jednak na problem nazewnictwa przez pryzmat działania wojsk w ramach reagowania kryzysowego, nie ma aż tak istotnej różnicy, pozwalającej podzielić działania na prowadzone w terenie zabudowanym i zurbanizowanym. Budynki, czy to na wsi, miasteczkach czy w mieście, trzeba

---

<sup>7</sup> W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, Warszawa 1991, s. 533.

będzie zdobywać, bronić, monitorować i kontrolować podobną techniką. Ważne jest natomiast, jakiego rodzaju są to obiekty, ilu piętrowe, z jakich materiałów zbudowane, jakie jest ich otoczenie, odległość od siebie. Dopiero te elementy, oceniane w ramach Informacyjnego Przygotowania Pola Walki (IPPW), wymuszają na pododdziałach przyjęcie odpowiedniego ugrupowania, angażowanie do akcji większej bądź mniejszej ilości żołnierzy, sprzętu, inną organizację użytych pododdziałów oraz konieczność uwzględnienia możliwości innego działania przeciwnika (np., na wielu poziomach). Szczególnie skomplikowane będą te aspekty w aglomeracjach miejskich, gdzie budynki są ustawione blisko siebie, na jednym kwartale występują obiekty o całkowicie odmiennych właściwościach, znajdują się wielokilometrowe sieci podziemnych kanałów, tuneli.

Wspólną właściwością wszystkich części składowych rejonu zabudowanego jest zabudowa wraz z infrastrukturą. Różnice wynikające z rodzaju, gęstości, charakteru i wielkości budowli oraz struktury przestrzennej zabudowy (typu zabudowy), liczby mieszkańców oraz funkcji pełnionych w życiu politycznym, administracyjnym, produkcyjnym, handlowym i kulturalnym charakteryzują teren zabudowany i stanowią podstawę jego klasyfikacji.

Wszelkie koncepcje prowadzenia działań muszą być oparte na rzetelnej analizie środowiska, jakim jest teren zabudowany. Rejon zabudowany może mieć różnorodny charakter zabudowy, a zatem odmienne będą też warunki prowadzenia działań. Charakter działania wojsk w rejonach zabudowanych w znacznym stopniu będzie zależeć od geograficznego położenia i zabudowy danego rejonu. Rozróżnia się trzy typy terenu zabudowanego (zurbanizowanego):

- przemysłowy, stanowiący z reguły okręg kopalniano-przemysłowy,
- miejski, którego centrum stanowi najczęściej duże miasto,
- portowy, którego centrum stanowi port lub zespół portów.

Innym kryterium, bardzo ułatwiającym klasyfikację terenów zabudowanych, jest układ ulic, wzór jaki tworzą. W zależności od układu ulic rozróżniamy następujące systemy wzajemnego usytuowania (zał.3):

- średnicowy,
- średnicowo-pierścieniowy,
- promienisty (wachlarzowy),
- prostokątny (w szachownice),
- kombinowany; dowolny.

Jednym z najbardziej istotnych czynników charakteryzujących obszar zabudowany jest typ zabudowy, a dokładniej takie parametry jak jej gęstość, konstrukcja budynków oraz ściśle z tym związana gęstość zaludnienia. Przede wszystkim te czynniki muszą w swoich kalkulacjach uwzględniać dowódcy wszystkich szczebli i planiści, ponieważ warunkują one nie tylko taktykę działania, ale również liczebność i typ wojsk kierowanych do prowadzenia działań, sposób zabezpieczenia logistycznego, ochrony obszaru po zakończeniu walk, zaopatrzenie ludności cywilnej w podstawowe środki do życia itp.

W polskich podręcznikach wyróżnia się zabudowę:

- zwartą (budynki są rozstawione bardzo blisko siebie, prawie bez odstępów);
- gęstą (niewielkie odstępki między budynkami);
- luźną (budynki znajdują się w pewnym oddaleniu od siebie);
- rozproszoną (znaczną odległość między budynkami)<sup>8</sup>.

W opracowaniach amerykańskich stosowane jest literowe oznaczenie zabudowy, które odnosi się do przestrzennych związków pomiędzy obiektami:

- Typ A – zabudowa gęsta, nieregularna (ang. *Dense, Random Construction*);

---

<sup>8</sup> H. Stasiewicz, W. Łaski, *Topografia wojskowa*, Warszawa 1983, s. 51.

- Typ B – zabudowa blokowa, uporządkowana, zwarta (ang. *Closed-Orderly Block Construction*);
- Typ C – zabudowa willowa (ang. *Residential Area Construction*);
- Typ D – zabudowa wysoka (ang. *High – Rise Area Construction*);
- Typ E – zabudowa fabryczna, transportowa (ang. *Industrial/Transportation Construction*)<sup>9</sup>.

Kolejnym czynnikiem charakteryzującym dany teren zabudowany jest gęstość zaludnienia. W ramach tego czynnika dodatkowo analizuje się stosunek i nastawienie miejscowej ludności do wojsk interweniujących w ramach operacji militarnych. Same charakterystyki infrastruktury i demografii nie dają, bowiem pełnego opisu warunków działań w terenach zabudowanych. Podczas planowania operacji niezwykle istotne jest również określenie często nazywanego jako *status ludności* lub *stopień wrogości* innymi słowy nastawienia mieszkańców miast do wojsk prowadzących działania. W związku z tym należy prowadzić analizę tego czynnika i wskazywać, w których dzielnicach i kwartałach ludność jest wrogo nastawiona do wojsk interweniujących, a w których można liczyć na jej życzliwość. Następnie przy pomocy oficerów z komórki współpracy cywilno – wojskowej i wywiadu, trzeba ciągle aktualizować te informacje.

W geometrii terenu zabudowanego z militarnego punktu widzenia możemy wyróżnić tereny odkryte (z możliwością obserwacji działalności przeciwnika) oraz szereg stref zakrytych (bez możliwości bezpośredniej obserwacji przeciwnika). Będzie to powodowało, iż walka w takim terenie będzie rozbijała się na szereg odizolowanych ognisk, walki o każdy budynek, kwartał, czy dzielnicę.

Podsumowując dotychczasowe rozważania można wysnuć wniosek, że określenie typu terenu zabudowanego i jego wpływu na tereny przyległe to

---

<sup>9</sup> FM 3 – 06. *Urban Operations*, Waszyngton 2003, s. II-7 – II-9.

początek szczegółowej oceny, jaką należy przeprowadzić w ramach procesu IPPW. Dla wojsk działających w takim terenie istotna jest bardzo rzetelna i dokładna charakterystyka poszczególnych kwartałów oraz pojedynczych obiektów, przez co w ramach planowania działań można wygenerować całe spektrum zagrożeń i szans.

W każdym z wymienionych typów będą dominowały różnej wielkości miasta. Analizując miasto jako przyszły obszar działań, trzeba brać pod uwagę następujące elementy:

- nasycenie budynkami (centra miast),
- rejony o wysokiej, wielopiętrowej zabudowie,
- rejony o zabudowie rozrzuconej,
- ciągi handlowe,
- rejony przemysłowe,
- naturalne przeszkody wodne (rzeki, kanały, zbiorniki wodne),
- układ komunikacyjny (drogi, wiadukty, tunele, mosty),
- lotniska, place, parki i stadiony,
- infrastruktura podziemia,
- inne ważne obiekty (budynki administracji, mediów, szpitale, kliniki).

Specyfika terenu zabudowanego wpływa na sposób przygotowania i działania wojsk w środowisku miejskim. Szczegółowa analiza elementów terenu zabudowanego warunkuje skuteczne i bezpieczne działanie wojsk w trakcie wykonywania zadań. Uzyskane wnioski często warunkować będą taktykę działania, liczebność i typ wojsk kierowanych do prowadzenia działań, sposób zabezpieczenia logistycznego, zapewnienie bezpieczeństwa i ustabilizowania sytuacji w rejonie.

### 2.3. Wpływ terenu zabudowanego na działania wojsk lądowych

Teren zabudowany w zależności od posiadanego charakteru (przemysłowy, mieszkalny), struktury, gęstości zabudowy i rozciągłości oraz układu przestrzennego (układ ulic) będzie wpływał na sposób działania wojsk lądowych. Pomimo coraz większej możliwości poruszania się sił lądowych po bezdrożach, zawsze istnieje potrzeba dróg, jako osi przegrupowania wojsk. W związku z tym obszary zabudowane często wyznaczać będą linie komunikacji walczących wojsk. Dlatego też na przyszłym polu walki decydujące może być utrzymanie, bądź potrzeba zdobywania obszarów zabudowanych. Ponadto, zawierają one różnorodne urzędy ekonomiczne i polityczne, są zamieszkałe przez dużą liczbę ludności, a więc i z tych powodów będą istotnymi rejonami walk.

Ludność cywilna jest obecnie najistotniejszym czynnikiem warunkującym sposób prowadzenia działań bojowych. Podejmowane przez cały cywilizowany świat interwencje, mają w większości przypadków podłoże humanitarne i ich zasadniczym celem jest umniejszenie cierpienia ludzi, znajdujących się w rejonie kryzysu. W związku tym rodzi się niezwykle istotne ograniczenie w użyciu siły. Obecność osób cywilnych zmusza wojska do wyłączenia uwagi w doborze celów, ograniczonego stosowania uzbrojenia o dużej sile rażenia i małej dokładności (lotnictwo i artyleria), używania broni niezabijającej (ang. *non – lethal weapon*), przyjęciu zupełnie innej taktyki zdobywania i oczyszczania budynków. Jednocześnie z typowymi działaniami bojowymi wojsko zobowiązane będzie do realizacji zadań w zakresie szeroko rozumianego wsparcia i pomocy humanitarnej zamieszkującej tereny działań. Walki w terenie zabudowanym mogą spowodować znaczne straty wśród ludności cywilnej oraz duże zniszczenia infrastruktury, co może spowodować powstanie dużego zagrożenia epidemiologicznego. W planowaniu

i prowadzeniu walki w rejonach zabudowanych rozważane muszą, więc być skutki tego działania w odniesieniu do ludność cywilnej.

Należy nawiązać i stale utrzymywać ścisłą współpracę pomiędzy władzami cywilnymi, dowódcami obrony terytorialnej i dowódcami taktycznymi. W ramach możliwości, poza priorytetami wynikającymi z wykonywania zadania bojowego i zabezpieczenia materiałowego walczących wojsk, dowódca taktyczny powinien zabezpieczyć lub pomóc w ewakuacji ludności cywilnej; zapewnieniu jej żywności i opieki medycznej; utrzymaniu porządku publicznego i bezpieczeństwa; zapobieganiu przed niespodziewanymi skutkami działań wojennych; utrzymaniu podstawowych usług.

Kolejnym poważnym utrudnieniem w prowadzeniu działań będą warunki obserwacji. W terenie zabudowanym można wyróżnić rejonny odkryte, czyli z możliwością obserwacji i rejonny zakryte bez możliwości obserwacji bezpośredniej przeciwnika. Nie dotyczy to tylko obserwacji wzrokowej, ale także obserwacji przy pomocy systemów radarowych, rozpoznania elektronicznego, systemów namierzania itp. Obowiązkowo trzeba uwzględnić możliwości prowadzenia obserwacji przestrzeni powietrznej (w tym tras dolotu i podejść do ewentualnych stref lądowania) oraz łączności radiowej, która wpływa w znaczący sposób na organizację dowodzenia. Trudności w kierowaniu walką i utrzymaniu łączności będą wymagały dużej samodzielności i wysokich umiejętności dowódców szczebla pluton – drużyna – zespół. Sukces w walce w terenach zabudowanych będzie zależał głównie od ich inicjatywy i sprawności działania.

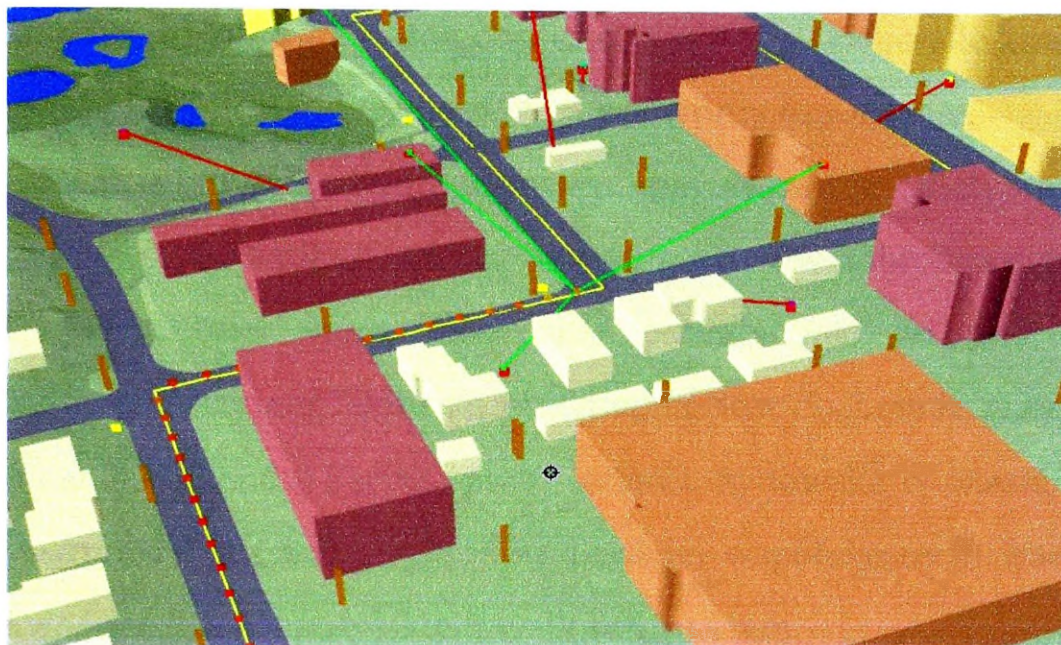
Cechą charakterystyczną walk w mieście jest występowanie dużej ilości pól zakrytych. Ustalenie dominujących punktów, głównie w wysokich budynkach, przygotowanie wcześniej planu rozmieszczenia posterunków obserwacyjnych w tych miejscach, zapewni każdemu dowódcy wgląd w teren na dużą głębokość, ale przede wszystkim uchroni wojska przed zaskoczeniem.

Opanowanie tych punktów przed rozpoczęciem działań pozwoli ukryć swoje zamiary przed obserwacją przeciwnika.

Na współczesnym polu walki istotnym wsparciem możliwości prowadzenia obserwacji w terenie zabudowanym jest zastosowanie pilotowych i bezpilotowych aparatów latających (śmigłowce, bezpilotowe środki rozpoznawcze itp.). Dzięki temu można wydatnie uzupełnić system obserwacji naziemnej.

Podobnie jak z obserwacją prowadzenie ognia z wszystkich rodzajów broni będzie również utrudnione w związku z występowaniem dużej ilości pól martwych (rys.2.4). Małe odległości między budynkami ograniczają możliwość prowadzenia ognia z głównego uzbrojenia wozów bojowych, przede wszystkim czołgów. Nie mogą one wykorzystać swoich istotnych w działaniach bojowych zalet. Środki ogniowe mogą być rozmieszczane na wielu poziomach, dlatego w czasie działań w mieście należy liczyć się z ogniem wielowarstwowym, skrzydłowym, krzyżowym. Analizując teren zabudowany trzeba mieć też świadomość, iż przeciwnik ma możliwość użycia przenośnych zestawów broni bezodrzutowej, granatników przeciwpancernych, do zwalczania pojazdów opancerzonych i nieopancerzonych. W terenie zabudowanym wozy bojowe i czołgi są szczególnie narażone na skuteczny ogień przeciwpancerny. Stanowiska ogniowe przeciwnika będą niezmiernie trudne do zlokalizowania w zabudowie miejskiej. Fakt występowania osób cywilnych dodatkowo wpłynie negatywnie na możliwości prowadzenia ognia, ponieważ występować oni mogą jako *żywe tarcze*. W związku z koniecznością prowadzenia walki w zwartych kwartałach, na bliską odległość, szerokie zastosowanie będzie miała broń krótkiego zasięgu, granaty ręczne. Jednym z rozwiązań stosowanych w armii izraelskiej i testowanych w Stanach Zjednoczonych, a zwiększających bezpieczeństwo żołnierzy walczących w takich warunkach, jest stosowanie specjalnych urządzeń o konstrukcji łamanej, w której montuje się broń, przez co

żołnierze mogą prowadzić ogień z za węgła, nie narażając się na ogień strony przeciwnej<sup>10</sup>.



Rys. 2.4. Zobrazowanie linii widoczności przy użyciu funkcji *intervisibility*<sup>11</sup>

Miasto jest idealnym polem do działania strzelców wyborowych. Wykorzystując zniszczone częściowo budynki, jeden strzelec wyborowy może godzinami trzymać w szachu działające na pieszo pododdziały. Najlepszym przeciwdziałaniem, oprócz wyszkolenia żołnierzy jak poruszać się w takich warunkach, jest posiadanie tzw. *przeciwsnajperów*, którzy osłanialiby pododdziały piechoty, zwalczając strzelców wyborowych przeciwnika.

Teren zabudowany posiada niejako naturalne właściwości maskowania. Maskowanie umożliwia skryty manewr sił na kilku poziomach: po dachach, w budynkach i pod ziemią. Dodatkowo przeciwnik bez munduru, do momentu wyciągnięcia broni czy rzucenia granatu, jest właściwie nie do rozpoznania w tłumie osób cywilnych. Wtedy również może on prowadzić ogień z za pleców

---

<sup>10</sup> Urządzenie firmy KOPEX S.A., nazywane *Corner Shot*, prezentowane było m.in. na targach MSPO 2004. Zob. *MSPO 2004*, Komandos 2004, nr 10, s. 82

<sup>11</sup> Funkcja typu „*intervisibility*” (rys.2.4) pozwala na graficzne przedstawienie linii celowania pomiędzy naszym obiektem a obserwatorem. Wszystkie linie będą biegly w tym wypadku bezpośrednio od pozycji obserwatorów do naszego obiektu (linia koloru zielonego) lub najbliższej napotkanej po drodze przeszkody (linia koloru czerwonego). Na podstawie materiału mjr rez. mgr inż. Bogdan ZAWIŚLAŃSKI: *Znaczenie GIS dla prognozowania zagrożeń terrorystycznych i dywersyjnych na konwoje w terenie zurbanizowanym*.

żywych tarcz, ograniczając możliwości przeciwdziałania sił interwencyjnych. Obecność podobnie ubranych osób ułatwia błyskawiczną i niezauważalną ucieczkę czy też *urwanie się* pościgowi, szczególnie w doskonale znanym sobie labiryncie wąskich uliczek, wewnętrznych podwórzy czy piwnic.

W mieście trzeba być gotowym na wszelkie nietypowe formy maskowania się przeciwnika, budowy ukryć i schronów. Obrońca zajmuje dany teren od dawna, więc może doskonale przygotować go pod względem rozbudowy fortyfikacyjnej. Dobrym przykładem jest doskonale przygotowanie i zamaskowanie schronów i ukryć przez ludność żydowską w czasie powstania w getcie warszawskim, a z przykładów bardziej współczesnych warto choćby wymienić doświadczenia rosyjskie z walk w Groznm.

Teren zabudowany pozwala dokonać szybkiego i skrytego manewru na skrzydło, tyły lub na słabiej chronioną część ugrupowania przeciwnika. Siły uczestniczące w operacji reagowania kryzysowego, podczas działania w miastach muszą być właściwie cały czas gotowe na uderzenie ze wszystkich stron i to nawet w rejonach uprzednio wnikliwie sprawdzonych. Niejednokrotnie jedyną skuteczną osłoną będzie przyjęcie ugrupowanie na tzw. *jeża*, wystawiając ubezpieczenia we wszystkie strony, ze szczególnym uwzględnieniem obserwacji okien i dachów budynków.

Duże znaczenie ma analiza ewentualnych tras dolotu śmigłowców przy wykorzystaniu lotu konturowego lub techniki *NOE* (ang. *Nap – On the Earth*). Wykorzystując takie trasy, śmigłowce sił interwencyjnych maskują przelot, usypiają czujność przeciwnika naziemnego. Dla zmylenia przeciwnika konieczne też jest dokonywanie, co jakiś czas, przyziemienia, nawet bez wysadzania desantu.

Teren zabudowany jako całość jest traktowany jako przeszkoda, ale jeśli analizujemy walkę tylko w ich wnętrzu, to przeszkody dla wojsk stanowiąc będą w głównej mierze kanały, groble, bagna, wzniesienia terenowe, urządzenia hydrotechniczne, rzeki, jeziora, linie energetyczne itp. Należy pamiętać, że na

skutek prowadzonych działań mogą powstać rumowiska, gruzowiska, barykady itp. Występowanie takich przeszkód będzie wymagało użycia do oczyszczania dróg manewru dla sprzętu ciężkiego maszyn inżynieryjnych, czołgów z urządzeniami spycharkowymi itp.

Istotną przeszkodą dla wszelkich pojazdów opancerzonych, przede wszystkim czołgów, są budynki. Ograniczają one szerokość ulic i czasami wręcz uniemożliwiają wykonanie obrotu wieżą, podniesienie lub obniżenie armaty, przez co czołgi nie są w stanie prowadzić ognia z bliższej odległości do celów na najniższych piętrach, w piwnicach i na dachach.

Sieć drogowa wywiera istotny wpływ na przebieg walk wewnątrz rejonu zabudowanego. Szczególne znaczenie mają drogi tranzytowe i nasypy kolejowe, które zapewniają dogodne warunki ruchu między poszczególnymi częściami miast, stanowiąc jednocześnie dogodne punkty do rozmieszczenia przeszkód. Te ułatwiające ruch obiekty będą zazwyczaj wyznaczać zasadnicze kierunki działania wojsk. Ich utrzymanie będzie często warunkować kontrolowanie danego odcinka. Ich zniszczenie może w zasadniczy sposób wpłynąć na możliwości prowadzenia skutecznego manewru<sup>12</sup>.

Obserwując uważnie działania Rosjan w Czeczenii, Izraelczyków na Ziemiach Okupowanych, czy obecnie sił stabilizacyjnych w Iraku łatwo, zauważyć, że stacjonarne elementy infrastruktury typu bazy, stałe posterunki kontrolne, posterunki obserwacyjne rozmieszczają oni poza obszarami miast. Posterunki tymczasowe w centrach miast rozwijają tylko w czasie prowadzenia akcji zaczepnych. W związku z tym, za każdym razem, gdy będzie podejmowana jakaś akcja, będzie trzeba od nowa wyszukiwać punktów kluczowych i je opanowywać, organizując w tym miejscu tymczasowy posterunek.

---

<sup>12</sup> A. Bujak, *Wpływ specyficznych warunków środowiska na działania taktyczne*, Warszawa 1998., s. 29-30.

Teren zabudowany tworzy bardzo skomplikowane środowisko szeroko rozumianych działań militarnych. Jest przestrzenią o dużej ilości złożonych obiektów oraz miejscem występowania wielu zjawisk. Reasumując prowadzone rozważania na temat jego wpływu na działania wojsk lądowych możemy wygenerować następujące wnioski, iż działania w obszarze zabudowanym charakteryzują się:

- potrzebą posiadania maksimum informacji o układzie topograficznym terenu zabudowanego i możliwościach strony przeciwnej;
- ograniczonym polem ostrzału i obserwacji;
- doskonałym ubezpieczeniem, ukryciem i maskowaniem wojsk i wyposażenia;
- obniżonymi możliwościami manewru, szczególnie jednostek zmechanizowanych;
- intensywnym stosowaniem broni krótkiego zasięgu i granatów ręcznych;
- walka prowadzona jest w zwartych kwartałach;
- sukces w walce w dużym stopniu zależy od inicjatywy i sprawności działań na niższych szczeblach dowodzenia;
- zwiększoną wrażliwość pojazdów na atak z bliskiej odległości;
- zdecentralizowanym użyciem wielu rodzajów wojsk, w tym szczególnie czołgów i artylerii do ognia na wprost;
- trudnościami w dowodzeniu, kierowaniu i łączności oraz związaną z tym decentralizacją dowodzenia;
- wykorzystaniem większej liczby spieszonych pododdziałów;
- zwiększonymi możliwościami przenikania i obejścia;
- wysokim zużyciem amunicji i innych środków bojowych;

- walką prowadzoną na trzech poziomach; na poziomie ulicy, ponad ziemią na dachach i w budynkach oraz pod ziemią w kanalizacjach i systemach podziemnych przejść i tuneli;
- zaangażowaniem w walkach w rejonie zabudowanym z reguły nieproporcjonalnie dużej ilości wojsk;
- obecnością ludności cywilnej.

Obszary zabudowane zapewniają ponadto ochronę przed obserwacją i oddziaływaniem ogniowym, utrudniają rozpoznanie i ułatwiają mylenie przeciwnika oraz uzyskanie zaskoczenia. Manewr jest utrudniony i może zostać łatwo zakłócony. Niszczący skutek ognia uczynić może drogi i ulice całkowicie nieprzejezdnymi. Poważnie zniszczone rejony zurbanizowane stanowić więc będą znaczącą przeszkodę.

W związku z charakterystycznymi warunkami panującymi w obszarze zabudowanym należy również dostrzegać ograniczenia prowadzenia działań w tym terenie, należą do nich:<sup>13</sup>

- szczegółowa znajomość rejonu zabudowanego zapewnia przewagę obrońcy;
- konieczny jest staranny wybór stanowisk ogniowych w celu uzyskania przewagi, w warunkach ograniczonej obserwacji oraz wielu martwych i zakrytych pól ostrzału;
- stanowiska ogniowe przeciwnika są trudne do zlokalizowania, jego siła i zamiary trudne do określenia;
- tempo natarcia w terenie zabudowanym będzie wolniejsze;
- możliwość ruchu jest ograniczona, im więcej budynków będzie zniszczonych, tym więcej będzie możliwości ukrycia dla obrońcy, a atakującemu trudniej będzie nacierać;
- mogą wystąpić trudności w prowadzeniu ognia z broni bezodrzutowej;

---

<sup>13</sup> S. Korzeniowski, Wpływ ..., s. 37.

- w bezpośredniej walce ograniczone zastosowanie mieć będzie broń do ognia pośredniego i czołgi, które wykorzystywane powinny być w rejonach bardziej otwartych. Trudniejsze będzie wzajemne wsparcie ogniowe;
- należy liczyć się z możliwością wypalania budynków. Zależnie od konstrukcji budynków może okazać się możliwym „wypalenie obrońcy” i odwrotnie, budynki wykorzystywane przez nacierającego będą przedmiotem ataku prowadzonego w podobny sposób;
- walka uliczna jest wyczerpująca fizycznie i psychicznie, powodzenie mierzone jest niewielkimi zdobyczami terenowymi. Utrzymanie efektywności bojowej wymagać może częstej wymiany pododdziałów biorących udział w bezpośredniej walce.

Powyższe ograniczenia powodują, iż walka prowadzona na obszarze zabudowanym wymaga znacznych sił i czasu. Ponieważ grupy domów, kwartały i inne miejskie zabudowania rozdzielają działania wojsk, szybko rozpadną się one na pojedyncze, bezpośrednie starcia. Walka może być prowadzona oddzielnie o każdą dzielnicę miasta, kwartał lub nawet pojedyncze zabudowania. Zmusza to do jej prowadzenia na oddzielnych kierunkach w celu opanowania bądź utrzymania poszczególnych budynków (obiektów) lub zabudowań przystosowanych do obrony.

## **Wnioski**

Współcześnie nie kwestionuje się tezy, że teren i pogoda jest jednym z zasadniczych czynników wpływającym na prowadzenie działań wojsk lądowych. Znajomość tych warunków i umiejętność ich wykorzystania jest jednym z silniejszych atutów w rękach każdego dowódcy, czego potwierdzeniem są przykłady z historii wojen. Prowadzone analizy ostatnich konfliktów wskazują, iż współcześnie działania wojsk na stałe przeniosły się do terenów zabudowanych. Dlatego tak ważna jest umiejętność poprawnych ocen

i analiz elementów terenu zabudowanego, aby określić jego wpływ na działania wojsk. Właściwa ocena terenu zabudowanego może być warunkiem skutecznych działań wojsk.

Mając na uwadze charakter współczesnych terenów zabudowanych istnieje potrzeba innego jego klasyfikowania. Teren zabudowany można charakteryzować i klasyfikować między innymi ze względu na: **układ zajmowanej powierzchni, liczby mieszkańców, spełniane funkcje, typ zabudowy, położenie geograficzne i klimatyczne, ukształtowanie terenu.** Realizowaną ocenę terenu zabudowanego można podzielić na etapy: **wstępną ocenę terenu zabudowanego** – której wynikiem jest uzyskanie informacji ogólnej oraz **szczegółową ocenę terenu zabudowanego** – jako pozyskiwanie wniosków w kwestii bezpośredniego wpływu występujących elementów na działania wojsk. Analizując miasto jako przyszły rejon działań trzeba brać pod uwagę następujące elementy: nasycenie budynkami (centra miast), rejony o wysokiej, wielopiętrowej zabudowie, rejony o zabudowie rozrzuconej, ciągi handlowe, rejony przemysłowe, naturalne przeszkody wodne (rzeki, kanały, zbiorniki wodne), układ komunikacyjny (drogi, wiadukty, tunele, mosty), lotniska, place, parki i stadiony, infrastrukturę podziemia, inne ważne obiekty (budynki administracji, mediów, szpitale, kliniki itp.).

Ludność cywilna jest obecnie najistotniejszym czynnikiem warunkującym sposób prowadzenia działań. Podejmowane przez cały cywilizowany świat interwencje mają w większości przypadków podłoże humanitarne i ich zasadniczym celem jest ograniczenie cierpienia ludzi, znajdujących się w rejonie kryzysu. Obecność ludności cywilnej rodzi potrzebę ujęcia w szkoleniu wojsk opanowania takich umiejętności, jak prowadzenie negocjacji oraz używanie siły zgodne z ustalonymi zasadami włączania się do walki (ang. *Rules Of Engagement, ROE*). Każda operacja musi być poprzedzona cyklem zajęć dotyczących kultury i religii danego regionu, tak aby żołnierze przez swoje nieświadome błędy nie zwiększali poziomu wrogości do sił

interwencyjnych. Znajac kulturę, religię i zwyczaje ludności cywilnej łatwiej będzie pozyskać ich przychylnosc do prowadzonych dzialan. Obecność w rejonie dzialan ludności cywilnej rodzi potrzebe poszerzenia owych struktur o wywiad osobowy i komórki CIMIC.

Teren zabudowany tworzy bardzo skomplikowane srodowisko szeroko rozumianych dzialan militarnych. Jest przestrzenia o duzej liczbie zlozonych obiektow oraz miejscem wystepowania wielu zjawisk. Szczegolowa ocena elementow terenu zabudowanego warunkuje skuteczne i bezpieczne dzialanie wojsk w trakcie wykonywania zadan.

### **3. OCENA WSPÓŁCZESNYCH ZAGROŻEŃ W ASPEKCIE ICH WYSTĘPOWANIA W ŚRODOWISKU MIEJSKIM**

Międzynarodowe środowisko bezpieczeństwa podlega ciągłej ewolucji i pojawiają się nowe zagrożenia – jakościowo i ilościowo odmienne od konwencjonalnych i tradycyjnych wyzwań XX wieku. Wobec zagrożeń, wywoływanych między innymi przez radykalny fundamentalizm, międzynarodowy terroryzm i ponadnarodowe siatki przestępcze.

W rozdziale tym zaprezentowano wnioski i wyniki badań uzyskane w procesie poszukiwania odpowiedzi na kolejny problem szczegółowy wyrażający się w postaci następującego pytania: *jakie współczesne zagrożenia występują w terenie zabudowanym i dlaczego środowisko miejskie wzmacnia ich eskalację?*

#### **3.1. Terroryzm**

W historii wojen większe skupiska ludności, zwłaszcza miasta, stanowiły zasadniczy cel działań zbrojnych stron (oprócz pokonania wrogich wojsk), zwłaszcza, gdy jedni pragnęli zająć trwale terytorium drugich lub odciąć walczące wojska od wsparcia, czy też po prostu złamać ducha w narodzie.

Aby panować nad terytorium należało zająć strategiczne punkty (rejon), do których zaliczały się miasta. Miało to zasadnicze znaczenie zarówno na szczeblu taktycznym (miejscowości w rejonie działań), operacyjnym (większe miasta w obszarze, stolice „prowincji”), czy też strategicznym (stolice państw).

Od zakończenia „zimnej wojny” zagrożenie wielkim konfliktem światowym, między mocarstwami i ich polityczno- militarnymi sojuszami zmalało. W ostatnim dwudziestoleciu mamy do czynienia z konfliktami regionalnymi wybitnie lokalnym charakterze oraz konfliktami lokalnymi, gdzie

zaangażowane są światowe potęgi (jednakże nie przeciwstawnie w sensie militarnym).

Niewielka stosunkowo liczba konfliktów na świecie o charakterze regularnym nie świadczy o zmniejszaniu się ilości tzw. „punktów zapalnych” o charakterze międzynarodowym i międzypaństwowym, jak i o charakterze konfliktu religijnego, ideologicznego, czy narodowowyzwoleńczego.

Jedną z „nieformalnych” metod prowadzenia walki przełomu XX i XXI wieku stał się terroryzm. Stosowany jest zarówno przez grupy wspierane bezpośrednio przez państwo jak i grupy działające samodzielnie. Dla tych grup głównym środowiskiem działania ze względu na swój charakter jest teren miejski. Dzieje się tak z dwóch zasadniczych powodów:

- a) w środowisku miejskim występuje szerokie spektrum celów, zarówno bezpośrednich (ofiary i obiekty) jak i pośrednich (poprzez sianie grozy oddziaływanie na społeczeństwo, wybory itp.);
- b) szerokie możliwości wsparcia i ochrony działań grup terrorystycznych, w tym zaopatrzenia i ochrony.

Oceniając współczesne zagrożenia terrorystyczne mogące wystąpić w środowisku miejskim należy poznać istotę tych działań, które w świadomości ludzkiej uważane są jako jedne z największych zagrożeń XXI wieku i przeciwdziałanie którym w ostatnich latach stało się zasadniczym elementem polityki zagranicznej tzw. „krajów cywilizowanych”.

Termin „terroryzm” swoje współczesne znaczenie przyjął w języku łacińskim (pochodne występowały już w języku hinduskim i greckim), gdzie „terror,- oris”- oznacza „strach, trwogę, przerażenie, straszne słowo, straszną

wieść”, natomiast pochodny łaciński czasownik- „Terreo”- określa czynność „wywoływania przerażenia, straszenia”<sup>14</sup>.

Na podstawie języka, z którego pochodzi słowo „terroryzm”- można go ogólnie zdefiniować jako „sianie” strachu i grozy.

Obecnie istnieją duże trudności z opracowaniem jednej, akceptowalnej przez państwa definicji terroryzmu. Wynika to stąd, iż wiele państw inaczej interpretuje akty terrorystyczne i wspieranie grup terrorystycznych często uważając te formy walki za działalność narodowo- wyzwoleńczą i (lub) walkę za słuszną sprawę. Inaczej terroryzm jest postrzegany w szeroko rozumianej kulturze Zachodu, inaczej w kulturze byłych państw kolonialnych czy krajów muzułmańskich. Faktem jest także, że terroryzm jako działanie poza prawne i łamiące prawo może występować w każdej dziedzinie życia współczesnego kraju i w zależności od jego zdefiniowania jedne kraje mogą być uznane przez inne nie tylko jako państwa- ofiary terroryzmu lecz także jako państwa wspierające bezpośrednio lub pośrednio terrorystów, aprobujące ich działania lub tolerujące istnienie u siebie organizacji (osób) zajmujących się łamaniem prawa (stosowaniem terroru). Może to w konsekwencji prowadzić do uznania danego państwa za słabą organizację terytorialną lub wręcz kraj wrogi. Ponadto wiele krajów będących wcześniej zdominowanych przez mocarstwa kolonialne- zwłaszcza kraje afrykańskie i arabskie- uważają, że to co w mniemaniu Zachodu jest terroryzmem naprawdę (według nich) jest walką narodowyzwleńczą lub partyzantką dostosowaną do wymogów czasu.

W Polsce definicja terroryzmu między innymi zawarta jest w encyklopedii PWN, gdzie:

*terroryzm- różnie umotywowane ideologicznie, planowe i zorganizowane działania pojedynczych osób lub grup, skutkujące naruszeniem istnieniem*

---

<sup>14</sup> Szerzej, W. Kopaliński, Słownik wyrazów obcych i obcojęzycznych, Warszawa 1990, s. 511 oraz J. Pawłowski (red.), Walka z terroryzmem we współczesnym świecie, „Informator oddziału współpracy ze społeczeństwem” 2001, nr 13, s. 12.

*porządku prawnego, podjęte w celu wymuszenia od władz, państw, społeczeństw określonych zachowań i świadczeń, często naruszające dobra osób postronnych; działania te są realizowane z całą bezwzględnością za pomocą różnych środków (naciski psychologiczne, przemoc fizyczna, użycie broni i ładunków wybuchowych) w warunkach specjalnie nadanego im rozgłosu i celowo wytwarzanego w społeczeństwie lęku<sup>15</sup>.*

Należy zaznaczyć, iż terroryzm nie tylko różnie jest interpretowany w środowisku międzypaństwowym, lecz także w samych państwach, gdzie na ten sam problem jest definiowany inaczej (spojrzenie naukowe, społeczne, rządowe itp.)

Jakkolwiek istnieją różne spojrzenia na terroryzm, sam akt terroryzmu i ruch terrorystyczny zawsze będzie się charakteryzował pewnymi cechami jak:

- w kraju występowania zawsze będzie działaniem bezprawnym i łamiącym prawo;
- będzie świadomie budził i wykorzystywał strach poprzez stosowanie przemocy lub stwarzając świadomość jej wystąpienia;
- charakteryzować się będzie bezwzględnością i stosowaniem różnych form przemocy, cel ataku nie musi być selektywny i sprecyzowany-liczy się zastraszenie większej ilości ludzi niż tylko potencjalnej grupy ataku (cele);
- bez względu na „pochodzenie” zawsze będzie dążył do wymuszenia określonych zachowań społecznych i politycznych.

Geneza terroryzmu podobnie jak historia wojen sięga starożytności, gdzie miały miejsca zamachy na znane postacie życia politycznego. W formie zorganizowanej pojawił się w XI wieku, gdzie najbardziej znanymi jego prekursorami byli „asasyni” na Bliskim Wschodzie- sekta, która broniła swojego bytu przez stosowanie zamachów na wrogich dowódców

---

<sup>15</sup> *Nowa encyklopedia powszechna PWN*, Warszawa 1997, t. 6, s. 370.

i przywódców. Zła sława i strach przed zamachami okazała się być efektywną metodą zapewniającą „spokój” i przetrwanie sekty przez kilkaset lat.

Nowożytny terroryzm powstał na przełomie XVIII i XIX wieku i związany był z Rewolucją Francuską oraz rozwojem przemysłowym na zachodzie Europy i miał dwie postacie:

- a) terroryzmu państwowego;
- b) terroryzmu niepaństwowego.

Pierwszy z nich związany był z ruchem politycznym jakobinów i charakteryzował klasę polityczną stosującą masowy terror wobec oponentów i społeczeństwa dla zdobycia i utrzymania się przy władzy.

Terroryzm niepaństwowy powstał jako wyraz walki jednostki i grup (także politycznych) z zastanym systemem polityczno- prawnym i w większości powiązany był z ruchem anarchistycznym. Z zasady skierowany był w ściśle określone cele reprezentujące wrogi aparat władzy (politycy, przedstawiciele wojska i policji oraz urzędnicy aparatu państwowego) i w zasadzie istniał do II wojny światowej.

Po jej zakończeniu rozwinął się kolejny nurt ruchu terrorystycznego powiązany bezpośrednio z ruchem narodowo- wyzwolenicznym obszarów kolonialnych (np. Indochiny, Algieria, Palestyna) z czasem przybierając charakter skrajnie ideologiczny, głównie lewicowy (np. Czerwone Brygady, Japońska Czerwona Armia, Front Wyzwolenia [...]). W okresie tym na sile nabrał konflikt izraelsko- palestyński, gdzie zaczęły występować na szeroką skalę „ślepe” uderzenia w ludność cywilną (zamachy w miejscach publicznych, porwania samolotów mające na celu wymuszenia ustępstw władz itp.).

Lata osiemdziesiąte wraz z wojną w Afganistanie przyniosły narodziny i rozwój terroryzmu religijnego, który po upadku „muru berlińskiego” i zakończeniu ideologicznej wojny „wschodu z zachodem” przyjął dominującą rolę także w ruchu narodowo- wyzwolenicznym.

Terroryzm w obecnej postaci posiada korzenie we wszystkich wymienionych wcześniej nurtach, a jego siła wynika z ciągłej ewolucji, możliwości wykorzystania wszelkiej dostępnej broni, braku ograniczeń prawnych działania (gdy zwalczający terroryzm np. policja je posiada), dostosowywaniu metod i technik działania stosownie do zasobów i celów.

Początek XXI wieku przyniósł apogeum rozwoju terroryzmu, który uwidocznił się przeprowadzeniem skomplikowanej pod względem organizacyjno- technicznym operacji terrorystycznej w USA (zamachy z 11.09.2001 rok) oraz z przejściem praktycznej kontroli nad działaniami państwa (Afganistan/ Talibowie- Al Kaida). Globalizacja spowodowała „skurczenie się świata”, a groźba terroryzmu zaczęła występować wszędzie nawet w regionach bezkonfliktowych uznanych dotychczas za bezpieczne<sup>16</sup>.



Fot. 3.1. Zagrożenia terrorystyczne XXI wieku

Współcześnie zagrożenia terrorystyczne są powiązane z terenem miejskim. Związane to jest z istotą terroryzmu, gdzie poprzez „sianie” powszechnego strachu zamierza się wpłynąć na określone zachowania społeczne i rządowe. Teren miejski jest doskonałym środowiskiem dla tego typu działań ponieważ:

<sup>16</sup> Przykłady ataków terrorystycznych przeprowadzonych w terenie miejskim- załącznik nr 7.

- na stosunkowo małej powierzchni mieszka duża ilość ludzi, ludność ta występuje w mieście w systemie wielu złożonych powiązań społecznych (dom- praca- szkoła- zakupy- bezpieczeństwo- komunikacja- wypoczynek itp.), a zakłócenie choćby jednego z tych powiązań wpłynie na inne. Ponadto występuje możliwość łatwego porażenia dużej ilości osób nie przywiązując się do określonego miejsca zamachu;
- w miastach zlokalizowany jest cały zasadniczy aparat władzy począwszy od polityków, urzędników państwowych różnego szczebla, osób wchodzących w aparat kierowniczy państwa, a kończąc na obiektach rządowych i administracyjnych oraz przedstawicielstwach dyplomatycznych i handlowych innych państw;
- wywarcie wpływu na ludność miasta jest równoznaczna z wpływaniem na potencjalną liczbę wyborców politycznych (kraje demokratyczne);
- budynki użyteczności publicznej oraz obiekty usługowo- handlowe;
- cała gama instytucji i obiektów odpowiedzialnych za prawidłowe funkcjonowanie gospodarki miejskiej (zakłady produkcji i dostarczania wody, elektrownie, gazownie itp.);
- zakłady pracy, magazyny, często z trującymi produktami;
- centrum komunikacyjne regionu (dworce, lotniska, drogi tranzytowe).

Wymienione powyżej zasadnicze elementy infrastruktury miejskiej stanowią stosunkowo łatwy cel, gdyż przed atakami różnego rodzaju chroniona jest bezpośrednio tylko część tych obiektów- zwłaszcza ważnych dla bezpieczeństwa i funkcjonowania państwa, jednakże poziom tej ochrony dla poszczególnych krajów może być różny.

Do typowych zagrożeń występujących w środowisku miejskim należeć będą:

- zamachy na wyselekcjonowane ofiary bądź obiekty mogące jednak spowodować straty także wśród osób przypadkowych. Dokonywane mogą być w sposób jawny, na oczach innych (wskazując słabość państwa) bądź też w sposób ukryty z wykorzystaniem bomb- pułapek

itp. ich celem jest eliminacja konkretnych osób (polityków, członków organów bezpieczeństwa, osób których eliminacja może wpłynąć na określone zachowania społeczne jak np. rozruchy, destabilizacja wewnętrzna<sup>17</sup>). Celem ich może być także eliminacja użytkowa określonych obiektów (np. zamach na budynek federalny w Oklahoma City w USA w 1995 roku)<sup>18</sup>;

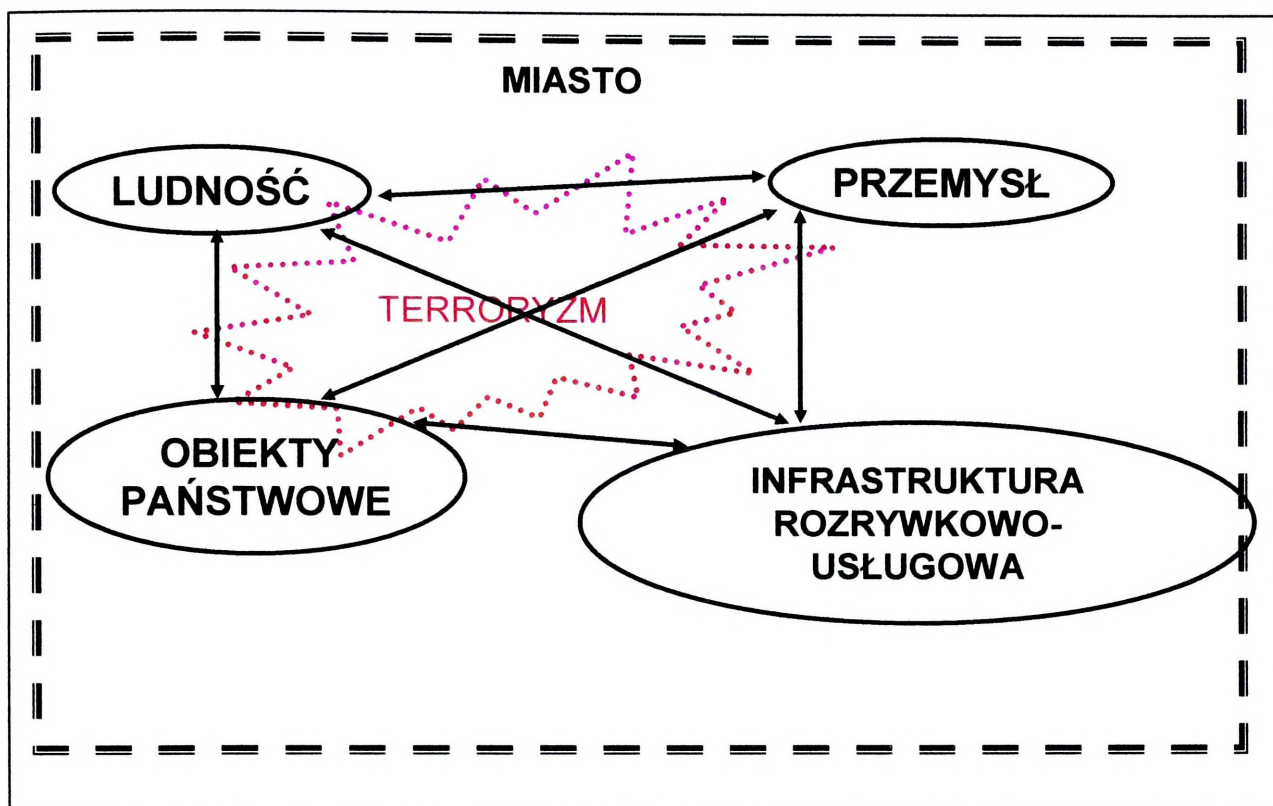
- „ślepe zamachy” mające na celu spowodowanie jak największej liczby ofiar. Realizowane są głównie za pomocą materiałów wybuchowych o potężnej sile rażenia podłożonych w miejscach publicznych gwarantujących przebywanie dużej ilości ludzi (sklepy, stadiony, restauracje itp.). Tego rodzaju zamachy powodują powstanie największego współczynnika strachu i destabilizacji w społeczeństwie (każdy może być celem, bez względu na poglądy), jednocześnie powodują cementowanie się postaw społecznych przeciwko ruchowi stojącymi za zamachami lub obwinianie rządu o sprowokowanie zamachów. Poważnie traktowana w środowisku miejskim jest groźba zamachów z wykorzystaniem środków masowego rażenia pochodzenia wojskowego lub przemysłowego<sup>19</sup>;
- zajęcie określonych obiektów, uprowadzenia samolotów. Czyny te nierozzerwalnie będą powiązane z wzięciem zakładników;
- ataki i zniszczenie określonych obiektów. Oprócz wyłączenia określonych obiektów z użytku (instytucji użyteczności publicznej, bezpieczeństwa) mogą powodować bezpośrednie zagrożenie dla ludności (uwolnienie się trujących środków, zatrucie ujęć wody itp.).

---

<sup>17</sup> Np. zabójstwo G. Rossy działacza włoskiej partii komunistycznej w 1979 roku wywołało falę strajków i rozruchów w tym kraju. B. Zasieczna, *Encyklopedia terroryzmu*, Warszawa 2004, s. 558.

<sup>18</sup> Tamże, s. 541.

<sup>19</sup> 20.03.1995r. zamach w tokijskim metrze z użyciem gazu sarin, śmierć poniosło 12 osób, ok. 5 tys. zostało poszkodowanych, w czasie przeszukiwań policji w nieruchomościach sekty „Najwyższa prawda” znaleziono zmagazynowany sarin w ilości mogącej doprowadzić do śmierci 4,2 mln osób, szerzej B. Zasieczna (red.), *Encyklopedia terroryzmu*, Warszawa 2004, s. 238.



**Rys. 3.2. Wpływ zagrożeń terrorystycznych na miejskie obiekty funkcjonalne**

Oceniając współczesne zagrożenia terrorystyczne w środowisku miejskim należy stwierdzić, iż mimo szeregu kroków ochronnych podejmowanych przez siły bezpieczeństwa zagrożenia te będą występować nadal i z czasem będą jeszcze bardziej narastać. Dotyczy to zwłaszcza będzie tzw. krajów demokratycznych, otwartych na zewnątrz ze swobodnym przepływem ludności i produktów, gdzie z natury rzeczy represyjność (kontrola) wobec obywateli jest ograniczona prawem, a dodatkowo prawo te zabezpiecza w pewnym stopniu funkcjonowanie grup terrorystycznych (swoboda poruszania się, spotkań itp.).

### **3.2. Zagrożenia asymetryczne**

Rozpatrując przeciwstawne siły i porównując je, możemy stwierdzić, iż charakteryzują się pewnego rodzaju symetrycznością bądź asymetrycznością zwłaszcza jeżeli chodzi o ich stan liczebny, uzbrojenie, poziom technologiczny, czy w pewnym sensie także morale.

Asymetria ujmowana poprzez pryzmat sił zbrojnych nie jest pojęciem nowym. W historii wojen możemy znaleźć dużą liczbę przykładów obrazujących starcia (bitwy) czy też szereg starć o charakterze asymetrycznym jak chociażby legendarne starcie Dawida z Goliatem, podboje plemion Germańskich przez legiony Cesarstwa Rzymskiego czy walki rycerstwa ze wszelkiego rodzaju powstaniemi chłopskimi okresu średniowiecza. Decydującym czynnikiem świadczącym o dysproporcji w dzisiejszym systemie pojęciowym były czynniki ilościowe i jakościowe przy czym czynniki ilościowe miały decydujące znaczenie. Dla ich zminimalizowania „słabsi” wykorzystywali ukształtowanie terenu, ale także nowe sposoby walki, czy też niedozwoloną ówczesnie broń. Przykładem może być wykorzystywanie kuszy, która była bronią zakazaną, a przez rycerstwo znieawidzoną i powodującą strach, gdyż osoby „niegodne” wykorzystując ją mogły w walce zabić opancerzonego rycerza bez potrzeby wdawania się w bezpośrednie starcie, w którym zresztą nie miałyby szans. Podobnie zastosowanie taktyki „walki taborem” miało na celu zminimalizowanie przewagi przeciwnika dysponującego przewagą w jeździe konnej i lepszymi umiejętnościami walki bezpośredniej. Z biegiem lat wraz z pojawianiem się nowych rodzajów broni (broń palna, armaty) o asymetryczności konfliktu coraz bardziej świadczyła przewaga jakościowa jednej ze stron.

Obecnie pojęcie asymetrii rozpatrywane jest jako przejaw różnorodnych form dysproporcji, zróżnicowania i dysharmonii, które w sposób naturalny lub zamierzony występują w otoczeniu przeciwstawnych sobie rzeczywistości<sup>20</sup>. Przy czym asymetria, oprócz aspektu militarnego występuje w każdej dziedzinie życia i działalności współczesnych państw (polityka, ekonomia itp.). W podsumowaniu rozważań zawartych w „Zagrożeniach asymetrycznych” Gawliczka i Pawłowskiego wynika, iż „zagrożenia asymetryczne dotyczą sfery

---

<sup>20</sup> P. Gawliczek, J. Pawłowski, *Zagrożenia asymetryczne*, s. 11, Warszawa 2003.

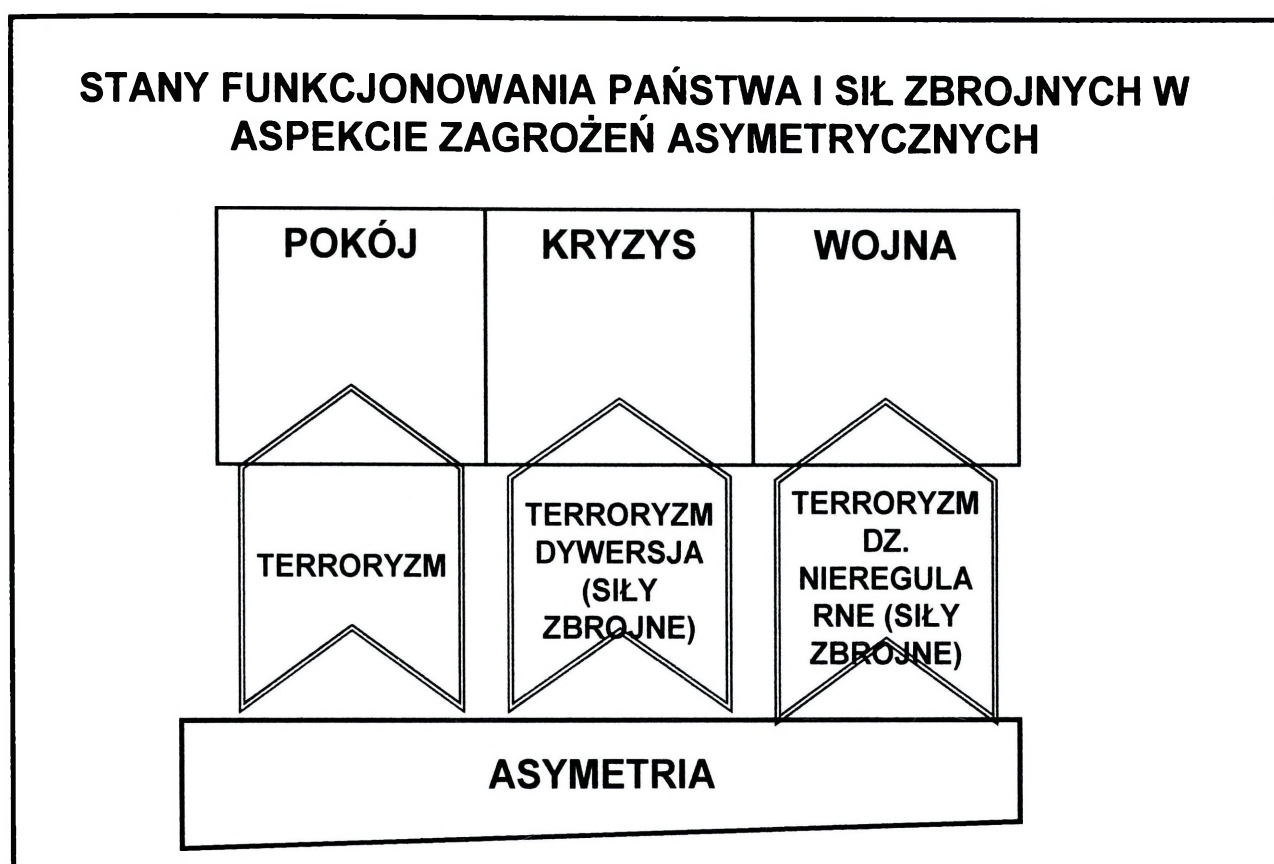
militarnej i pozamilitarnej. Obejmują myślenie, organizowanie i działanie odmienne od przeciwnika, w tym wykorzystywanie wszelkiego rodzaju różnic w szeroko pojmowanych potencjałach stron. Celem jest maksymalizowanie własnej przewagi, wykorzystywanie słabości przeciwnika dla uzyskania dominacji nad nim oraz większej swobody operacyjnej”<sup>21</sup>. Jak zauważają aktorzy obecnie asymetria, a zwłaszcza zagrożenia asymetryczne bardzo często polegają na zastosowaniu środków pozamilitarnych do zdobycia przewagi militarnej.

Jako środki pozamilitarne mające zrównoważyć przewagę przeciwnika uznaje się wykorzystanie elementów broni masowego rażenia, zwłaszcza przez ugrupowania terrorystyczne, czy też radykalne organizacje zbrojne (powstańcze).

W ujęciu ściśle militarnym asymetria i działania asymetryczne należy rozumieć jako ograniczanie wykorzystania możliwości potencjału bojowego przez stronę mającą przewagę, a także wykorzystanie wszelkich możliwości oddziaływania „słabszego” zmierzające do stałego zmniejszania przewagi silniejszego przeciwnika. W konflikcie zbrojnym konflikt asymetryczny polegać będzie na prowadzeniu działań nieregularnych i dywersyjnych przez słabszą ze stron. Wynika to z charakteru obecnych wojen- wieloogniskowości, prowadzeniu działań w trzech wymiarach oraz wysokiemu zróżnicowaniu technologicznemu między armiami. Uzyskanie przewagi jednej ze stron będzie skutkować szybkim rozbiciu przeciwnika, pozbawieniu pokonanych wojsk możliwości skutecznego przeciwstawiania się, a nawet zajęcia całego bądź też spornego terytorium, co w konsekwencji doprowadzi do pozbawienia pierwotnych cech symetryczności działań, a w aspekcie dalszego prowadzenia walki przez pokonaną stronę spowoduje wystąpienie asymetrycznych metod walki- głównie działań nieregularnych.

---

<sup>21</sup> Tamże, s.18.



**Rys. 3.3. Stany funkcjonowania państwa w aspekcie zagrożeń asymetrycznych**

Chcąc ocenić zagrożenia asymetryczne mogące wystąpić w środowisku miejskim należy rozpatrzyć źródła powstania tych zagrożeń, a więc ich podmioty. Z punktu widzenia wojskowego działania asymetryczne w terenie zurbanizowanym prowadziłyby:

- nieregularne siły zbrojne pokonanego państwa na „swoim” terytorium;
- powstańcy i strona wojująca (w wypadku wybuchu powstania lub toczenia wojny domowej);
- siły specjalne działające na terytorium potencjalnego przeciwnika, prowadzące działalność dywersyjną i sabotażową;
- organizacje terrorystyczne mające określone cele polityczne (np. stworzenie państwa religijnego)<sup>22</sup>.

<sup>22</sup> Problem zagrożeń terrorystycznych został omówiony w poprzednim podrozdziale. Ze względu na swoją specyfikę działania terroryzm zawsze będzie należał do zagrożeń asymetrycznych, jednak jego specyficzne cele i metody działania (brak ograniczeń), nie uznawanie przez prawo międzynarodowe, w tym zakaz stosowania jego metod przez siły zbrojne, spowodowały, że został omówiony oddzielnie.



**Fot. 3.4. Zagrożenia asymetryczne**

Jak wynika z powyższego podziału teren miejski znajdowałby się w dwóch stanach funkcjonowania państwa, co zasadniczo kreowałyby metody prowadzenia działań asymetrycznych (ich technikę i rozmach), byłoby to znajdowanie się państwa:

- a) pod okupacją (kontrolą, jurysdykcją) obcych sił zbrojnych;
- b) pod jurysdykcją dotychczasowych (państwowych) władz.

Celem działań asymetrycznych w aspekcie ich występowania w środowisku miejskim będzie, jak zostało wspomniane na początku podrozdziału, zmniejszenie potencjału przeważającej strony poprzez szerokie wykorzystywanie jej słabości <sup>23</sup>. Prowadzenie działań dywersyjnych i sabotażowych przez siły specjalne będzie realizowane w sposób bardzo podobny do technik i metod terrorystycznych, co związane jest z celem tych działań, a więc sianiem niepokoju społecznego, permanentnego stanu zagrożenia- jako wyniku ukazywania słabości państwa (aspekt psychologiczny) oraz zmniejszaniem potencjału militarnego wrogiego państwa (aspekt fizyczny), a realizowana będzie poprzez ataki na instytucje odpowiedzialne za bezpieczeństwo państwa (wojsko, policja, administracja). Różnica polegać

<sup>23</sup> Przykład prowadzenia skutecznych działań nieregularnych w mieście- załącznik nr 8.

będzie w doborze celi ataku, które będą zazwyczaj wyselekcjonowane, nie wymierzone ślepo w ludność cywilną. Nie mniej jednak historia zna sytuacje, w których siły specjalne dokonywały ataków w grupę ludności (cele) nie mając jasnie określonych celi militarnych, czy politycznych, chcąc stworzyć tylko pewnego rodzaju zamęt (zamach na samolot Panam, nad Lockerbi w Szkocji, gdzie ginie 270 osób przeprowadzony przez libijskich agentów bezpieczeństwa), jednakże takie ataki klasyfikuje się jako terrorystyczne, a państwo, które stoi za nimi jako państwo „wspierające terroryzm”.

Z kolei prowadzenie działań nieregularnych, jako formy działań asymetrycznych w terenie miejskim, z punktu widzenia militarnego jest niezwykle istotne. Należy jednak pamiętać, iż obecnie w świadomości ludzkiej, zwłaszcza obserwatorów wydarzeń nie dotkniętych tymi działaniami bezpośrednio i pośrednio zaciera się różnica między działaniami nieregularnymi a terrorystycznymi, które zaczynają być błędnie utożsamiane. Ma to na celu zdyskredytowanie działań partyzanckich, poprzez postawienie znaku równości między nimi a działaniami terrorystycznymi, które są odbierane jednakowo negatywnie w społeczeństwie.

Do zasadniczych różnic należy:

- działania nieregularne skierowane są zazwyczaj przeciwko siłom zbrojnym i bezpieczeństwa przeciwnika oraz aparatowi urzędniczemu, który podjął współpracę z wrogiem;
- celem działań nieregularnych oprócz sukcesów militarnych jest także zdobycie poparcia społecznego;
- w działaniach nieregularnych destabilizacja sytuacji nie jest celem samym w sobie, lecz częścią większego planu mającego na celu zdyskredytowanie przeciwnika, zabrania mu poparcia społecznego (walka „o serca”), a w konsekwencji stworzenia warunków do jego całkowitego wyparcia z zajmowanych terenów.

Zagrożenia asymetryczne w środowisku miejskim wynikać będą z odmienności celów stron konfliktu i doborze metod ich realizacji.

Tabela nr 3.1.

**Porównanie zasadniczych możliwości stron konfliktu asymetrycznego w środowisku miejskim**

<b>STRONA DOMINUJĄCA (posiadająca przewagę ilościowo-jakościową)</b>	<b>STRONA SŁABSZA (prowadząca walkę nieregularną)</b>
Przewaga ilościowa i jakościowa uzbrojenia i wyposażenia żołnierzy.	Uzbrojenie i wyposażenie nie odpowiednie do podjęcia „otwartej” walki z przeciwnikiem. Ograniczona liczba żołnierzy, trudności w „naborze” i wyszkoleniu. Środki walki doraźnie przygotowywane, także z materiałów cywilnych.
Możliwość prowadzenia walki z powietrza i na lądzie. Tworzenie organizowanych stosownie do potrzeb struktur zadaniowych. Szerokie wykorzystanie samolotów, śmigłowców, broni pancernej.	Prowadzenie walki wyłącznie na lądzie. Taktyka i metody walki dobrane stosownie do zadania i powiązane z terenem. Dominują zasadzki i walka z zaskoczenia.
Jawność struktur i działania	Utajnione struktury, dostosowane do środowiska działania. Trudności w sprawnym i szybkim dowodzeniu, w tym w łączności
Przewaga logistyczna, w zasadzie nieograniczony, jawny dostęp do miejscowych środków i materiałów	Ograniczony dostęp do broni i środków pieniężnych. Utajnienie magazynów
Musi „zdobywać serca” miejscowej ludności dla zapewnienia wsparcia lub neutralności w działaniach.	Ma poparcie społeczne, w tym możliwość nieoficjalnego korzystania z zasobów miejscowych (zaopatrzenie, kryjówki)
Sprawowanie kontroli nad strategicznymi punktami miasta, w tym zabezpieczającymi funkcje socjalno- bytowe (wodociągi, dystrybucja paliw, urzędy, zaopatrywanie). Konieczność ich ochrony.	Nie ma możliwości przejęcia odpowiedzialności za punkty strategiczne. Zakłócanie ich sprawnego funkcjonowania daje możliwość oddziaływania na sytuację w mieście (tzw. pośrednie panowanie lub sprawowanie kontroli)
Rozdrobnienie sił do zapewnienia panowania nad sytuacją w większym obszarze miejskim	Narzucają miejsce walki. Inicjatywa i „pierwszeństwo” w wyborze celu ataku. Możliwość wieloogniskowego prowadzenia walki, nie ma konieczności dłuższego utrzymywania zdobytych obiektów (przywiązania do konkretnego terenu).

Zagrożenia działaniami asymetrycznymi w środowisku miejskim będą się przejawiać poprzez nietypowe metody walki:

- a) zasadzka, napad itp.- realizowane z zaskoczenia i wykorzystujące nietypowe dla konfliktu regularnego środki walki jak: użycie improwizowanych ładunków wybuchowych, bomb i min pułapek, zasadzek ogniowych, wysadzenia samobójcze i wysadzenia samochodów pułapek;
- b) Skierowane w zasadzie przeciwko elementom sił zbrojnych przeciwnika, jego sił bezpieczeństwa, współpracujących z przeciwnikiem własnych obywateli oraz ich instytucji celem eliminacji i zakłócenia funkcjonowania. Te akty walki mogą przynosić niezamierzone straty wśród postronnych osób cywilnych oraz zniszczenia przypadkowego mienia (w zasadzie nie do uniknięcia w terenie zurbanizowanym);
- c) porwania, uprowadzenia- skierowane przeciwko przedstawicielom sił przeciwnika, administracji rządowej itp. Mają na celu stworzenie świadomości braku bezpieczeństwa u przeciwnika oraz zyskania możliwości wymiany jeńców, zakładników lub uzyskania okupu-środków finansowych;
- d) egzekucje- wykonywane bezpośrednio na ofiarach bądź pośrednio przez zamachy bombowe itp. Dąży się do ścisłej selekcji ofiar, by przypadkowe ofiary cywilne nie zacięniowały odbioru medialnego wykonania zamachu;
- e) niszczenia elementów komunikacyjnych (węzły komunikacyjne, mosty, wiadukty, urządzenia lotniskowe i portowe itp.)- ma na celu zdestabilizowanie sytuacji, uniemożliwienie ich pełnego wykorzystania przez siły zbrojne przeciwnika. Skierowanie dodatkowych sił do ich ochrony spowoduje zmniejszenie ich potencjału w innych rejonach miasta. Niszczenia (uszkodzenia) mogą być wykonywane za pomocą

działań dywersyjno- sabotażowych, wysadzenia, a także obstrzeliwania pociskami artyleryjskimi;

- f) niszczenie elementów funkcjonalnych miasta- ma to na celu zdestabilizowanie sytuacji ludności miasta, skierowania jej „złości” przeciwko siłom okupacyjnym, ukazanie, że siły te nie są w stanie zabezpieczyć bezpieczeństwa obywateli i dostatecznych warunków życia. Realizowane mogą być za pomocą ataków na cele funkcjonalne oraz pozbawiania ich cech użyteczności. Podobnie jak inne formy działań mogą przynieść niezamierzone ofiary wśród ludności cywilnej i zniszczenia przypadkowego mienia.

Omawiając powyższe zagrożenia należy wziąć pod uwagę, że dotychczas do ich realizacji strony stosują środki konwencjonalne. Obecnie należy liczyć się, że do zmniejszenia potencjału dominującej strony „słabszy” użyje środków masowego rażenia w postaci substytutów broni chemicznej, głównie pochodzenia przemysłowego<sup>24</sup>, którą z powodzeniem można wykorzystać do tworzenia ładunku wybuchowego (jako elementu destrukcyjnego) do ataku na bazy lub obiekty ważne dla funkcjonowania sił okupacyjnych, a tym samym do obniżenia ich potencjału. Charakterystyczne dla działań asymetrycznych jest, że tylko słabsza strona ma możliwość ich wykorzystania, gdyż użycie ich przez „silniejszego” w odczuciu międzynarodowym nosiłoby cechy ludobójstwa.

Użycie substytutów broni masowego w terenie miejskim niosło by zwiększona liczbę postronnych ofiar oraz wyłączenie z użytkowania części terenów miejskich. Zagrożeniem użycia tych rodzajów środków, w przeciwieństwie do środków konwencjonalnych jest niemożność pełnego

---

<sup>24</sup> Użycie substytutów broni biologicznej i radiologicznej jest możliwe, jednakże wysoki współczynnik strat w ludności miejskiej wpłynąłby destrukcyjnie na środowisko wsparcia sił nieregularnych. Dlatego rozpatrywanie ich użycia zostaje w zasadzie domeną terrorystów, nie posiadających podobnych ograniczeń.

zaplanowania wykorzystania ich skutków związana ze specyficznymi cechami środowiska jak kierunek wiatru- rozprzestrzenianie się środków trujących oraz długość utrzymania się substancji trującej na danym terenie.

### **3.3. Zagrożenia pozamilitarne**

Zagrożenia militarne, w tym terrorystyczne nie są jedynymi zagrożeniami mogącymi destrukcyjnie wpłynąć na sytuację w obszarze miejskim. Ostatnie lata podkreśliły dobitnie, iż zagrożenia pozamilitarne są nie mniej istotne, a w niektórych przypadkach przynoszą więcej zniszczeń i ofiar śmiertelnych niż skutki walk zbrojnych i działalności terrorystycznej na świecie. Przykładem mogą być katastrofy naturalne związane z działaniem tsunami z 26.12.2004 roku, które w rejonie Azji przyniosły 300 tys. ofiar śmiertelnych, czy też huragan „Katrina” z 29.08. 2005 roku, który przyniósł ponad 1, 2 tys. ofiar śmiertelnych, 24 mld. dolarów bezpośrednich strat oraz zniszczył miasto Nowy Orlean w USA. Błędy ludzkie w 1984 roku doprowadziły do wycieku gazu w jednej z fabryk w Indiach czego efektem była śmierć kilku tysięcy osób w miejscowości Bhopal<sup>25</sup>.

Ze względu na gęstość zaludnienia tereny miejskie są bardzo podatne na tego typu zagrożenia. dodatkowo wystąpienie jednego z kataklizmów lub jakiegokolwiek awarii przemysłowej powoduje „destrukcyjną reakcję łańcuchową” w innych dziedzinach życia.

W literaturze przedmiotu możemy spotkać się z dużą ilością typologii zagrożeń niemilitarnych związanych z szeroką gamą kryteriów stosowanych do ich opracowania. Wspólnym mianownikiem dla tych typologii jest podział zagrożeń pozamilitarnych na:

---

<sup>25</sup> Wybrane przykłady katastrof przemysłowych i naturalnych- załącznik nr 9.

- a) zagrożenia pozamilitarne związane z destrukcyjnym oddziaływaniem sił natury- tzw. kataklizmy naturalne (bez sprawczego działania człowieka);
- b) zagrożenia pozamilitarne związane z działalnością człowieka, tzw. katastrofy (człowiek jest czynnikiem sprawczym bezpośrednim lub pośrednim).

W powyższym podziale szczególnego znaczenia nabiera umiejscowienie zagrożeń biologicznych- naturalnych- ale powstałych w wyniku pośredniej działalności człowieka jak np. modyfikowany pokarm zwierzęcy powodujący choroby zakaźne wśród zwierząt mogące przenieść się na człowieka (ptasia grypa, BSE)<sup>26</sup>.

Do zagrożeń naturalnych z największym czynnikiem destrukcyjnym w mieście zaliczać się będą zagrożenia związane z:

- a) wystąpieniem powodzi i zalania- zagrożenia hydrometeorologiczne;
- b) wystąpieniem pożarów przestrzennych;
- c) trzęsieniami ziemi;
- d) burzami i huraganami;
- e) opadami śniegu, powstaniu zasp i oblodzenia;
- f) czynnikami biologicznymi.

Natomiast do zasadniczych zagrożeń związanych z działalnością człowieka zaliczać się będą awarie techniczne i związane z nimi skażenia przemysłowe bądź katastrofy ekologiczne.

*Zagrożenia powodziowe* w obszarze miejskim związane będą z przejściowym zatopieniem znacznych obszarów miasta spowodowanych obfitymi opadami deszczu lub intensywnym topnieniem śniegu, a także spływem kry i tworzeniem się zatorów lodowych. Zagrożenie te spowodowane

---

<sup>26</sup> Zagrożenia te w opracowaniu zakwalifikowano do zagrożeń naturalnych.

mogą być także awarią lub uszkodzeniami urządzeń hydrotechnicznych (tam, zbiorników i zapór wodnych), w wyniku katastrof budowlanych lub celowej działalności człowieka (np. atak terrorystyczny).



**Fot. 3.6. Współczesne zagrożenia pozamilitarne**

O rozmiarach i skutkach powodzi w rejonach miejskich decydować będzie położenie geograficzne miejscowości i związane z nim utrzymywanie się wody (miejscowości położone w dolinach, na wzgórzach, a także „rozrośnięte” części miast utrzymywania się wody oraz o sile niszczycielskiej nurtu.

Działanie destrukcyjne powodzi polegać będzie na:

- niszczeniu określonej infrastruktury miejskiej typu komunikacyjnego (drogi, mosty, wiadukty), hydrologicznego (zapory, jazy, wały, ujęcia wody pitnej);
- niszczeniu, uszkodzeniu, uniemożliwieniu korzystania z budynków mieszkalnych i usługowo- użytkowych (np. szpitale);
- uszkodzeniu zakładów przemysłowych, a co za tym idzie możliwości spowodowania zatrucia środowiska toksynami przemysłowymi.

Ponadto zalania miast prowadzić mogą do powstania zagrożeń epidemiologicznych, które w wyniku działania środowiska mogą przenosić się do rejonów nie objętych powodzią. W konsekwencji wystąpienia powyższych czynników destrukcyjnych prawidłowe funkcjonowanie miast zostanie zakłócone na dłuższy okres.

Kolejnym zagrożeniem mogącym wystąpić w terenie miejskim jest możliwość pojawienia się dużych *pożarów przestrzennych* polegających na samorzutnym i niekontrolowanym rozprzestrzenianiu się ognia. Pożary mogą mieć przyczyny naturalne (wyładowania atmosferyczne, czasem samozapłon) lub być efektem awarii w zakładach przemysłowych. Często przyczynami pożarów są podpalenia. Skutkiem pożarów przestrzennych oprócz zagrożenia życia ludzkiego będą duże straty materialne związane z niszczeniem domów i zakładów przemysłowych. Duże zadymienie może być przyczyną zatruc oraz stanowić spore zagrożenie bezpieczeństwa dla komunikacji lądowej i powietrznej.

Szczególnie niszczycielskie skutki w terenie miejskim będą miały trzęsienia ziemi, przez które rozumie się wstrząsy podziemne oraz drgania powierzchni ziemi spowodowane przyczynami naturalnymi (przeważnie procesami tektonicznymi).

Najbardziej zagrożone są rejony gdzie nie istnieją zabezpieczenia budowlane przed oddziaływaniem trzęsień ziemi. Oprócz strat i zniszczeń zabudowań następują uszkodzenia konstrukcji nośnych, sieci wodno-kanalizacyjnych i energetycznych oraz dróg i węzłów komunikacyjnych co wpływa na paraliż funkcjonowania miasta. Bezpośrednio trzęsienia ziemi stać się mogą przyczyną powstania zagrożeń związanych z wystąpieniem powodzi (uszkodzenia wałów zbiorników wodnych i tam), uwolnieniem toksycznych środków przemysłowych, wystąpieniem pożarów i zagrożeń epidemiologicznych.

Zagrożenia krótkotrwałe ale też poważne w skutkach mogą przynieść burze i huragany, które oprócz bezpośrednich zniszczeń mogą spowodować wystąpienie klęsk żywiołowych związanych z powodziami, pożarami, uszkodzeniami zakładów przemysłowych oraz infrastruktury miejskiej (awarie energetyczne).

Klęska żywiołowa może także wystąpić w związku z długotrwałymi *opadami śniegu lub (i) oblodzeniami*. Skutki negatywne tego typu wydarzeń związane są z przerwaniem ruchu drogowego i kolejowego, uniemożliwienia korzystania z lotnisk oraz odcięcia skupisk ludzkich od źródeł zaopatrzenia.

W ostatnich latach nasiliło się społeczne odczuwanie zagrożenia związane z *czynnikami biologicznymi* pochodzenia naturalnego, jak rozwijaniem się tradycyjnych chorób zakaźnych i chorób pochodzenia zwierzęcego. Mimo, iż zagrożenia te nie mają bezpośredniego niszczycielskiego oddziaływania na środowisko miejskie to groźba ich wystąpienia może sparaliżować określone części lub całe miasta (kwarantanna, zakaz opuszczania miasta itp.).

Zagrożeniem pozamilitarnym związanym z działalnością człowieka będą *awarie techniczne* (przemysłowe) i związane z nimi zagrożenia chemiczno-ekologiczne. Miasto jest specyficznym środowiskiem funkcjonowania zakładów przemysłowych, których awarie będące następstwem błędu człowieka lub działaniem środowiska naturalnego mogą spowodować wystąpienie zagrożeń skażenia toksycznymi środkami przemysłowymi i promieniotwórczymi (uszkodzenie elektrowni atomowych). Zagrożenia takie mogą być także efektem uszkodzenia bądź zniszczenia magazynów lub katastrof komunikacyjnych. Czynniki te będą oddziaływać na życie i zdrowie ludzi, a w rejonach miejskich przyjmą skalę masową.

Zagrożenia quasi- militarne (terrorystyczne, asymetryczne) i poza militarne charakteryzują się dużym stopniem niepewności co do ich

wystąpienia w danym obszarze. Czynnikiem nieprzewidywalności wystąpienia występuje względem:

- czasu;
- miejsca;
- siły oddziaływania.

Niepewność **czasu** przejawia się tym, iż to podmioty „paramilitarne” przejawiają inicjatywę w wykonywaniu swoich ataków, to one decydują o czasie wykonania „pierwszego ruchu”. Podobnie jest z zagrożeniami pozamilitarnymi, gdzie siły natury lub błąd człowieka mogą spowodować wystąpienie klęsk żywiołowych, katastrof przemysłowych i awarii technicznych.

Klęski żywiołowe- teoretycznie- najłatwiejsze do przewidzenia co do czasu ich wystąpienia, mimo istnienia wysokorozwiniętego systemu monitoringu i ostrzegania, ciągle zaskakują i zbierają „krwawe żniwo” wśród wciąż nieprzygotowanych na ich skutki ludzi.

Określenie dokładnego **miejsca** wystąpienia, podobnie jak czynnika czasu jest także trudne do przewidzenia. Inicjatywa dalej należy do podmiotu sprawczego mimo, że wcześniej odpowiednie służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo mogą określić obiekty (cele) najbardziej podatne na atak i podjąć działania zmierzające do ich ochrony i zapewnienia bezpieczeństwa. Jednak ze względu na brak możliwości zabezpieczenia „wszystkiego” ochrona będzie dotyczyć najważniejszych obiektów ważnych z punktu widzenia państwa (sił bezpieczeństwa). Dalej jednak to przeciwnik będzie decydował o wyborze miejsca ataku i z zasady będzie uderzał w słaby punkt.

Ze względu na usytuowanie zakładów przemysłowych i magazynów można określić miejsce wystąpienia awarii przemysłowych, a nawet określić siłę ich bezpośredniego oddziaływania. Trudność polega z określeniem (przewidzeniem) warunków atmosferycznych jakie będą

występowały w czasie awarii przemysłowych bowiem ich zmienność może spowodować objęciem zagrożenia nie tylko terenów pobliskich ale także znajdujących się w znacznym oddaleniu<sup>27</sup>.

Najłatwiejsze do określenia miejsca wystąpienia z omówionych w poprzednich podrozdziałach zagrożeń jest określenie miejsca pojawienia się destrukcyjnych zjawisk atmosferycznych. Jednakże, w przeważającej ilości wypadków wyprzedzenie te jest na tyle krótkie, a zniszczenia na tyle poważne, iż pełni nie ochroni się i nie zabezpieczy się wszystkich aspektów życia i funkcjonowania ludzi.

Spore trudności występują także z określeniem siły oddziaływania destrukcyjnego mających swe źródło w działalności terrorystycznej i zagrożeń pozamilitarnych. Zasadniczy wpływ na to mają dwie przyczyny:

- a) to przeciwnik decyduje czym i jak uderzy;
- b) występowanie silnych powiązań „funkcji miejskich” spowoduje zawsze wystąpienie efektów pośrednich.

Obecnie należy liczyć się z tym, iż wszelkiego rodzaju organizacje terrorystyczne, partyzanckie i tym podobnie działające grupy mają w zasadzie podobny dostęp do broni i innych czynników oddziaływania jak państwo<sup>28</sup>. Na dużą skalę dotyczy to głównie broni konwencjonalnej i nielicznych dotychczas ataków z elementami broni masowego rażenia, ale także możliwości wykorzystania wszelkich „ogólnie dostępnych” środków ataku (wykorzystanie samolotów pasażerskich do ataku w USA w 2001 roku). W związku z nadejściem ery informatycznej, na plan dalszy odejdą ataki na

---

<sup>27</sup> Znakomitym przykładem jest pojawienia się zagrożenia radioaktywnego po awarii w elektrowni atomowej w Czarnobylu (1986 rok), gdzie zagrożenie ze względu na ruch wiatrów wystąpiło niemalże w całej Europie. Szerzej: <http://www.ipj.gov.pl/pl/szkolenia/matedu/czernobyl20.htm>

<sup>28</sup> Zależy to od funduszy jakimi dysponują powyższe formacje oraz od ich powiązań i uzyskiwanego wsparcia od innych państw.

wyselekcjonowane cele, coraz bardziej będzie się liczyć rozgłos, który najlepiej będzie osiągnąć powodując masowe zniszczenia i straty wśród ludności.

W zagrożeniach naturalnych, można wstępnie oszacować siłę z jaką wystąpią, lecz nie można oszacować w pełni, a nawet częściowo skutków ich niszczycielskiego działania względem powiązanych między sobą elementów funkcjonalnych infrastruktury miejskiej, które w wypadku uszkodzenia bądź zniszczenia mogą rozszerzyć skalę oddziaływania czynnika naturalnego.

Oceniając zagrożenia miejskie należy zwrócić uwagę, iż zawsze powodować mogą:

- powstanie dużych strat sanitarnych wśród ludności;
- powstanie dużych strat materialnych;
- zdestabilizowanie sytuacji gospodarczej i społeczno- politycznej regionu i państwa.

Tabela nr 3.2.

**Porównanie zasadniczych cech terenu miejskiego z negatywnymi aspektami zagrożeń quasi- militarnych**

<b>Zasadnicze cechy miejskie</b>	<b>Zasadnicze cechy ułatwiające działalność grup terrorystycznych i innych grup podobnie działających</b>	<b>Negatywne skutki działań destrukcyjnych w mieście</b>
-główne skupiska ludności kraju (obszary mieszkaniowe) -skupiska przemysłowe i baza magazynowa -centra polityczne (regionu i kraju) -centra gospodarcze i finansowe -centra turystyczne, usługowo- rozrywkowe (skupiające w określonym czasie dużą ilość ludzi na	- łatwość przenikania i niezauważonego ukrycia się -łatwy dostęp do celów ataku, zwłaszcza nieselektywnych i masowych -łatwość ukrycia przygotowań do ataku -możliwość wykorzystania obiektów przemysłowych, magazynowych i naturalnych do spowodowania oddziaływania na ludność -stosunkowo łatwa możliwość spowodowania paraliżu miasta	-wysokie straty sanitarne -zniszczenia mienia prywatnego mającego wpływ na sytuację mieszkaniową ludności -spowodowanie zakłóceń w przemyśle, mogących odbić się negatywnie na gospodarce całego kraju -wpływ na opinie społeczną, w tym na jej wybory polityczne (zwłaszcza w państwach demokratycznych)

Zasadnicze cechy miejskie	Zasadnicze cechy ułatwiające działalność grup terrorystycznych i innych grup podobnie działających	Negatywne skutki działań destrukcyjnych w mieście
stosunkowo małej powierzchni)	i zakłócenia jego funkcji -możliwość uzyskania poparcia i wsparcia wśród skupisk ludności o podobnej ideologii bądź tożsamych mniejszości narodowych i religijnych -sposobność nawiązania współpracy z miejscowym środowiskiem przestępczości zorganizowanej i kryminalnej	-długotrwałe utrzymywanie się bezpośrednich i pośrednich czynników oddziaływania -straty w gospodarce nie objętej atakami, jak branża turystyczna, transportowa itp.

## Wnioski

Rozwój miast jest nieodzownie związany z rozwojem państwa. Jakikolwiek zakłócenie funkcjonowania terenów miejskich zawsze negatywnie odbije się na sytuacji gospodarczo- politycznej państwa. Obecnie wybuch wielkiego konfliktu zbrojnego obejmującego całe kontynenty lub grupy państw jest mało prawdopodobny. Destrukcyjne oddziaływania na państwa, w tym na miasta realizowane jest obecnie środkami poza wojennymi, do których zaliczyć można wszelkie działania organizacji terrorystycznych jak formacji nieregularnych. Globalizacja powoduje, że „fizyczne” oddziaływanie obejmuje już nie tylko państwa znajdujące się w rejonach konfliktu lecz także państwa dotychczas w dany konflikt niezaangażowane.

Zagrożenia quasi- militarne terenów miejskich połączone z zagrożeniami naturalnymi i powstałych w wyniku awarii przemysłowych charakteryzować się będą głównie:

- możliwością spowodowania ofiar śmiertelnych na skalę masową;
- dużą skalą zniszczeń materialnych rzutującą na funkcjonowanie ludności miejskiej (domy, zakłady pracy, obiekty miejskie i centra usługowe);

- zakłóceniem funkcjonowania struktur politycznych i ekonomicznych.

Obecnie analizie podlegają możliwe trendy zagrożeń mogące się pojawić w przyszłości. Zasadnicze zagrożenia pozostaną te same, natomiast mogą się pojawić nowe techniki i sposoby siania destrukcji przez zbrojne grupy.

W terroryzmie należy liczyć się, że jeszcze większy procent ataków będzie dokonywany przez skrajne grupy fanatyków liczba ofiar, czy zniszczeń nie ma żadnego znaczenia. Nasili się proces przeszkalania „żołnierzy” w doskonale wyposażonych i przystosowanych (także pod względem instruktorskim) do tego bazach, a oni sami do ataków będą przygotowani w sposób wojskowy. Kwestią czasu jest użycie elementów broni masowego rażenia<sup>29</sup>, a moment jej zastosowania będzie można porównać do przełomu, jaki nastąpił po atakach z dnia 11 września 2001 roku w USA. Z olbrzymim prawdopodobieństwem można stwierdzić, że atak tego rodzaju bronią nastąpi w dużych aglomeracjach miejskich, a inicjatywa co do wyboru miejsca i czasu pozostanie w rękach terrorystów.

Obecnie działania terrorystyczne w sposób bezpośredni wymierzone są w ludzi. w przyszłości celem ataku mogą stać się zakłady przemysłowe i magazyny trujących środków przemysłowych, co w konsekwencji spowoduje długotrwałe i trudne do usunięcia negatywne skutki oddziaływania na tereny miejskie.

Inne rodzaje zagrożeń (klęski żywiołowe, katastrofy) stanowią nie mniejsze wyzwania dla miast niż zagrożenia terrorystyczne. Ich cechą charakterystyczną jest zarówno siła jak i zasięg destrukcji, który nie dotyczy obiektów punktowych, lecz dużych obszarów przestrzennych ze wszystkimi znajdującymi się tam obiektami infrastruktury i mieszkańcami.

---

<sup>29</sup> Obecnie nie zadaje się pytania czy (?), tylko kiedy (?) i gdzie (?).

Zmiany zachodzące w światowym środowisku naturalnym powodują przesunięcie się szeregu zagrożeń do obszarów dotychczas nimi nie zagrożonych.

Rozwój technologii powoduje pojawienie się w miastach nowych gałęzi przemysłu, co z kolei przyczynia się do wzrostu stopnia zagrożenia awariami.

Należy ocenić, iż mimo zastosowania wszelkich technik i czynności przeciwdziałających pojawieniu się zagrożeń- istnieje duże prawdopodobieństwo pojawienia się tych zagrożeń, a przy ich występowaniu na dużą skalę niezbędne stanie się użycie wojska, zwłaszcza jednostek o specjalnym przeznaczeniu.

## **4. TWORZENIE I PRZYGOTOWANIE ZGRUPOWAŃ TAKTYCZNYCH DO DZIAŁAŃ W TERENIE ZABUDOWANYM**

Uczestnictwo Polski w ONZ, NATO czy Unii Europejskiej oraz wypełnianie zobowiązań sojuszniczych spowodowały zaangażowanie większej liczby naszych żołnierzy w działaniach poza granicami kraju, a ponadto postawiły przed SZ RP szereg nowych zadań nie realizowanych dotąd, w środowisku odmiennym geograficznie, gospodarczo, kulturowo, czy religijnie<sup>30</sup>.

Współcześnie bardzo trudno przewidzieć miejsce przyszłych działań militarnych. Aktywny udział Polski w kształtowaniu międzynarodowej polityki bezpieczeństwa, pozwala sądzić, iż działania militarne w ramach operacji wsparcia pokoju mogą być prowadzone w rejonach urozmaiconych pod względem klimatyczno-geograficznym, ze stałą obecnością ludności cywilnej. W ostatnim czasie różnice i sprzeczności kulturowe ludności są potencjalnym źródłem konfliktów, a jednocześnie podstawowym, specyficznym środowiskiem działań militarnych.

W rozdziale tym zaprezentowano wnioski i wyniki badań uzyskane w procesie poszukiwania odpowiedzi na kolejny problem szczegółowy wyrażający się w postaci następującego pytania: *jakie główne czynniki określają strukturę zgrupowań taktycznych wojsk lądowych w aspekcie ich użycia w terenie zabudowanym?*

### **4.1. Podstawy teoretyczne tworzenia struktur zgrupowań taktycznych**

Problematyka sprawności funkcjonowania organizacji od lat znajduje się w obszarze naukowego zainteresowania teoretyków i praktyków cywilnych i wojskowych<sup>31</sup>. Rozpatrując problematykę tworzenia zgrupowań wojsk

---

<sup>30</sup> Możliwość użycia SZ RP w operacjach pokojowych przewiduje *Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2007r.*

<sup>31</sup> Z. Ścibiorek, *Podjęmowanie decyzji*, Warszawa 2003, s. 7.

w ramach wielonarodowych sił zadaniowych, zasadne wydaje się sięgnięcie do teorii nauki o organizacji i zarządzaniu. Określoną wiedzę w tym zakresie dostarcza nam teoria organizacji i zarządzania, która zawiera dostępny dla praktyków zarządzania zbiór empirycznie zweryfikowanych twierdzeń, także w odniesieniu do tworzenia struktur organizacji i jej sprawnego funkcjonowania. Przedmiotem badań tej stosunkowo młodej dyscypliny naukowej jest organizacja, a ściślej sprawność działania organizacji<sup>32</sup>. Powszechnie organizację i zarządzanie uznaje się jako naukę stosowaną, której zadaniem jest określanie reguł pojęć i zasad o znaczeniu praktycznym w obszarze działalności zespołów ludzkich, projektowania organizacji i kierowania takimi organizacjami. Innymi słowy dyscyplina ta zajmuje się tworzeniem i powstaniem organizacji oraz jej funkcjonowaniem. Zasadne, zatem wydaje się przytoczenie ogólnych zasad tworzenia i funkcjonowania struktur organizacyjnych, gdyż mogą one stanowić fundament poprawnego projektowania i tworzenia sił zadaniowych w odniesieniu do rozwiązania powstałej sytuacji kryzysowej.

Obecnie funkcjonują różnorodne organizacje, które są tworzone przez zespoły ludzkie do realizacji określonych celów. Przez przyjęcie odpowiedniej struktury organizacyjnej mogą podjąć działania, spełniać przewidzianą dla nich funkcję<sup>33</sup>. Odnosząc się do przedmiotu naszego badań tj. zgrupowań wojsk lądowych w ramach sił zadaniowych, to możemy przyjąć, iż **takowe zgrupowania także będą organizacją, gdyż będzie to zespół żołnierzy wraz z środkami o odpowiedniej strukturze, powołany do realizacji określonych zadań.**

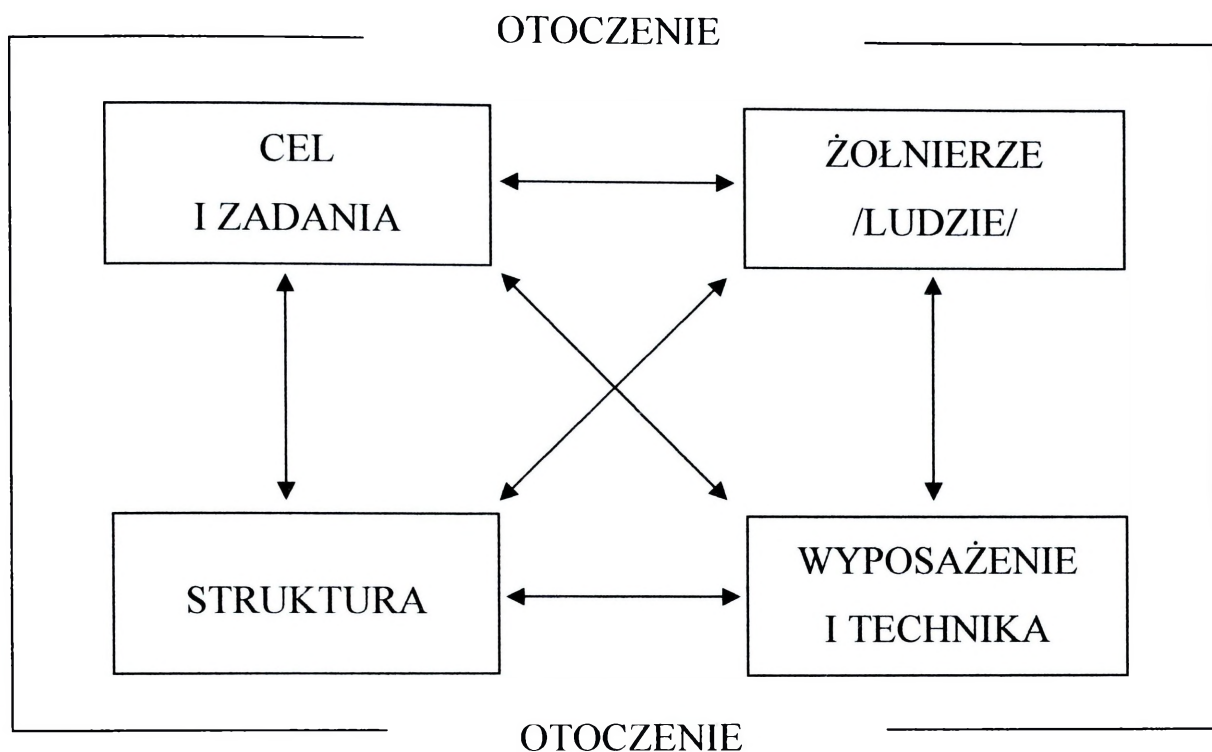
Dokonując prób zdefiniowania organizacji na potrzeby rozpatrywanych zgrupowań sił zadaniowych można przyjąć, iż organizację traktuje się w postaci

---

<sup>32</sup> P. Tyrała, *Kierowanie organizowanie zarządzanie*, Toruń 2003, s. 53.

<sup>33</sup> Z. Ścibiorek, *Ludzie podczas zmian w organizacji*, Toruń 2005, s.13.

modelu złożonego z czterech podstawowych podsystemów a mianowicie (rys. 4.1)<sup>34</sup>:



**Rys. 4.1. Model struktury organizacji**

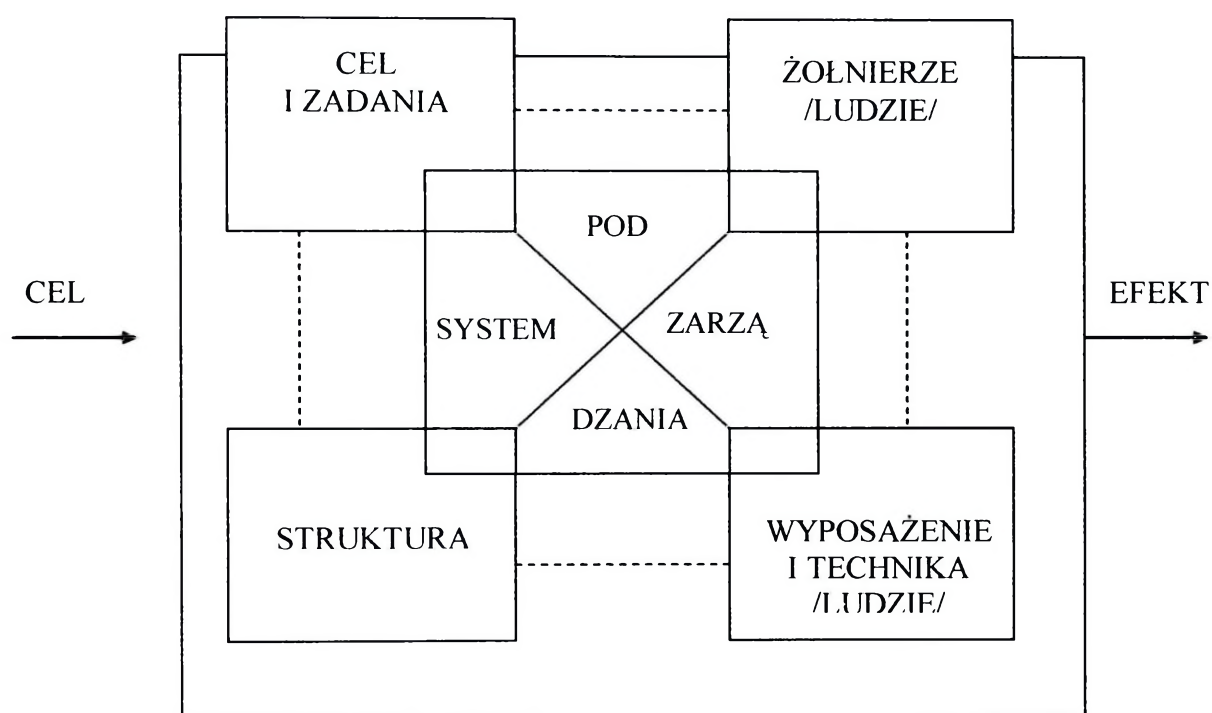
Źródło: K. Bolesta- Kukułka, *Świat w organizacji*, [W]Zarządzanie. Teoria i praktyka, red. A. Koźmińskiego i W. Piotrowskiego, Warszawa 1999, s.46.

- 1. Cele organizacji** oraz wynikające z nich zadania.
- 2. Żołnierze (ludzie)** z ich kwalifikacjami i umiejętnościami.
- 3. Wyposażenie i technika (technologia)** dotycząca metod i sposobów działania umożliwiających osiągnięcie celów.
- 4. Struktura**, będąca powiązaniem pomiędzy elementami wewnątrz organizacji oraz uwzględniająca wpływ otoczenia zewnętrznego.

Jest to model ilustrujący społeczno-techniczny charakter organizacji i współzależność podsystemów. Dwa z nich „ludzie” i „zadania”, można zaliczyć do elementów społecznych, a „technologię” i „strukturę” do elementów technicznych. Strzałki wyrażające wzajemne zależności między

<sup>34</sup> Na podstawie modelu K. Bolesta-Kukułka, *Świat w organizacji*, [w:] *Zarządzanie. Teoria i praktyka*, red. A. Koźmińskiego i W. Piotrowskiego, Warszawa 1999, s.46.

podsystemami podkreślają konieczność holistycznego traktowania organizacji i dążenia do wewnętrznej równowagi. Zmiana dokonana lub wymuszona przez otoczenie w jednym podsystemie musi pociągnąć za sobą adaptacyjne zmiany w pozostałych podsystemach. Stosownie do charakteru zmian i konkretnych sytuacji kierunek zależności może się zmieniać. Mimo swej popularności model ten ma jedną poważną wadę: pomija człon kierowniczy (sterujący) organizacji, który we wszystkich interpretacjach pojęcia organizacji jest jej przypisywany.



**Rys. 4.2. Pięcioelementowy model organizacji**

Na podstawie: M. Bielski *Organizacje istota, struktury, procesy*, Łódź 1996, s. 86.

Organizacja jest tu przedstawiona jako całość wyodrębniona z otoczenia, powołana do realizacji określonego celu, zadania. W odniesieniu do budowania organizacji na potrzeby działań militarnych, pełniejszy wydaje się model pięcioelementowy, z podsystemem zarządzania (dowodzenia), który podkreśla jego centralną pozycję, scalającą wszystkie podsystemy organizacji (rys. 4.2).

Reasumując dotychczasowe rozważania można przyjąć, iż **zgrupowanie taktyczne sił zadaniowych można potraktować jako model organizacji utworzony do osiągnięcia zamierzonych celów, realizacji określonych zadań.**

Tworząc organizację w odniesieniu do wojskowych sił militarnych, możemy wyróżnić za J. Zieleniewskim<sup>35</sup> pięć etapów działania zorganizowanego:

- **pierwszy etap** - zdefiniowanie jasnego i ściśle określonego celu;
- **drugi etap** - zbadanie środków i warunków, które trzeba zastosować, aby osiągnąć zamierzony cel – planowanie działań;
- **trzeci etap** - przygotowanie sił, środków i warunków uznanych za niezbędne do realizacji wytyczonych zadań;
- **czwarty etap** - urzeczywistnienie, czyli wykonanie (realizacja) zamierzonych zadań stosownie do przyjętego planu działania;
- **piąty etap** - kontrola wyników i wyciągnięcie z nich wniosków.

Jednym z elementów decydującym o skutecznym działaniu organizacji, a także zgrupowań sił zadaniowych jest właściwie zaprojektowana struktura. Wszelkie struktury organizacyjne związane są z określonymi układami społecznymi. Przez struktury organizacyjne rozumie się tu formy organizacyjne relacji zachodzących między podmiotami działania wchodzącymi w skład danego układu społecznego. Poszczególne rodzaje układów społecznych i związane z nimi typy struktur organizacyjnych powstają w wyniku stale pogłębiającego się społecznego podziału pracy. Struktury organizacyjne stanowią, więc „formy organizacyjne działań i funkcji” realizowanych w ramach społecznego podziału pracy.

Strukturę organizacyjną można też zdefiniować jako układ i wzajemne zależności między częściami składowymi oraz stanowiskami przedsiębiorstwa<sup>36</sup>. Struktura organizacyjna pełni istotne funkcje regulacyjne kształtujące szeroko pojęty ład wewnętrzny w organizacji, a więc określa

---

<sup>35</sup> J. Zieleniewski, *Organizacja i zarządzanie*, Warszawa, PWE 1981.

<sup>36</sup> J. A. F. Stoner, C. Wankel, *Kierowanie*. PWE, Warszawa 1994, s. 208.

z jednej strony miejsce każdego uczestnika, a z drugiej – wyznacza pożądane sposoby postępowania indywidualnego i zbiorowego. Pierwszy z aspektów regulacyjnej funkcji struktury można określić jako strukturalizację (porządkowanie) elementów a drugi – jako strukturalizację działań organizacyjnych<sup>37</sup>. Tak rozumiane funkcje spełniane są w zakresie strukturyzacji elementów przez **rozcłonkowanie organizacji na grupy i kategorie uczestników, pionów i komórki organizacyjne, poszczególne poziomy hierarchii zarządzania**. Natomiast strukturyzacja działań organizacyjnych następuje przez **wyznaczenie ram postępowania względem siebie wyodrębnionych części i złożonej z nich całości** (np. przez nacisk na pisemne stosunki służbowe, nacisk na hierarchiczne, a nie na poziome kanały porozumiewania się w organizacji, wprowadzone pisemne zakresy czynności, instrukcje operacyjne itp.)<sup>38</sup>.

Przyjmuje się, iż struktura powinna spełniać trzy podstawowe warunki:

- zapewnić realizację celów, które stawia sobie organizacja (siły zadaniowe);
- być wystarczająco trwała, umożliwiając nieprzerwanie funkcjonowanie organizacji;
- ułatwić przystosowanie się do zmieniających się warunków zewnętrznych.

Struktura organizacyjna określa stosowany przez nią podział pracy, pokazuje powiązania między różnymi funkcjami i czynnościami, wskazuje na stopień specjalizacji pracy, opisuje strukturę hierarchii i władzy w organizacji oraz przedstawia układ odpowiedzialności. Zapewnia trwałość i ciągłość, umożliwiającą organizacji przetrwanie.

---

<sup>37</sup> K. Mreła: *Złożoność problematyki struktur organizacyjnych*. „Problemy Organizacji” 1980, nr 2.

<sup>38</sup> K. Mreła: *Doskonalenie struktury organizacyjnej jako całości. Podejście wielowymiarowe*. Materiały z konferencji naukowej: *Racjonalizacja konfiguracji struktury organizacyjnej przedsiębiorstwa*. Bytom 1981, s. 3-4.

Tabela 4.1

## Typologia struktur organizacyjnych

KRYTERIA	TYPY STRUKTUR						
Więzi organizacyjne	Liniowa	Sztabowa	Funkcjonalna			Techniczna	
		Sztabowo-liniowa					
Podział pracy	Przedmiotowa		Technologiczna	Macierzowa	Zespołowa	Organiczna	
				Hybrydowa	Zadaniowa		
Rozpiętość i spiętrzenie kierowania	Smukła			Płaska			
Więzi informacyjne	Pionowa		Mieszana (hierarchiczno-techniczna)		Pozioma		

Źródło: A. Załączny, *Projektowanie struktur organizacyjnych przedsiębiorstw*, Bydgoszcz 1998, s.35.

Pojęcie struktura organizacyjna zajmuje szczególne miejsce w teorii organizacji i zarządzania. Towarzyszy ono również siłom zbrojnym w różnych wymiarach. Wieloznaczność tego terminu występuje w znaczeniu jego treści, w zależności od koncentrowania się teoretyków na różnych jego elementach, posiada wiele znaczeń.

Obecnie strukturę organizacyjną można zdefiniować jako układ i wzajemne zależności między częściami składowymi oraz stanowiskami organizacji. Struktura organizacyjna wskazuje też stopień specjalizacji pracy. Opisuje strukturę hierarchii i władzy w organizacji oraz przedstawia układ odpowiedzialności. Zapewnia trwałość i ciągłość, umożliwiającą organizacji przetrwanie, mimo przychodzenia i odchodzenia poszczególnych osób, oraz skoordynowanie jej stosunków z otoczeniem. Bardzo ciekawym spojrzeniem na strukturę organizacyjną, a ściśle na jej projektowanie w odniesieniu do tworzenia zgrupowań sił zadaniowych jest postrzeganie owej struktury z trzech punktów widzenia<sup>39</sup>:

- 1) **Instytucjonalnego (rzeczowego):** jakie zgrupowanie należy zorganizować, aby osiągnąć zamierzony cel?

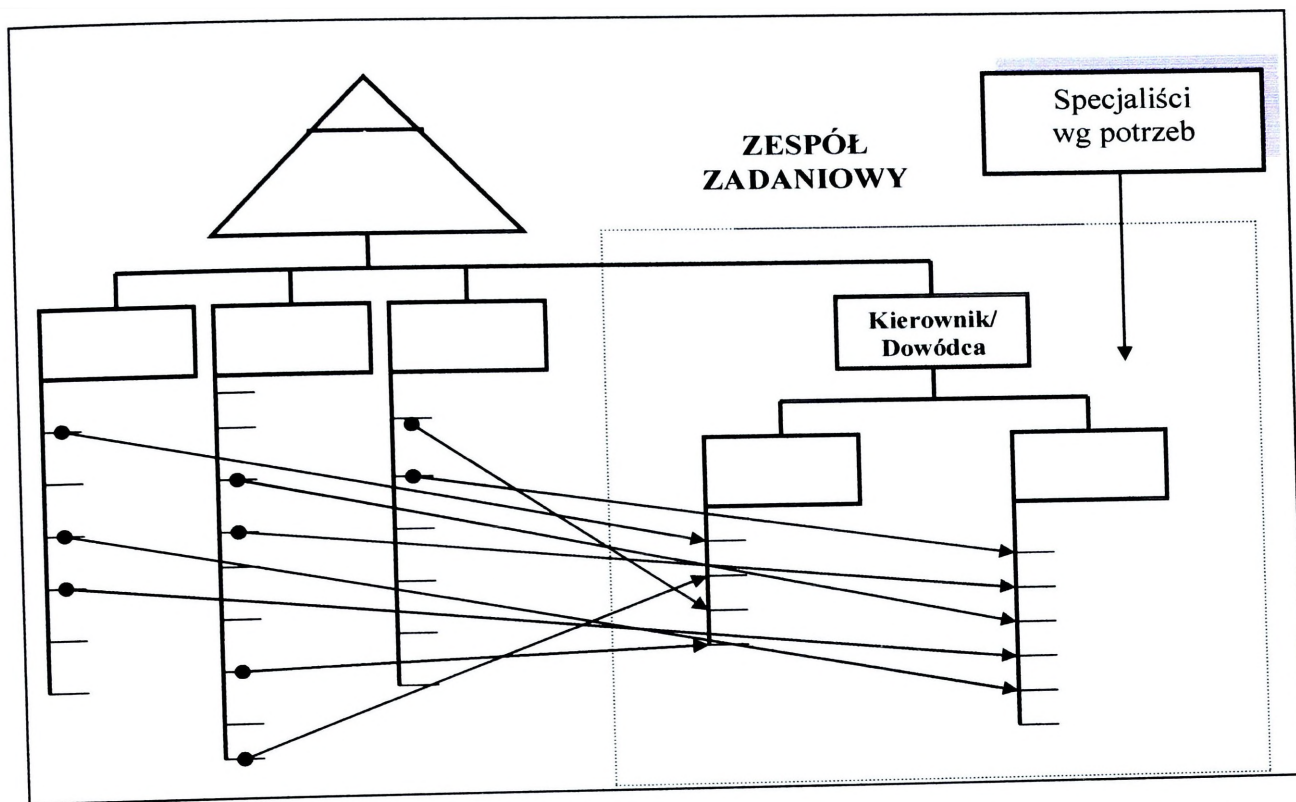
<sup>39</sup> Na podstawie P. Tyrała, *Kierowanie organizowanie zarządzanie*, Toruń 2003, s. 55.

- 2) **Atrybutowego:** jak zgrupowanie powinno działać, aby zamierzony cel osiągnąć jak najsprawniej?
- 3) **Czynnościowego:** w jaki sposób to zgrupowanie zorganizować aby proces ten przebiegał możliwie sprawnie?

Struktury zespołowe polegają na tworzeniu doraźnych zespołów zadaniowych, zwanych też problemowymi lub projektowymi (projekt management). Zespoły zadaniowe mogą spełniać wiele funkcji (analityczno-diagnostyczne, projektowe, wdrożeniowe, organizatorskie, techniczne, ekonomiczne itp.) oraz mieć różny zasięg (całe przedsiębiorstwo, zakład, wydział, oddział itp.). W zależności od zakresu i specyfiki realizowanego przedsięwzięcia, zespół zadaniowy może mieć formę:

- luźnego zespołu kierowanego przez koordynatora zadania;
- zespołu zadaniowego właściwego z pełnym oddelegowaniem i podporządkowaniem jego członków kierownikowi zespołu;
- zespołu kierowanego przez grupę decyzyjno-koordynującą.

W przypadku zadań mniej skomplikowanych powołuje się jedynie kierownika-koordynatora zadania, który organizuje i kieruje realizacją przedsięwzięcia oraz koordynuje pracę zespołu zadaniowego. Członkowie zespołu podlegają jednak nadal swoim dotychczasowym przełożonym, poświęcając pewną ilość czasu realizacji przedsięwzięcia, które zostało im dodatkowo powierzone przez kierownika-koordynatora. W razie konieczności realizacji zadań bardziej złożonych i długotrwałych wyodrębnia się z istniejących komórek organizacyjnych specjalny zespół zadaniowy, którego członkowie wyłączeni zostają całkowicie na czas realizacji zadania ze swych komórek macierzystych. Tworzą oni odrębny zespół mający własną, adekwatną do specyfiki zadania, strukturę organizacyjną. Przykład takiego rozwiązania przedstawia rysunek 4.3.



**Rys. 4.3. Struktura organizacyjna oparta na funkcjonowaniu zespołów zadaniowych**

Na podst.: H. Bieniok, J. Rokita: *Struktura organizacyjna przedsiębiorstwa*. Warszawa 1984, s. 106.

Zespół zadaniowy przyjmuje za realizowane zadania lub projekty pełną odpowiedzialność i wykonuje wszystkie funkcje niezbędne do realizacji nakreślonego programu, dysponując niezbędnymi pracownikami oraz środkami materialnymi i finansowymi. W razie potrzeby zespół może korzystać z pomocy specjalistów i konsultantów zewnętrznych. Skład zespołu może, stosownie do potrzeb wynikających ze specyfiki poszczególnych etapów zadania, ulegać zmianie. Pracownicy danej grupy zadaniowej zajmują się tylko realizowanym zadaniem i podlegają całkowicie kierownikowi zespołu, który spełnia wobec nich funkcje liniowe oraz ponosi pełną odpowiedzialność za zadanie<sup>40</sup>.

Organizacja pracy zespołu zadaniowego może być różna i może polegać na:

- pracy ciągłej, opartej na pełnym oderwaniu członków zespołu z komórek macierzystych oraz oddelegowaniu ich do wykonywania wspólnego

<sup>40</sup> J. Trzcieniecki: *Projektowanie systemów zarządzania*., Warszawa 1979, s. 73 – 79 i 106 – 107.

zadania do czasu jego całkowitej realizacji (powstaje wówczas problem zapewnienia zastępstwa w macierzystych komórkach organizacyjnych);

- okresowym uczestnictwie członków zespołu w realizacji powierzonego zadania (np. praca w zespole w określonym dniu tygodnia lub codziennie przez ustaloną liczbę godzin);
- utworzeniu stałego zespołu zadaniowego do tzw. „specjalnych poruczeń” realizującego wszelkie nietypowe zadania pojawiające się w przedsiębiorstwie.

W pierwszym przypadku mogą powstawać problemy natury psychologicznej i socjologicznej związane z powrotem, zwłaszcza po dłuższym okresie, członków zespołu zadaniowego do komórek macierzystych na swoje stanowiska, niekiedy zajęte już przez innych. Nierzadko na wracającego pracownika czeka cała gama prac zaległych, które nagromadziły się w czasie jego nieobecności. Opóźnienia z tego tytułu mogą negatywnie rzutować na sprawność funkcjonowania danej komórki organizacyjnej i całego przedsiębiorstwa. Ostatnią formę organizacyjną, polegającą na tworzeniu uniwersalnego zespołu wielozadaniowego, należy uznać za najmniej efektywną i skuteczną. Jej istnienie może być uzasadnione jedynie w małych przedsiębiorstwach dysponujących nieliczną kadrą kierowniczą i specjalistyczną, przy czym działalność zespołu powinna być uruchamiana tylko sporadycznie, w miarę potrzeby.

Jednym z najważniejszych czynników decydujących o sprawności funkcjonowania struktury zadaniowej, jak i macierzowej, jest rzeczywista pozycja i umiejętności jego kierownika. Kierownik zespołu nie tylko powinien być wyposażony w odpowiedni zakres uprawnień formalnych oraz mieć właściwą pozycję w hierarchii kierownictwa, ale powinien przede wszystkim wyróżniać się cechami osobowości gwarantującymi uzyskanie w zespole rzeczywistego autorytetu.

Istota rozwiązania struktury zadaniowej sprowadza się do tworzenia, najczęściej w ramach struktury funkcjonalnej, zespołów zadaniowych do realizacji zadań o niepowtarzalnym, kompleksowym i innowacyjnym charakterze, ściśle związanych z realizacją określonego zadania. Zadania takie muszą być dokładnie określone ze względu na treść, zakres przedmiotowy, koszt i termin realizacji.

Silne strony struktury zadaniowej to<sup>41</sup>:

- jednoosobowe kierownictwo;
- ściśle określona odpowiedzialność;
- kompetentna porada ze strony fachowców;
- wykorzystanie fachowej wiedzy specjalistów;
- bezpośrednie kontakty między członkami zespołu zadaniowego;
- krótkie drogi komunikacyjne;
- duża elastyczność i szybkość reagowania na nowe problemy;
- znaczna aktywność członków zespołu zadaniowego;
- odciążenie kierownictwa naczelnego od problemów bieżącego działania.

Słabe strony struktury zadaniowej to<sup>42</sup>:

- wyłączenie pracowników z działalności macierzystych jednostek organizacyjnych na okres realizacji przypisanych im zadań;
- trudności w doborze odpowiednich członków do zespołów zadaniowych;
- trudności w organizowaniu współdziałania członków zespołu;
- trudny powrót, po zrealizowaniu zadania, członków zespołu do macierzystych jednostek organizacyjnych;
- łatwość tworzenia zależności hierarchicznych między grupami zadaniowymi;

---

<sup>41</sup> K. Krzakiewicz „Podstawy organizacji i zarządzania”, <http://www.biz.reporter.pl>.

<sup>42</sup> Tamże, <http://www.biz.reporter.pl>.

- trudność w jednoznacznym określeniu zakresu uprawnień i odpowiedzialności zespołów zadaniowych i organizacji macierzystej;
- łatwość stabilizacji grup zadaniowych (przedłużanie realizacji zadania);
- trudności w koordynacji działań.

Wiele nowoczesnie zarządzanych organizacji opiera swoje działanie na strukturach zespołowych. Istotą struktury zespołowej jest tworzenie zespołów zadaniowych. Podstawą takich struktur są zespoły powoływane *ad hoc* w celu realizacji konkretnego zadania lub rozwiązania konkretnego problemu. Termin *adhokracja*, wprowadzony przez Warrena Bennis, miał oznaczać organizacje o strukturze tymczasowej.

Struktury okresowe będące najczęściej elementami większej formy biurokratycznej, choć mogą również występować w czystej postaci, są nowymi typami w tradycyjnej strukturze, która jest zmuszona funkcjonować w ciągle zmieniającym się otoczeniu. Struktura zespołowa na ogół towarzyszy lub funkcjonuje w obrębie struktury hierarchicznej (biurokratycznej), ale jej nie zastępuje. Uczestnicy tych struktur mają stały przydział (stanowisk) w strukturach hierarchicznych. Są oni powoływani do struktur zadaniowych na czas trwania zadania. Mogą być całkowicie lub częściowo zwolnieni z wykonywania obowiązków w macierzystej komórce. W skład danego zespołu mogą być powoływani również specjaliści z zewnątrz, którzy są okresowo zatrudniani w danej organizacji.

Nadejście takich struktur (nazywanych strukturami innowacyjnymi przejściowymi) sygnalizował w latach 60. A. Toffler w książce *Szok przyszłości*. Stwierdza on także, że im szybszy jest proces zmian zachodzący w danym środowisku, tym krótszy okres funkcjonowania form organizacyjno-strukturalnych. Struktury jednorazowe są to zespoły ludzi powołane do rozwiązania specjalnych zadań krótkoterminowych. Po wykonaniu zadania zespół dokonuje samorozwiązania. Struktury typu przejściowego w odróżnieniu od struktur typu biurokratycznego w założeniu są planowane jako tymczasowe

Struktury tego typu są najczęściej powoływane po to, aby uporać się ze szczególnie ważnymi lub nietypowymi problemami<sup>43</sup>.

Najnowocześniejsze typy struktur organizacyjnych charakteryzuje duża zmienność powiązań kooperacyjnych, a tworzenie zespołów zadaniowych jest codzienną praktyką, a nie rozwiązaniem nadzwyczajnym. Zespoły zadaniowe wyróżniają następujące cechy: uczestnictwo w zespołach jest dobrowolne, tworzenie zespołu jest stosunkowo szybkie, z pominięciem formalnych procedur kwalifikacyjnych, komunikacja ma w dużej mierze charakter nieformalny, kierownicy zespołów nadzorują pracę z zewnątrz, na skutek inicjatywy zespołu - zapobiega to biurokratyzacji zespołów.

Funkcjonowanie w strukturach powstających *ad hoc* rodzi zapotrzebowanie na nowy typ człowieka, którego cechują zdolności twórcze, samodzielność myślenia i który jest przygotowany do przejściowych więzi międzyludzkich. Dla systemu edukacji jest to poważne wyzwanie - ukształtować do funkcjonowania w takich strukturach ludzi, którzy muszą być mobilni, w stałym ruchu, przenosić się z miejsca na miejsce zarówno w pojęciu geograficznym, jak i przestrzennym.

Inne nowatorskie rodzaje tego typu struktur organizacyjnych noszą nazwy: struktury innowacyjne, "niezbędne dezorganizacje", korporacje wirtualne i organizacje zdezagregowane. Wspólną cechą struktur organizacyjnych tego nowego typu jest to, że odpowiadają one organicznej koncepcji systemu zarządzania. Wyraża się to między innymi tym, iż:

- systemy organiczne zmierzają do nadania organizacji maksymalnej elastyczności i zdolności przystosowania się do zmian w bezpośrednim otoczeniu, zwłaszcza technicznym i rynkowym;
- budowa takiej struktury jest przeciwstawna do zasad budowy struktur hierarchicznych;

---

<sup>43</sup> W. Grudziwski, J. Błońska, M. Morawska, *Struktury organizacyjne w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, Warszawa 1998, 42.

- występuje w nich niestały podział zadań;
- rozproszenie władzy w organizacji, jej znaczne zdecentralizowanie, stosunki zależności dominują nad stosunkami podporządkowania;
- bardzo niski stopień sformalizowania normy organizacyjne i przepisy są ograniczone do minimum, a margines swobody uczestników organizacji jest bardzo znaczny.

W strukturach różnego typu w gospodarce, administracji, a również coraz częściej w sferze kształcenia prognozuje się przejście od form długotrwałych do krótkotrwałych, od zasady trwałości do zasady przejściowości, a struktura biurokratyczna będzie się zmieniać w adhokrację, strukturę innowacyjną lepiej odpowiadającą współczesnym wyzwaniom.

Strukturę zadaniową stosuje się przy realizacji dużych przedsięwzięć inwestycyjnych, podczas modernizacji określonych urządzeń, uruchamiania nowej produkcji, wprowadzania nowych produktów na rynek, wdrażania systemów informatycznych, realizując kampanię reklamującą nowy produkt lub firmę. W warunkach struktur wojskowych stosuje się ten typ struktur w przypadku tworzenia taktycznych zgrupowań bojowych. Pozostałe elementy wydzielane ze składu oddziału lub związku taktycznego, posiadające swoją stałą strukturę organizacyjną, należeć będą do typu struktur dywizjonalnych<sup>44</sup>.

Określonych koncepcji rozwiązań strukturalnych nie można stosować powszechnie, lecz po dostosowaniu ich do konkretnych, indywidualnych warunków i sytuacji. Bezskrytyczne przenoszenie do danej organizacji nowych rozwiązań, nawet doskonale funkcjonujących w innych jednostkach może skończyć się niepowodzeniem. Formy i typy struktur organizacyjnych doskonale funkcjonujące w warunkach jednej instytucji mogą okazać się zupełnie nieprzydatne w innej. Dlatego też wdrażanie określonego rozwiązania strukturalnego, uznawanego za nowoczesne, może być podjęte po jego

---

<sup>44</sup> W. Grudziwski, J. Błońska, M. Morawska, *Struktury...*, 46.

adaptacji do konkretnych warunków. Wybór rozwiązania strukturalnego powinien, więc być dokonywany w kontekście aktualnie istniejącej, a także antycypowanej sytuacji technicznej ekonomicznej i kadrowej organizacji.

#### **4.2. Praktyczne aspekty tworzenia zgrupowań taktycznych**

W literaturze wojskowej istnieje wiele przykładów, które uwzględniają potrzebę doboru odpowiednich sił i środków do realizacji zadań. Najczęściej w zależności od przewidywanych zadań mówi się o tworzeniu zgrupowań sił zadaniowych. W opracowaniach dotyczących przedmiotu badań spotyka się szereg pojęć takich jak: **bronie połączone, zgrupowanie taktyczne, siły zadaniowe, grupa bojowa, zespół bojowy** (zał 4). Na podstawie wyników analizy porównawczej można przyjąć, iż **zgrupowania zadaniowe w operacji należy rozumieć jako siły i środki wojsk celowo utworzone na potrzeby wykonania konkretnego zadania lub grupy zadań**. Tworzy się je odpowiednio do celu operacji, a dokładniej charakteru zadań, sposobu ich realizacji i uwarunkowań, jakie według prognoz mogą zaistnieć w toku ich realizacji. Okres funkcjonowania nowo utworzonych struktur uzależniony jest od czasu wykonania zadania. Dokonując uogólnień, możemy przyjąć, iż **zgrupowania taktyczne tworzy się w celu uzyskania jak największej skuteczności wykonywania zadań w istniejących uwarunkowaniach**. Struktura zgrupowań powinna się charakteryzować elastycznością i odpowiadać istniejącym zapotrzebowaniom i uwarunkowaniom.

Wyniki badań wskazują, iż tworzenie zgrupowań w warunkach prowadzenia działań w ramach współczesnych operacji jest zamierzeniem niezwykle trudnym. Od tego, jak rozdzielono posiadane siły i środki, jak je rozmieszczono, w jakiej kolejności powinny włączać się do działań, zależy w dużej mierze efektywność wykorzystania ich możliwości w osiąganiu wskazanych celów operacji wsparcia pokoju. Spełnienie wymogu potęgowania działań w rejonie największych zagrożeń, jednoczesnego oddziaływania

(kontroli) w całym rejonie odpowiedzialności, manewrowania elementami ugrupowania, a nade wszystko racjonalnego wykorzystania potencjału bojowego stawia przed dowódcą z jednej strony znaczne pole do popisu, z drugiej określone trudności w wyborze i podziale sił.

Amerykanie, wyciągając wnioski z bieżących działań w Iraku, jak również w Afganistanie, oparli siłę swoich zgrupowań do działań w specyficznym środowisku na trzech elementach: **doskonałych wozach bojowych, świetnym rozpoznaniu i przekazywaniu tych danych w czasie rzeczywistym do działających wojsk oraz na skuteczności uderzeń broni precyzyjnej**. Łącząc doskonałą technikę bojową z profesjonalnym przygotowaniem żołnierzy oraz zgraniem jednostek na wszystkich szczeblach.

W przypadku **rozstrzygnięć siłowych w ramach operacji reagowania kryzysowego** w środowisku miejskim działania często podzielą się na kilka odizolowanych kierunków. Istnieje, więc potrzeba jak największego usamodzielniania tworzonych zgrupowań. Realizuje się poprzez silniejsze niż zazwyczaj wzmocnienie pododdziałów zmechanizowanych i czołgów artylerią, wojskami inżynieryjnymi, obrony przeciwlotniczej i obrony przeciwchemicznej. Doświadczenia z ostatnich operacji wskazują, iż skuteczność działań w specyficznym środowisku (teren zabudowany, górzysty) zależna jest w dużej mierze od wsparcia lądowych działań przez wymiar powietrzny. Stąd też stałym elementem zgrupowań powinny być elementy lotnictwa wojsk lądowych.

Każdorazowo skład takich zgrupowań do działań w specyficznym terenie zależny będzie od wspomnianych wcześniej wskaźników. W zależności od charakteru środowiska działań, przeciwnika jak też przyjętej koncepcji dodatkowo może zajść potrzeba tworzenia dodatkowych grup typu: obejścia, blokowania, ubezpieczenia; oczyszczania i umacniania wydzielonych obiektów, ochrony; współpracy z ludnością cywilną, porządkowo-kontrolną.

Jak już wspomniano operacje militarne mogą być realizowane na styku typowych działań bojowych (rozstrzygnięć siłowych – przykładowo szturm na grupę budynków zajętych przez terrorystów lub opanowanie przejścia w paśmie górskim), jak też typowych działań wsparcia pokoju. Do tej drugiej grupy działań można zaliczyć: **obserwację i monitorowanie, zabezpieczanie funkcjonowania strefy, kontrolę ruchu, patrołowanie, kontrolę tłumu, konwojowanie i eskortowanie, przeszukiwanie (poszukiwanie), działania ochronne i obronne.**

Budując zgrupowania do działań w terenie zabudowanym trzeba też brać pod uwagę charakter zadań. Przykładowo obserwacja polega na systematycznej inwigilacji, jawnej lub skrytej, określonych rejonów, miejsc, obiektów, osób. Jawne posterunki obserwacyjne są elementem demonstrującym obecność sił interwencyjnych. Monitorowanie jest specyficzną formą obserwacji, realizowaną w celu śledzenia konkretnego działania przeciwnika, czy zdarzenia w rejonie odpowiedzialności. O ile w typowych działaniach bojowych maskowanie i ukrycie nabiera priorytetowego znaczenia, to w typowych działaniach pokojowych demonstracja siły powinna towarzyszyć takim działaniom. Dlatego przykładowo w terenach miejskich posterunki obserwacyjne, czy też kontrolne należy organizować w newralgicznych miejscach danego regionu. Zasadne wydaje się zatem, aby posterunki obserwacyjne, kontrolne były organizowane na głównych drogach, przy mostach, na obrzeżach miast i miejscowości, na skrzyżowaniach głównych ulic, a także przy ważnych obiektach danej infrastruktury: rafinerie, elektrownie, ujęcia wody. Natomiast w górach, oczywiście dogodnymi warunkami do prowadzenia obserwacji będą dominujące wzgórza i szczyty, które pozwolą na sprawowanie kontroli nad obszarem odpowiedzialności.

W ramach zabezpieczenia w strefie odpowiedzialności wyróżnia się takie przedsięwzięcia, jak: szkolenie sił bezpieczeństwa i wojska, pomoc policji w utrzymaniu porządku (szczególnie w czasie imprez masowych), pomoc

w organizacji wyborów, wydzielenie sił do usuwania min, budowy oraz odbudowy infrastruktury, świadczenia usług medycznych, w tym sanitarno-epidemiologicznych, organizacji punktów dystrybucji pomocy humanitarnej (np. wydawania żywności i wody, ubrań).

Oczywiście każde działanie powinno być oparte przede wszystkim na bezpieczeństwie zarówno własnym (działających wojsk) jak też bezpieczeństwie w strefie odpowiedzialności. To pociąga za sobą kolejne działania typu patrolowanie i konwojowanie, kontrolę ochronę i obronę baz i posterunków, jak też ważnych obiektów. Budując zgrupowania w ramach działań wsparcia pokoju do działań w specyficznych warunkach należy mieć świadomość, co niesie za sobą specyfika danego rejonu i rodzaj zadań.

Użycie sił militarnych do siłowych rozwiązań sytuacji kryzysowych (np. wymuszenie pokoju) jest ekstremalną, rzadko spotykaną grupą zadań. Jednak każdy żołnierz powinien posiadać umiejętność realizacji zadań zarówno w zakresie udzielenia pomocy humanitarnej, jak też prowadzenia typowych działań bojowych. W ramach możliwości, poza priorytetami wynikającymi z wykonywania zadania bojowego i zabezpieczenia materiałowego walczących wojsk, dowódca taktyczny powinien zapewnić (lub pomóc zapewnić) ewakuację, żywność i opiekę medyczną, utrzymanie porządku publicznego i bezpieczeństwa, podstawowe usługi oraz zapobiegać niespodziewanym skutkom działań wojennych<sup>45</sup>.

Jak wskazują badania, wojska lądowe w ramach operacji reagowania kryzysowego mogą prowadzić działania w obszarach: zapewnienia bezpieczeństwa i stabilizacji w wyznaczonej strefie odpowiedzialności (udział w zwalczaniu organizacji terrorystycznych grup przestępczych oraz zwolenników kryzysu prowadzących działalność destabilizacyjną), zapewnienia bezpieczeństwa własnym wojskom, stopniowego przekazywania

---

<sup>45</sup> A. Bujak, *Środowisko a działania bojowe na terytorium Polski*, Toruń 2000, s. 64.

odpowiedzialności władzom lokalnym i nowym siłom bezpieczeństwa, działalności CIMIC<sup>46</sup>.

Prowadzone analizy użycia polskiego kontyngentu w tego typu operacjach wskazują, iż różnorodność zadań, jak też charakter działań niejako wymusza, aby struktury współczesnych wojsk lądowych charakteryzowały się: **elastycznością, dużą mobilnością i zdolnością do prowadzenia działań zarówno samodzielnie jak i we współdziałaniu ze strukturami innych rodzajów sił zbrojnych (własnych i sojuszniczych).**

Elastyczność struktur powinna przede wszystkim zapewnić możliwość łatwego tworzenia dowolnych zgrupowań taktycznych i operacyjnych, odpowiednich do zadań. Nie zapewniają takich możliwości dotychczasowe (tradycyjne) struktury, które zwłaszcza na poziomie taktycznym nie posiadają zdolności do samodzielnego wykonania postawionych zadań. Przyczyną takiego stanu są przede wszystkim: jednorodne uzbrojenie w pododdziałach do batalionu włącznie), niedostatek środków wsparcia i zabezpieczenia na szczeblach taktycznych oraz ograniczone możliwości sztabów szczebla taktycznego w zakresie samodzielnego planowania i kierowania działaniami wielu rodzajów wojsk własnych i wspierających.

W wyniku prowadzonych badań można przyjąć, iż **do każdej operacji będą tworzone elementy funkcjonalne** służące wymuszaniu i utrzymaniu pokoju zależne od charakteru i warunków działań. Każdorazowo mogą być zróżnicowane lub zmieniać się w trakcie jej tworzenia. Tworzy się je w zależności od:

- **rodzaju posiadanego mandatu;**
- **rodzaju, form i sposobów planowanych działań;**
- **sytuacji polityczno-militarnej w obszarze działań;**
- **warunków klimatyczno-geograficznych w obszarze działań;**

---

<sup>46</sup> Przykładowe cele operacji z udziałem PKW poza granicami kraju, załącznik 5.

- **możliwości struktur organizacyjnych w zakresie tworzenia elementów funkcjonalnych.**

Na przykładzie obecnie prowadzonych operacji wsparcia pokoju można wyróżnić następujące podstawowe elementy funkcjonalne: odpowiednio zorganizowane oddziały, pododdziały wojskowe jednonarodowe lub najczęściej wielonarodowe; grupy CIMIC; tworzące się stopniowo lokalne siły bezpieczeństwa takie, jak policja, pododdziały i oddziały sił zbrojnych; komórki /grupy/ oddziaływania psychologicznego.

Reasumując procedura tworzenia i szkolenia zgrupowania elementów do działań w ramach sił zadaniowych powinna być oparta na typowych zasadach tworzenia organizacji, czyli:

- **czego oczekuje koalicja od naszego kontyngentu;**
- **jaki będzie cel jego działania;**
- **jakie będą zadania i w jakich warunkach będą realizowane;**
- **jaka powinna być wobec tego organizacja kontyngentu (liczebność jest narzucona politycznie);**
- **jak sprzęt jest potrzebny do wykonywania zadań w takich warunkach.**

Nie można mówić ani o stałych i niezmiennych strukturach wojsk, ani o szablonowych sposobach działań. Zarówno jedno jak i drugie uzależnione będzie od konkretnej sytuacji polityczno-militarnej, warunków geograficzno-klimatycznych oraz od postawionych zadań i posiadanego mandatu. Problematyka działań w Republice Iraku wskazuje, że struktury i techniki działania będą niewątpliwie musiały być tworzone i opracowywane lub dobierane do konkretnych warunków oraz celów przyszłych operacji. Oczywiście ważną rzeczą będą możliwości państwa w tym zakresie. Niewątpliwie już dotychczasowe doświadczenia wskazują, że **budowa struktur wojsk lądowych powinna iść w kierunku tworzenia jednostek lekkich, posiadających sprzęt łatwy do przerzutu i posiadający praktyczne**

możliwości od siłowych rozwiązań (rozbiciu sił przeciwnika), poprzez **ustabilizowanie sytuacji w rejonie objętym kryzysem**. Innymi słowy trudne środowisko, jakim jest teren zabudowany, górzysty czy też pustynia powoduje, że żołnierz nie tylko musi potrafić skutecznie walczyć, ale też realizować zadania związane ze stabilizacją, czy też udzieleniem pomocy humanitarnej. Zgrupowania wysłane do wykonywania zadań o różnym charakterze.

Trudno, zatem o uogólnienia czy uniwersalne rozwiązania. Przeprowadzone badania potwierdzają tezę, iż **struktury i sposób działań zgrupowań wojsk lądowych w ramach operacji militarnych będą każdorazowo dobierane do konkretnego zadania, realizowanego w konkretnym otoczeniu (terenie, klimacie i ludności cywilnej)**. Na pewno będą to elementy zadaniowe tak zorganizowane, wyposażone i wyszkolone, aby sprostać zadaniom wynikającym z konkretnej operacji.

#### **4.3. Proces przygotowania zgrupowań taktycznych do wykonywania zadań w specyficznym środowisku**

Przeprowadzona analiza doświadczeń udziału polskich pododdziałów i oddziałów w ramach misji na Bałkanach, Iraku oraz w Afganistanie (zał.5) pozwala na sformułowanie pewnych prawidłowości w odniesieniu do tworzenia i przygotowania zgrupowania wojsk lądowych do działań w składzie sił zadaniowych. **Nieprzewidywalność zagrożeń bezpieczeństwa, różnorodność zadań, specyfika środowiska to tylko niektóre argumenty przemawiające za zasadnością budowania i działania zgrupowań wojsk lądowych**. Tworzone struktury na potrzeby rozwiązania sytuacji kryzysowych dają większą gwarancję skutecznego działania.

Wspomniana analiza konfliktów daje też możliwość na dokonanie pewnych uogólnień w zakresie tworzenia i przygotowania zgrupowania wojsk lądowych. Punktem wyjścia do powołania zgrupowania obok decyzji politycznych, są podstawy prawne i wydanie dokumentów prawnych zarówno

organizacji międzynarodowych, jak też krajowych. Jako przykład może tu służyć PKW Afganistan<sup>47</sup>, gdzie potrzebny był szereg dokumentów do rozpoczęcia procesu tworzenia takiego zgrupowania.

Kolejnym krokiem w tworzeniu i przygotowywaniu zgrupowania wojsk lądowych jest opracowanie harmonogramu przygotowania takiego zgrupowania. Dokonując pewnych uogólnień można przyjąć, iż harmonogram przygotowania do realizacji zadań przez zgrupowanie w ramach wielonarodowych sił zadaniowych powinien zawierać:

- rekonesans narodowy w rejonie strefy odpowiedzialności, zapoznanie się z rejonem działań oraz charakterem i zakresem zadań przyszłej misji;
- opracowanie projektu etatu zgrupowania w ramach sił zadaniowych (siły i środki);
- złożenie do rodzajów wojsk zapotrzebowań do opracowanej struktury zgrupowania;

---

<sup>47</sup> Porozumienie z Bonn z dnia 5 grudnia 2001 roku.

Rezolucje Rady Bezpieczeństwa ONZ: nr 1386 z dnia 21 grudnia 2001 r.; nr 1510 z dnia 13 października 2003r.; nr 1623 z dnia 13 września 2005 r.; nr 1659 z dnia 15 lutego 2006 r.

SACEUR OPLAN 10302 (Revise 1) SACEUR OPERATION PLAN FOR THE INTERNATIONAL SECURITY ASSISTANCE FORCE (ISAF) IN AFGHANISTAN (*final*) z dnia 04 maja 2006 roku.

OPLAN 30302 (Revision 1) dowódcy JFC Brunssum z dnia 13 marca 2006 roku.

COMISAF OPLAN 38302 z dnia 23 marca 2006 roku.

Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 listopada 2006 roku zmieniające postanowienie o przedłużeniu okresu użycia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Islamskim Państwie Afganistanu.

Decyzja nr 443 Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 października 2006 roku w sprawie przygotowania Zgrupowania Wschód Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Islamskim Państwie Afganistanu.

Decyzja nr 37 Ministra Obrony Narodowej z dnia 25.01.2007 roku w sprawie przemieszczenia i funkcjonowania Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Islamskim Państwie Afganistanu.

Decyzja Nr 28/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 23 stycznia 2007 r. w sprawie współpracy i zakresu obowiązków Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego w ochronie Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Islamskim Państwie Afganistanu.

Wytyczne Dowódcy Dowództwa Operacyjnego w sprawie przygotowania sił wydzielonych do udziału w składzie PKW w Afganistanie (nr 22/06 z dnia 10 października 2006 roku).

- przeprowadzenie wstępnego kwalifikowania żołnierzy zawodowych, żołnierzy zasadniczej służby wojskowej pełniących służbę kontraktową i nadterminową w oparciu o projekt etatu zgrupowania (zał.6);
- przejście w podporządkowanie jednostek zgrupowania przez dowódcę zgrupowania;
- rekonesans narodowy w rejonie strefy odpowiedzialności, opracowanie zakresu i treści szkolenia zgrupowania;
- koordynowanie wyposażania żołnierzy w należny sprzęt indywidualny oraz doposażenie poddziałów w aspekcie charakteru zadań;
- szkolenie operacyjno-taktyczne (kursy specjalistyczne);
- sformowanie i ukompletowanie zgrupowania;
- sprawdzające ćwiczenie taktyczne ze zgrupowaniem i osiągnięcie gotowości sił i środków do przemieszczenia w rejon misji.

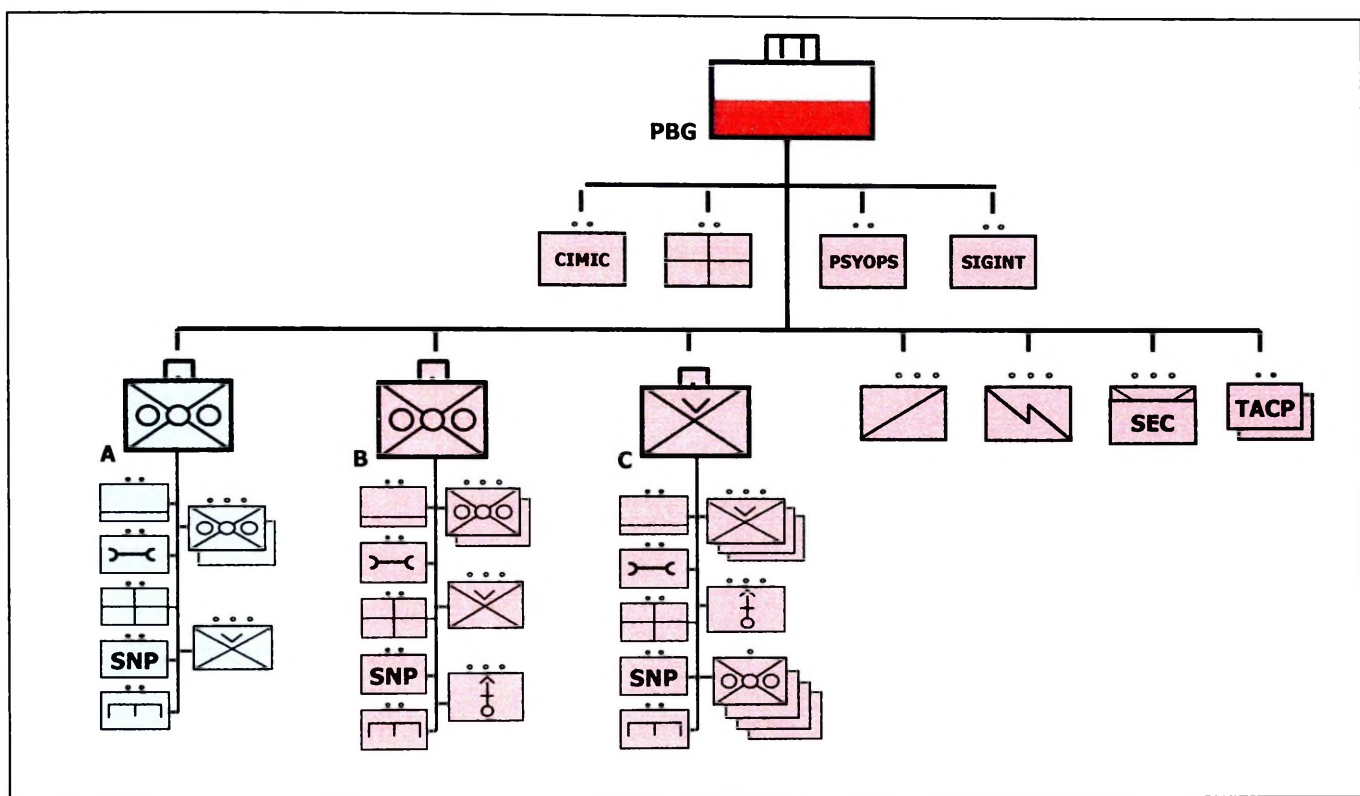
Jak już wcześniej wspomniano cel działania i zakres przyszłych zadań w sposób decydujący będzie wpływał na strukturę takiego zgrupowania. Analiza zdefiniowanych możliwych (przykładowych – zał. 5) zadań realizowanych przez zgrupowania wojsk lądowych wskazuje, iż do grupy zadań o siłowym charakterze rozwiązań predysponowane są zgrupowania budowane na bazie batalionu, brygady przedzielając wzmocnienie w zależności od charakteru i sposobu działania przeciwnika jak też specyfiki terenu (rys.4.4). Pozwoli to na wykorzystanie sprawnie funkcjonującego systemu walki<sup>48</sup>.

Badania wskazują, iż dodatkowo w skład zgrupowania wojsk lądowych w ramach wielonarodowych sił zadaniowych mogą wchodzić (w zależności od potrzeb) komórki zwiększające sprawność i skuteczność działania. Mogą to być komórki typu:

---

<sup>48</sup> **System walki** to skoordynowany wewnętrznie zbiór wzajemnie powiązanych sił, środków i różnorodnych działań, ukierunkowany na osiągnięcie celu walki, operacji, kampanii w sposób zgodny z zamiarem dowódcy i przy jak najmniejszych stratach własnych. Kieżun W., Kręcikij J., Wołęjszo J., *Zgrywanie systemu walki*, materiały z sympozjum naukowego, Warszawa 2006, s. 133.

- zespół doradczo-obszewacyjny;
- komórka narodowego elementu zaopatrywania;
- zespołu operacyjno-specjalnego;
- sił wspierających działania (snajperów; taktyczne zespoły działań psychologicznych);
- zespół CIMIC i przedstawiciele do kontaktu z mediami;
- inne według potrzeb.



**Rys. 4.4. Struktura organizacyjna PKW Afganistan**

Zespół doradczo-obszewacyjny może spełniać rolę monitoringu i analiz bieżącej sytuacji, działań sił operacyjnych, prognozowanie rozwoju sytuacji i wspierać dowódcę zgrupowania w podejmowaniu decyzji odnośnie działania zgrupowania.

Komórka narodowego elementu zaopatrywania zajmowałaby się organizacją systemu zabezpieczenia logistycznego oraz koordynowania dostaw towarów i usług do pododdziałów. Zapewnienie ciągłości zabezpieczenia logistycznego oraz utrzymywanie wymaganych norm zapasów środków bojowych i materiałowych.

Zespół operacyjno-specjalny zajmowałby się planowaniem i realizacją operacji specjalnych w zależności od potrzeb, które prowadziłyby do pozyskiwania informacji, podwyższałyby bezpieczeństwo w rejonie odpowiedzialności oraz działania sił specjalnych, wspierałyby w osiąganiu celu działania zgrupowania.

Siły wspierające w zależności od bieżących potrzeb zwiększałyby bezpieczeństwo w rejonie odpowiedzialności, zajmowałyby się stabilizacją sytuacji, kontaktami z władzą i ludnością lokalną oraz organizacją i udzielaniem pomocy humanitarnej ludności w rejonie działań.

**Budując ogólne założenia zgrupowania, mając na uwadze posiadane doświadczenia z ostatnich konfliktów oraz różnorodność zadań w ramach operacji militarnych w specyficznym terenie można przyjąć, że powinno ono składać się z:**

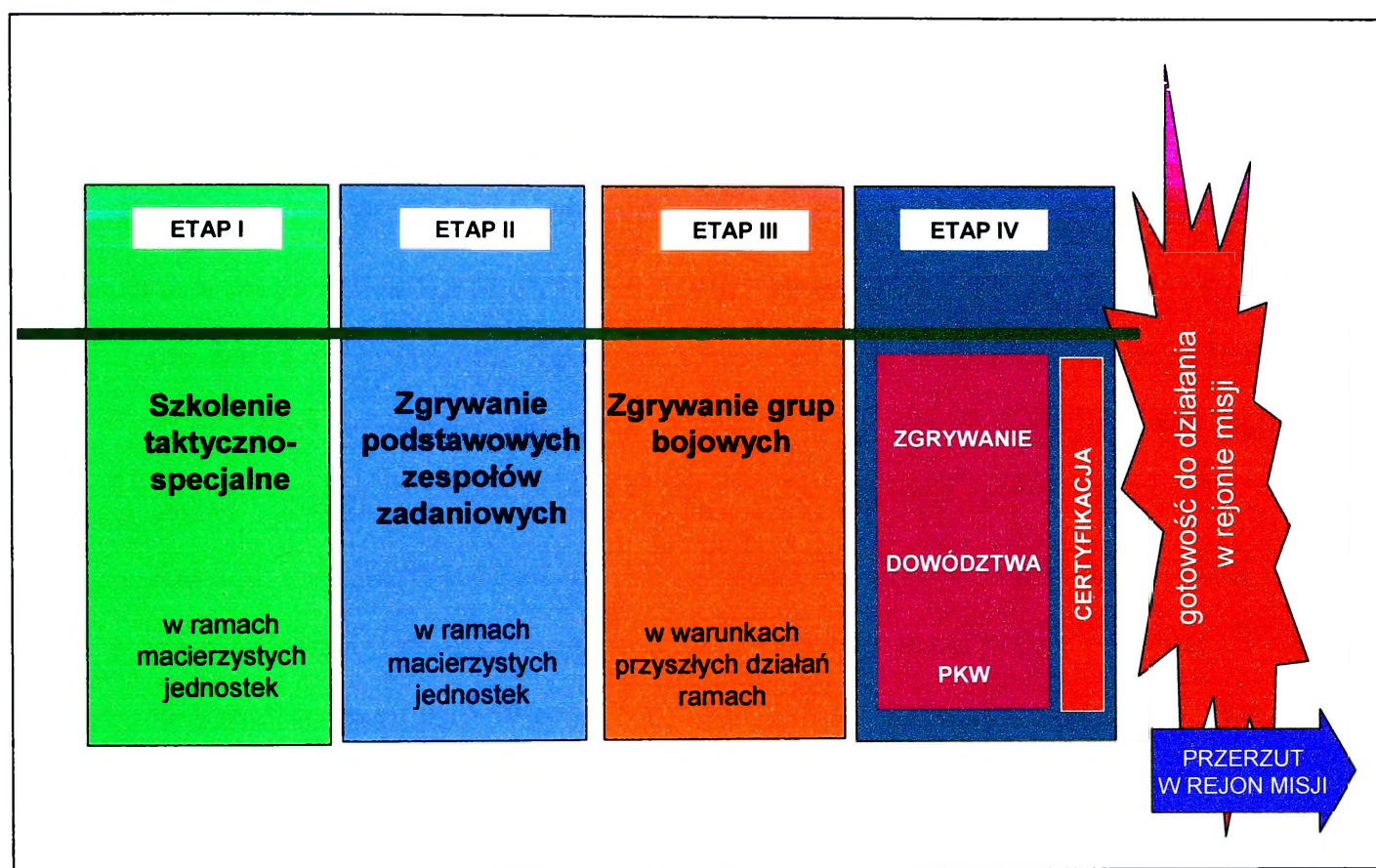
- elementów C4I (Dowodzenie, Kontrola, Komunikacja, Komputery i Rozpoznanie);
- sił manewrowych;
- sił rozpoznania (ISTAR Intelligence, Surveillance, Target Aquisition, Reconnaissance element wsparcia walki elektronicznej);
- manewrowej jednostki łączności, która zapewni integralną łączność do dowodzenia wewnątrz batalionu zawierające grupy zabezpieczenia systemów łączności i informatycznych;
- tłumaczy;
- sił broni przeciwpancernej;
- żołnierzy łącznikowych wydzielanych do wyższych szczebli dowodzenia celem zapewnienia koordynacji działań;
- specjaliści do koordynacji wsparcia ogniowego (artyleryjskich);
- przedstawicieli wywiadu;

- elektronicznych środków ochrony wojsk własnych (np.. wyposażenie pojazdów w środki do zakłócania urządzeń zdalnego odpalania ładunków wybuchowych);
- technicznych środków obserwacji i rozpoznania;
- snajperów;
- taktycznych zespołów działań psychologicznych;
- zespołu CIMIC;
- taktycznych grupy PSYOPS;
- przedstawicieli do kontaktu z mediami (oficerów prasowych);
- pododdziału bezpośredniego wsparcia ogniowego;
- specjalistów naprowadzania lotnictwa TACP/FAC/ - TZKOP/WNNL;
- zabezpieczenia medycznego poziomu 1;
- pododdziału wsparcia logistycznego;
- żandarmerii wojskowej;
- pododdziału inżynieryjnego i EOD zespół do usuwania min, ładunków improwizowanych), wysadzanie przeszkód, utrzymanie dróg, zapewnienie mobilności, zapewnienie przetrwania, budowy fortyfikacji, wsparcie inżynieryjne.

Bardzo często, ze względu na wielkość i specyfikę obszaru odpowiedzialności (miejski), zgrupowanie powinno posiadać zdolności do prowadzenia działań aeromobilnych (prowadzonych z wykorzystaniem śmigłowców zarówno do transportu jak i do stałego wsparcia ogniowego oraz rozpoznawczego) oraz posiadać pojazdy przystosowane do transportu drogą powietrzną (np: HMMWV).

Obok problematyki organizacyjnej, bardzo istotne jest szkolenie wojsk. Dlatego też równoległe z formowaniem zgrupowania powinien powstać plan szkolenia zgrupowania (rys.4.5). Plan taki powinien zawierać program od szkolenia pojedynczego żołnierza (szkolenie podstawowe) do zgrywania całości zgrupowania. Szkolenie podstawowe specjalisty powinno zawierać treści w

zakresie zamienności funkcji (każdy żołnierz minimum dwie specjalności), szkolenie specjalistyczne związane ze specyfiką warunków wykonywania zadania (szkolenie przez instruktorów specjalistów w ośrodkach zurbanizowanych, czy też ratowników górskich). Należy zintensyfikować zajęcia z zakresu wychowania fizycznego celem zwiększenia wytrzymałości fizycznej żołnierzy (marsze kondycyjne z pełnym oporządzeniem uzbrojeniem i wyposażeniem).



Rys. 4.5 Główne założenia koncepcji szkolenia PKW

Równoległe ze szkoleniem działań w terenie zbliżonym do przyszłych warunków funkcjonowania powinno się prowadzić badania lekarskie, szczepienia ochronne żołnierzy. Bardzo ważnym elementem szkolenia jest przygotowanie językowo-kulturowe. Ponadto w procesie szkolenia indywidualnego powinny być zrealizowane tematy z zakresu:

- informacji geograficznej o regionie, uwarunkowaniach ekonomicznych, politycznych i społecznych (zapoznanie z infrastrukturą terenu);

- religii – zwyczajach, obyczajach, aspektach kulturowych;
- prawa wojennego;
- udzielania pierwszej pomocy;
- sposobach ewakuacji rannych z pola walki;
- postępowania w przypadku porwania i uwięzienia;
- chorób zakaźnych w rejonie misji;
- ogólnej charakterystyki bezpośredniego zagrożenia (miny stosowane w rejonie konfliktu, prowizoryczne ładunki wybuchowe);
- zasad bezpieczeństwa rejonie działań PKW ze szczególnym uwzględnieniem zagrożenia przedmiotami niebezpiecznymi.

Kolejnym ważnym elementem przygotowania żołnierzy jest przygotowanie psychologiczne, które powinno obejmować:

- czynniki wpływające na psychikę w czasie służby w rejonie konfliktu zbrojnego, psychiczne problemy walki zbrojnej, higiena zdrowia psychicznego;
- reakcje i zachowania żołnierzy w ekstremalnych warunkach pola walki, lęk, strach, panika, gniew, zespół wyczerpania walką i inne ograniczenia negatywnych psychospołecznych skutków walki zbrojnej;
- stres, kryzys, trauma w służbie w rejonie konfliktu zbrojnego, sposoby rozładowania i redukcji stresu, pomoc koleżeńska wobec osób znajdujących się w stresie.

Po okresie szkolenia indywidualnego (podstawowego) realizowane powinno być szkolenie z zakresu szkolenia drużyna – pluton. Badania wskazują, iż pluton jest podstawowym modułem potrzebnym do stworzenia zespołów funkcjonalnych w specyficznych warunkach działań. W ramach szkolenia doskonalone powinny być takie zagadnienia jak:

- organizacja i funkcjonowanie posterunku obserwacyjnego;
- organizacja i funkcjonowanie punktu kontrolnego;
- sposoby patrolowania i konwojowania;

- sposoby przeszukiwania i zatrzymywanie przestępców i terrorystów oraz konfiskata broni i niebezpiecznych ładunków;
- działania na wypadek demonstracji, paniki i kontroli tłumu.

Następnym szkoleniem powinno być zintegrowane szkolenie szczebla pluton – kompania oraz całości zgrupowania. Rejonami ćwiczeń zagadnień związanych z działaniami w specyficznym terenie może być ośrodek zurbanizowany w Wędrzynie oraz Hohenfels (Niemcy) lub działania w terenie górzystym. Całość szkolenia powinno się zakończyć ćwiczeniem certyfikującym przygotowanie zgrupowania do przyszłych działań.

### **Wnioski**

Ocena stanu bezpieczeństwa na arenie międzynarodowej wskazuje, iż przyszłe operacje, a zwłaszcza operacje wsparcia pokoju będą prowadzone w układzie Wielonarodowych Sił Zadaniowych, których fundamentem będą zgrupowania taktyczne wydzielane przez poszczególne państwa. Taki stan rzeczy nakłada na nasze siły zbrojne jako członka NATO i UE zdolność do utworzenia i sprawnego działania przez takowe zgrupowania w różnych uwarunkowaniach.

Doświadczenia ostatnich lat wskazują, iż działania militarne komponentów lądowych w ramach operacji reagowania kryzysowego będą prowadzone w różnych obszarach geograficznych. W obrębie każdego z nich będą występować różnorodne typy terenu i różne uwarunkowania. Dlatego też wojska lądowe powinny doskonalić się w zakresie tworzenia wariantów struktur organizacyjnych do wykonywania zadań typu: **obserwacja i monitorowanie, zabezpieczanie funkcjonowania strefy, kontrola ruchu, patrolowanie, kontrola tłumu, konwojowanie i eskortowanie, przeszukiwanie (poszukiwanie), walka z terrorystami i przeciwnikiem nieregularnym, działania ochronne i obronne.**

Prowadzone badania wskazywały, iż **użycie wojsk lądowych w specyficznym terenie w postaci jednorodnych brygad, pułków, czy batalionów w rozwiązaniu sytuacji kryzysowych jest mało zasadne. Antidotum na współczesne zagrożenia w specyficznym środowisku mają być zgrupowania wojsk lądowych w ramach wielonarodowych sił zadaniowych.** Jednak, aby nasze wojska lądowe były zdolne do prowadzenia skutecznych działań w składzie wielonarodowych sił zadaniowych potrzebne są dalsze zmiany rozwój głównie w obszarze:

- modyfikacji struktur wojskowych;
- modernizacji uzbrojenia i wyposażenia;
- doskonalenia i automatyzacji systemów rozpoznania i dowodzenia;
- rozwoju sposobów działania;
- należytym przygotowaniu kadry dowódczej i sztabowej;
- intensywnym i adekwatnym do potrzeb szkoleniu wojsk.

## **5. DZIAŁANIA ZGRUPOWAŃ TAKTYCZNYCH WOJSK LĄDOWYCH W ŚRODOWISKU MIEJSKIM**

Tendencja wzrostowa umiejscowienia operacji w rejonach zabudowanych oraz polityczne ograniczenia, żądające redukcji strat własnych oraz wśród ludności cywilnej niezaangażowanej bezpośrednio w walkę zbrojną, znacznie obniżają użyteczność wcześniejszych doświadczeń. Wojska działające w ramach operacji potrzebują obecnie nowej koncepcji prowadzenia operacji w rejonach zabudowanych, która umożliwi osiągnięcie celów (politycznych, militarnych) bez potrzeby niszczenia miast lub powodowania nieakceptowanego politycznie poziomu strat. Jednym z nowych rozwiązań są zasady, których przestrzeganie zwiększa skuteczność działań oraz kładzie duży nacisk na kształtowanie sytuacji przed i w trakcie prowadzonej operacji. Zmianom też powinna ulegać koncepcja działań wojsk oparta na sieciocentrycznym podejściu, która pozwoli na uzyskanie przewagi nad przeciwnikiem.

W rozdziale tym zaprezentowano wnioski i wyniki badań uzyskane w procesie poszukiwania odpowiedzi na kolejny problem szczegółowy wyrażający się w postaci następującego pytania: *w czym wyraża się specyfika działania zgrupowań wojsk lądowych w środowisku miejskim w aspekcie neutralizacji występujących zagrożeń w ramach operacji reagowania kryzysowego?*

### **5.1. Zwalczanie terroryzmu**

Terroryzm stanowi obecnie jedno z największych wyzwań początku XXI wieku na świecie. Śmiałe i jednocześnie bezwzględne ataki dokonane na Nowy York, Waszyngton, Madryt i centrum turystyczne na wyspie Bali ukazały ogrom zagrożenia, jaki niosą za sobą ataki terrorystyczne, które oprócz ogromnej skali zniszczeń i śmierci destabilizują sytuację wewnętrzną i międzynarodową państw, uderzając także w światowy system gospodarczo-

finansowy, a poprzez „masową informację” wyzwalają poczucie zagrożenia u ludzi na całym świecie.

Z powyższych powodów zwalczanie terroryzmu stało się priorytetową domeną działań podejmowanych przez większość krajów na świecie. Do tego celu państwo angażuje wszelkie dostępne siły i środki nie wyłączając użycia potencjału sił zbrojnych.

Podejmując działania zmierzające do likwidacji zagrożeń terrorystycznych na danym obszarze należy sobie uświadomić, iż samo „wyeliminowanie” grupy terrorystycznej nie spowoduje zniknięcia zagrożenia terrorystycznego, gdyż z dużym prawdopodobieństwem można przewidzieć, że na miejsce zlikwidowanej grupy pojawi się nowa czerpiąc zasoby (członków grupy) z oddanych ideologicznie elementów miejscowej ludności lub przybyłych ekstremistów.

„Pustosłowiem” byłoby stwierdzenie, iż należy pozbyć się przyczyn powodujących podejmowanie działań terrorystycznych w danym państwie, gdyż terroryzm czerpie swe siły z różnorodności i może posiadać swe głębokie korzenie w konflikcie ideologicznym, religijnym, narodowo- wyzwolenicznym, rewolucyjnym itp.- stanowiąc tak zwane „krzywe zwierciadło” stosunków wewnętrznych czy zewnętrznych państwa.

W związku z powyższym należy przyjąć założenie, że obecnie żaden kraj na świecie nie jest wolny od zagrożeń terrorystycznych. Rolą rządzących jest poprzez podejmowanie działań politycznych i ekonomicznych wyeliminowanie środowiska powstawania tych zagrożeń, a gdy zagrożenia te się pojawią to rolę sił bezpieczeństwa, w tym wojska będzie ich fizyczna eliminacja i zminimalizowanie możliwości oddziaływania.

Rozpatrując rolę i zadania zgrupowań wojsk lądowych w zwalczaniu terroryzmu w terenie miejskim należy poznać i powiązać te zadania z celami grup terrorystycznych i ich strukturą. Przy czym rola zgrupowań wojskowych działających w szerszym systemie bezpieczeństwa państwa sprowadzać się

będzie do uniemożliwienia osiągnięcia tych celów przez organizacje terrorystyczne oraz do rozbicia ich struktur organizacyjnych, w skład których oprócz elementów „bojowych” wchodzi także elementy wsparcia i zabezpieczenia działań bez których grupy te nie mogłyby sprawnie funkcjonować, a które odpowiadają za dobór i rozpoznanie celów (obiektów) ataku, zapewnienie ochrony grupie, jej zaopatrzenie i wsparcie finansowe.



Rys. 5.1. Powiązania strukturalno- funkcjonalne organizacji terrorystycznych.

Grupy terrorystyczne słusznie nazywane są „organizacjami”, gdyż wykazują jako elementy zorganizowane cechy organizacji. Stanowią zbiór elementów funkcjonalnie ze sobą powiązanych, działających dla osiągnięcia zakładanej przez siebie misji- zasadniczo uzyskanie ustępstw politycznych- poprzez destabilizację sytuacji i budowanie poczucia strachu, a realizowane przez użycie przemocy (zamachy, porwania, zniszczenia itp.).

Zwalczanie terroryzmu w aspekcie funkcjonalnym polegać będzie na przecięciu tych powiązań, a poprzez to zakłóceniu podstaw funkcjonowania

danej organizacji terrorystycznej co w konsekwencji doprowadzi do jej fizycznej likwidacji lub samolikwidacji<sup>49</sup>.

Z kolei zwalczanie terroryzmu w aspekcie strukturalnym będzie polegało na likwidacji komórek funkcjonalnych organizacji terrorystycznych poprzez fizyczną eliminację (także aresztowania) ich członków.

Najlepszy efekt działań przeciwterrorystycznych przynoszą operacje prowadzone w tych dwóch płaszczyznach, które oprócz fizycznej likwidacji grup terrorystycznych, niszczą ich powiązania środowiskowo- funkcjonalne uniemożliwiając ich szybkie odrodzenie.

Działanie antyterrorystyczne obejmować będą następujące czynności, w których swoje zadania realizować będą zgrupowania wojsk lądowych:

- a) rozpoznanie zagrożeń;
- b) przeciwdziałanie wystąpieniu zagrożeń;
- c) zwalczanie terroryzmu;
- d) likwidacji skutków ataków terrorystycznych<sup>50</sup>.



**Fot. 5.2. Zwalczanie zagrożeń terrorystycznych.**

Sposoby realizacji wyżej wymienionych czynności przez zgrupowania wojsk lądowych uzależnione są od ich możliwości związanych z posiadaniem

---

<sup>49</sup> Przykładem może być zaprzestanie działalności przez skrajnie lewicowe organizacje terrorystyczne w Niemczech po upadku „muru berlińskiego” i przecięciu zasilania ideologicznego ze wschodu. Szerzej B. Olechów, *Terroryzm w świecie podwubiegunowym*, s. 247- 253.

<sup>50</sup> A. Adamusińska, R. Polko, *Siłły Zbrojne RP w walce z terroryzmem*, „Bellona” 2008, nr 3, s.12.

etatowych sił i środków. Należy przy tym pamiętać, iż wojska lądowe zawsze działać będą w powiązaniu z innymi rodzajami sił zbrojnych i służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo państwa oraz reagowanie kryzysowe. Elementy tego współdziałania będą szczególnie widoczne w terenie miejskim, który ze względu na swoje właściwości wymagać będzie zaplanowania i realizowania działań antyterrorystycznych we wszystkich możliwych płaszczyznach.

Do zwalczania terroryzmu w kraju przeznaczone są wyspecjalizowane formacje antyterrorystyczne policji i służb specjalnych. W wypadku rozszerzania się zagrożenia, z którymi wyżej wymienione służby nie będą w stanie sobie poradzić po spełnieniu uwarunkowań prawnych dotyczących użycia sił zbrojnych wewnątrz kraju do walki z terroryzmem mogą zostać użyte wojska lądowe. Sytuacja ta będzie miała miejsce w przypadku wystąpienia zagrożeń czasu pokoju i kryzysu, natomiast w wypadku realizacji zadań mandatowych przez siły zbrojne poza granicami kraju ich użycie będzie normowane zadaniami i zobowiązaniami mandatowymi.

Wojska lądowe w sytuacjach zagrożeń terrorystycznych mogą być użyte jako element wspierający innego wykonawcę (główna rola) lub jako zasadnicze zgrupowanie zadaniowe na rzecz którego inni wykonują postawione przed nimi zadania (rzadka sytuacja).

W zwalczaniu terroryzmu w środowisku miejskim podstawową rolę odgrywa podejmowanie działań zmierzających do rozpoznania zagrożeń i przeciwdziałania ich powstaniu. Jak zostało wspomniane na początku podrozdziału sprawne funkcjonowanie grup terrorystycznych, a więc wielkość skali możliwych zagrożeń zależeć będzie od wsparcia jakie te grupy uzyskują. Wsparcie może być zarówno pochodzenia krajowego jak i międzynarodowego. Podstawowym zadaniem zgrupowań wojsk lądowych byłoby odcięcie

organizacji terrorystycznych od tego typu wsparcia w zakresie, który umożliwiają posiadane siły i środki<sup>51</sup>.

*Rozpoznanie zagrożeń terrorystycznych* jest zasadniczą domeną służb specjalnych, których posiadane środki i uwarunkowania prawne (np. sieć informatorów, rozpoznanie techniczne) umożliwiają prowadzenie tego typu działań prewencyjno- rozpoznawczych. W rozpoznaniu zagrożeń terrorystycznych wojska lądowe będą pełnić bierną funkcję z racji posiadanych sił i środków i z reguły nastawione będą na odbiór informacji. Własne informacje rozpoznawcze pochodzić będą z bezpośredniego monitoringu sytuacji w powierzonych strefach odpowiedzialności lub ochrony i przekazywane będą do centrów dowodzenia, gdzie w połączeniu z informacjami zebranymi z innych źródeł (zasadnicze źródła informacji) stanowić będą pełen obraz zagrożenia terrorystycznego.

Rozpoznanie powinno dotyczyć struktur organizacji terrorystycznych oraz wsparcia jakiego te organizacje mogą uzyskać w terenie miejskim wraz z powiązaniem między nimi, których eliminacja leżałaby w kompetencji zgrupowań wojsk lądowych. Wynikałoby to i łączyło się z:

- wykorzystaniem zasobów ludności miejskiej poprzez prowadzenie wśród niej działalności rekrutacyjnej do grup terrorystycznych. Realizowane by to było w części obszarów miejskich, gdzie terroryści posiadaliby stosunkowo duże poparcie (np. dzielnice, tereny zamieszkałe przez mniejszości narodowe i religijne lub określone klasy społeczne). W środowisku wsparcia terroryści także szukać będą ochrony (tzw. sanktuariów), w których będą chronić się po dokonaniu zamachów i przygotowywać się będą do kolejnych zamachów;

---

<sup>51</sup> Wojska lądowe nie byłyby w stanie przeciwdziałać popełnianiu przestępstw związanych z nielegalnymi operacjami finansowymi realizowanymi przez organizacje terrorystyczne lub podmioty je wspierające, gdyż nie posiadają takich możliwości.

- członkowie grup terrorystycznych i osób (czasem instytucji) ich wspierających nie będą przebywać razem lecz osobno lub w małych grupach, będą musieli się przemieszczać na spotkania ze sobą lub do magazynów broni i innych środków rażenia;
- podobnie jak każda organizacja- terroryści do „życia” (funkcjonowania) potrzebować będą systemu zaopatrywania w broń i środki walki. Zaopatrywanie może pochodzić z miejscowego „rynku” lub być dostarczane z zewnątrz z wykorzystaniem funkcjonujących tras komunikacyjnych. Całokształt wsparcia tyłowego grupy opierać się będzie na systemie zaopatrywania we wszelkie środki, w tym finansowe, a także przedsięwzięcia zabezpieczenia medycznego, czy nawet szkoleniowego (nowi członkowie grup, przeciwienie ataku). Ponadto realizowane będzie zabezpieczenie mieszkań, środków do życia i przeprowadzenia ataków;
- każdy atak poprzedzony będzie musiał być dokładnym rozpoznaniem obiektu ataku, przy czym należy pamiętać, że im bardziej będzie to cel selektywny, tym rozpoznanie będzie musiało być większe. Im większa ma być skala ataku, tym przygotowania i środki użyte do jego przeprowadzenia muszą być większe.

*Działania prewencyjne* mające na celu przeciwdziałanie wystąpieniom zagrożeń terrorystycznych będą zasadniczym obszarem działalności zgrupowań wojsk lądowych w terenie miejskim. Należać do nich będą:

- ochrona przed atakami terrorystycznymi ważnych obiektów i instytucji państwowych o podstawowym znaczeniu zarówno dla bezpieczeństwa państwa jak i zapewniającym funkcjonowanie „gospodarki” miejskiej, w tym ważnych zakładów przemysłowych jak i przedstawicielstw innych krajów;
- przeprowadzanie patroli, organizowanie stałych i ruchomych punktów kontrolnych mających na celu ujęcie poszukiwanych członków grup

terrorystycznych i osób ich wspierających. Ponadto ich celem będzie wytworzenie poczucia bezpieczeństwa wśród obywateli;

- blokowanie określonych obszarów miejskich przed przenikaniem członków grup terrorystycznych, a także w celu izolacji pozostałych części miasta. Dokonywanie przeszukiwań i poszukiwań (we współdziałaniu z innymi służbami lub samodzielnie) w zablokowanych częściach miasta celem aresztowania członków grup terrorystycznych, zneutralizowania infrastruktury ich wspomagającej oraz likwidacji magazynów broni i innych środków walki;
- monitorowanie sytuacji w zagrożonych punktach miasta, w obszarach, gdzie terroryści mogą liczyć na wsparcie miejscowej ludności.

Wymienione powyżej zasadnicze zadania mogą być realizowane przez tworzone stosownie do zagrożeń zgrupowań wojsk lądowych, a realizowane przez wchodzące w ich skład elementy jak oddziały i pododdziały wojsk zmechanizowanych, rzadziej pancernych (do celów demonstracyjnych) oraz tzw. jednostek lekkich jak zmotoryzowanych, piechoty górskiej, desantowo- szturmowych itp.

Zakres realizowanych zadań zależeć będzie od dowodzącego operacją przeciwterrorystyczną, gdzie rolą zgrupowań wojsk lądowych w ramach przeciwdziałaniu powstania zagrożeń może być:

- a) wykonywanie doraźnych „zleconych” zadań w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa;
- b) wykonywanie podstawowych zadań ochronnych i przeciwterrorystycznych z przydzielonymi na stałe strefami odpowiedzialności i względną swobodą działania<sup>52</sup>.

---

<sup>52</sup> Byłoby to w zasadzie jedynie realizowane w ramach większej akcji wojskowej realizowanej podczas stabilizacji sytuacji po działaniach wojennych, gdzie jednym z zagrożeń byłby terrorizm, a zgrupowanie wojskowe stanowiłoby zasadnicze siły stabilizacyjne spełniające także rolę sił bezpieczeństwa.

*Bezpośrednie zwalczanie terroryzmu* jest kolejną czynnością podejmowaną w ramach walki z terroryzmem. o ile jednak wymienione wcześniej rozpoznanie i przeciwdziałanie zagrożeniom terrorystycznym są procesem ciągłym o tyle zwalczanie terroryzmu pojawia w wypadku ujawnienia działalności terrorystycznej wyrażającej się przeprowadzeniem ataku terrorystycznego. Niemniej jednak jest to zasadnicza domena działalności sił odpowiedzialnych za bezpieczeństwo. Fizyczna likwidacja grup terrorystycznych po przeprowadzeniu akcji terroru realizowana byłaby przez siły specjalne państwa, policji, a także sił zbrojnych<sup>53</sup>. Jednakże zwalczanie aktów terroru nie polega jedynie na likwidacji grup terrorystycznych. Po zaistnieniu ataku terrorystycznego konieczna będzie realizacja:

- a) izolacja (blokada) rejonu wykonania zamachu terrorystycznego;
- b) bezpośrednia izolacja miejsca dokonania zamachu;
- c) przeszukania obszarów, gdzie mogą znajdować się terroryści i osoby (grupy) je wspierające;
- d) likwidacja (neutralizacja) grupy terrorystycznej.

Zgrupowania wojsk lądowych działające w terenie zabudowanym będą mogły zostać użyte do realizacji trzech pierwszych czynności realizowanych w ramach zwalczania grup terrorystycznych, zwłaszcza w przypadku gdy potencjał sił bezpieczeństwa do realizacji tego typu działań okaże się niewystarczający. Likwidacja fizyczna grupy przez pododdziały wojska będzie realizowana w specyficznych przypadkach jak przebijanie się grup przez blokady wojskowe itp<sup>54</sup>.

---

<sup>53</sup> W opracowaniu użycie wojskowych jednostek specjalnych nie będzie rozpatrywane, gdyż obecnie w Polsce stanowią one odrębny rodzaj sił zbrojnych

<sup>54</sup> Specyfiką działania terrorystów jest między innymi „zasłanianie się” żywymi tarczami w postaci zakładników branych planowo lub doraźnie w wypadku niepowodzenia akcji celem zabezpieczenia się przed siłami bezpieczeństwa. Do działania w takich warunkach (odbicie zakładników) są przygotowane i przeszkolone odpowiednie siły bezpieczeństwa.

Szeroka izolacja rejonu wykonania zamachu razem z bezpośrednią izolacją miejsca wykonania zamachu terrorystycznego ma na celu uniemożliwienie wycofania się członków grupy terrorystycznej do ich obszarów bezpieczeństwa, a także uniemożliwienia szerokopojętnego wsparcia grupy dokonującej bezpośredniego ataku (dostarczanie informacji o działaniach sił bezpieczeństwa, umożliwienie ucieczki z miejsca ataku, zakłócanie działania sił bezpieczeństwa itp.). Realizowane to będzie poprzez blokowanie węzłów komunikacyjnych, patrolowanie możliwych dróg ucieczki itp.. Ponadto działania „izolacyjne” jak i działania w rejonie bezpośredniego wykonania ataku mogą być wspierane środkami lotnictwa wojsk lądowych (śmigłowce), które z powietrza na rzecz działających sił monitorowałyby sytuację i jej rozwój.

Mimo podejmowania szeregu kroków zaradczych należy liczyć się, że atak terrorystyczny zostanie dokonany. Jego efektem mogą być zarówno ofiary śmiertelne jak i duże zniszczenia materialne i zniszczenia w infrastrukturze funkcjonalnej miasta. Ponadto celem ataków terrorystycznych mogą stać się zakłady przemysłowe oraz magazyny środków trujących. W wyniku ataków może dojść do powstania pożarów przestrzennych, skażenia terenu, zawaleń budynków mieszkalnych, zerwania linii energetycznych czy też zalań i zatopień. *Likwidacja skutków ataków terrorystycznych* będzie miała na celu minimalizację strat sanitarnych i materialnych w mieście a realizowana może być poprzez:

- świadczenie pomocy medycznej dla poszkodowanych, w tym wykonanie ewakuacji medycznej;
- ewakuacja ludności z rejonów dotkniętych skutkami ataku terrorystycznego do obszarów (stref bezpieczeństwa);
- zapewnienie podstawowych warunków sanitarno-epidemiologicznych w rejonach dotkniętych bezpośrednio lub pośrednio atakiem terrorystycznym;

- przeprowadzenie akcji poszukiwawczo- ratowniczej w stosunku do osób zaginionych;
- zapewnienie dostaw pożywienia i innych środków niezbędnych dla ludności;
- usuwanie bezpośrednich skutków zniszczeń materialnych rejonów dotkniętych atakami jak: odgruzowywanie, naprawa zniszczonej i uszkodzonej infrastruktury (np. linie energetyczne, wodociągi, wałów i innych urządzeń hydrograficznych itp.)

W tego rodzaju przedsięwzięciach wojska lądowe wykonywać będą czynności z godnie z posiadanym wyposażeniem. Mogą one uczestniczyć niżej wymienionych zasadniczych zadaniach w:

- ewakuacji rannych i poszkodowanych- realizowane przez specjalistyczne wojskowe samochody medyczne (w tym gąsienicowe i pływające) i śmigłowce sanitarne lub inne pojazdy do tego doraźnie przystosowane;
- wywożenie ofiar śmiertelnych, padłej zwierzyny do rejonów identyfikacji i grzebania- pojazdy;
- ewakuację zagrożonej ludności do obszarów bezpieczeństwa- pojazdy i śmigłowce;
- świadczenie pomocy medycznej- polowe punkty medyczne;
- poszukiwanie zaginionych, odgruzowywanie- jednostki (grupy) inżynieryjne, siła żywa;
- wykonywanie doraźnych przejazdów lub natychmiastowych wyburzeń obiektów mogących ulec zawaleniu i stanowiących zagrożenie dla pozostałej ludności lub ekip ratunkowych- jednostki (grupy) inżynieryjne;
- kontrola skażenia terenu, powietrza i wody- żołnierze OPBMR;
- ochrona opuszczonego mienia, przedsięwzięcia bezpieczeństwa;

- zapewnienie dostaw niezbędnych środków żywnościowych i sanitarnych dla ludności w rejonie zamachu (katastrofy z nią powiązanej).

Wymienione powyżej zasadnicze zadania mogące być realizowane w terenie miejskim przez zgrupowania wojsk lądowych nie ograniczają „manewru” ich użycia w tym specyficznym środowisku jakim jest miasto. „Pomysłowość” terrorystów w kreowaniu sposobów ataku jest nie ograniczona. Ciągłe należy liczyć się z tym, iż wystąpią skutki pośrednie takich ataków, które dotkną większy obszar i większą ilość mieszkańców. W związku z tym użycie zgrupowań wojskowych do wykonania konkretnych zadań przy likwidacji skutków ataków terrorystycznych byłoby jedynie ograniczane brakiem specjalistycznego wyposażenia i sprzętu.

## **5.2. Walka nieregularna**

Walka nieregularna jest jednym z elementów działań asymetrycznych. Charakteryzuje się podejmowaniem i stosowaniem niesymetrycznych sposobów walki. Mimo, iż stosowana była od wieków (np. podjazdy działające w obszarze zajęтым przez przeciwnika lub część wojsk, która nie zdołała wycofać się ze swoimi siłami głównymi) to na skalę „masową” mającą niemały wpływ na wynik wojny (poszczególnych kampanii) pojawiła się w czasie wojen napoleońskich początku XIX wieku zwłaszcza w zajętej przez Napoleona Hiszpanii jak i w czasie wyprawy „Wielkiej Armii” na Moskwę, gdzie umyślnie zostawione siły oddziaływały na linie „wewnętrzne” Francuzów oraz „nękały” ich siły główne doprowadzając do kłopotów z zaopatrzeniem, przecinając linie odwrotu oraz wpływając na poczucie bezpieczeństwa wojsk. Tak wielki wpływ działań nieregularnych zmusił państwa do podjęcia kroków zmierzających do ich przeciwdziałania. Skutkiem tego było pozostawianie na tyłach armii lekkich jednostek wojska, zmilitaryzowanej policji itp. Często kierowano terror i represje w stosunku do ludności cywilnej wspierającej

partyzantów, a ich samych traktowano jako bandytów nie podlegających prawom wojny.

Obecnie działania nieregularne jak i działania przeciw nieregularne są usankcjonowane w prawie konfliktów zbrojnych i mają swoje odzwierciedlenie w regulaminach wojskowych, a także w licznych publikacjach.

Do walki z nieregularnymi formacjami zbrojnymi przeciwnika może dojść w trzech przypadkach:

- a) po zajęciu określonego obszaru państwa przeciwnika;
- b) na własnym terytorium: przed, w czasie trwania i po zakończeniu konfliktu zbrojnego z przerzuconymi grupami specjalnymi przeciwnika lub pozostawionymi rozmyślnie lub rozbitymi elementami jego sił regularnych, z czasem mogących być wzmocnionymi wrogo nastawioną do państwa ludnością (np. mniejszość narodowa);
- c) w czasie uczestnictwa w zagranicznych misjach stabilizacyjnych będąc w konflikcie z elementami rozbitych wcześniej sił regularnych lub częścią sił nie zgadzających się z postanowieniami stabilizacyjnymi i pokojowymi.

O ile terroryzm we współczesnym świecie może wystąpić wszędzie, nawet w kraju niekonfliktogennym, to z działaniami nieregularnymi będziemy mieli do czynienia w państwach - stronach konfliktu.

Istota działań nieregularnych jest osłabianie potencjału wojskowego (także sił bezpieczeństwa) państwa „dominanta”<sup>55</sup> polegająca na:

- zadaniu mu maksymalnych strat w sile żywej i sprzęcie (mając na uwadze minimalizację własnych strat, spowodowana trudnością odtworzenia sił nieregularnych);

---

<sup>55</sup> Określenie „okupant” nie do końca odpowiada współczesnej roli sił wojskowych. Nie obejmuje rejonów stabilizacji itp.

- zakłócenia jego systemu zaopatrywania;
- obniżenie jego morale poprzez ciągłe nękanie atakami, spowodowanie konieczności angażowania sił na „drugorzędnym kierunku”;
- zniechęcenie miejscowej ludności do podejmowania współpracy z „okupantem”, także poprzez ukazanie jego słabości, nieumiejętności zapewnienia bezpieczeństwa.

Działania nieregularne mogą być podejmowane w dwóch zasadniczych okresach prowadzenia wojny przez państwo, z których będzie wynikał dobór celów i miejsc ataku oraz częstotliwość ich podejmowania.

- a) okres pierwszy - w czasie prowadzenia działań zbrojnych przez regularne formacje wojskowe państw konfliktu. Działania nieregularne podejmowane byłyby na „zapleczu” walczących i miałyby charakter:
  - defensywny - kiedy linia „frontu” oddalałaby się. Punkt ciężkości działań nieregularnych skupiłby się na liniach zaopatrzenia i dowozu wojsk przeciwnika oraz atakowaniu (zakłócaniu funkcjonowania) jego obiektów tyłowych;
  - ofensywny - kiedy linia „frontu” przybliżałaby się (odzyskiwanie wcześniej utraconego terenu). Punkt ciężkości jak we wcześniejszym przypadku dalej utrzymywany byłby na obiektach tyłowych przeciwnika, ale ważnym elementem byłoby rozpoznanie i przekazanie informacji o siłach walczących na bezpośrednim zapleczu oraz opanowanie i utrzymanie zasadniczych elementów infrastruktury (np. mosty, lotniska, węzły drogowe) uniemożliwiającego broniącemu się przeciwnikowi wykonywania sprawnego manewru oraz zapewniające „bezpieczne” i szybkie wejście w teren dla nacierającego.
- b) okres drugi- po zakończeniu „regularnych” działań wojennych i pozostawieniu całości lub części terytorium pod okupacją wojsk przeciwnika. Walka nadal miałaby na celu destabilizację sytuacji

i ciągle oddziaływanie na potencjał przeciwnika (zmniejszanie go), w kontekście spodziewanej akcji militarnej sojuszników lub interwencji międzynarodowej, a w wypadku jej braku celem byłoby stworzenie warunków do zbrojnego odzyskania suwerenności (wyparcia obcych wojsk).

Obecnie zasadniczym środowiskiem prowadzenia walki nieregularnej są miasta. Stanowią one centrum polityczno- gospodarcze regionów i państwa. Ze względu na potencjał miejski taki jak linie komunikacyjne i przeładunkowe, lotniska, usytuowanie zakładów pracy i strategicznych gałęzi przemysłu oraz zmagazynowanych środków zaopatrzenia (żywność, surowce itp.) stanowią one zasadniczą bazę do prowadzenia działań nieregularnych, a od strony sił dominujących wymagają podjęcia szeregu działań przeciw nieregularnym.

Zasadnicza trudność w zwalczaniu sił nieregularnych będzie wynikać przede wszystkim z negatywnego (wrogiego) nastawienia przeważającej części ludności miast w stosunku do sił dominujących i wyrażać się to będzie wspieraniem działań sił nieregularnych z udzielaniem im wszelkiej pomocy włącznie<sup>56</sup>. Wynika stąd, iż zasadniczym krokiem do osiągnięcia przewagi będzie uzyskanie przychylności, a przynajmniej neutralności społeczeństw miejskich w stosunku do własnych sił. Realizowane to może być dwoma zasadniczymi sposobami:

- a) stosowaniem terroru w stosunku do grup wspierających, a czasem odpowiedzialności zbiorowej. Obecnie takie działania w prawie międzynarodowym są zakazane, niemniej jednak są praktykowane w wielu konfliktach<sup>57</sup>. Ma to na celu zastraszenie ludności przed

---

<sup>56</sup> Odwrotnie jak w działaniach przeciwterrorystycznych.

<sup>57</sup> Przykładem może być konflikt rosyjsko- czeczeński, gdzie szeroko stosowane są represje w stosunku do ludności cywilnej, ze stosowaniem morderstw, wysiedleń oraz obozów „filtracyjnych”. W historii Polski takim przykładem mogą być masowe wysiedlenia ludności ukraińskiej z rejonów pld.-wsch. Polski w 1947, których celem było zlikwidowanie „bazy wsparcia” dla UPA.

wsparciem wrogich grup, ale w praktyce prowadzi do „nakręcania” spirali przemocy;

- b) stosowaniem metod pokojowych, tzw. „zyskiwanie (kupowanie) serc”. Ma na celu ukazanie ludności, iż to nie ona jest celem działań militarnych, a okupacja ma charakter tymczasowy i generalnie ma na celu poprawę sytuacji ludności w stosunku do tej sprzed konfliktu. Dyskredytuje się walczące siły nieregularne obwiniając je o destabilizację. Często tworzy się struktury samorządowe i quasi-rządowe z przedstawicielami miejscowej ludności oraz siły bezpieczeństwa dla uwiarygodnienia faktu tymczasowej okupacji.

Działania przeciw nieregularne prowadzone przez zgrupowania wojsk lądowych w terenie miejskim podobnie jak w działania przeciw terrorystyczne będą miały na celu:

- a) rozbicie nieregularnych zgrupowań zbrojnych przeciwnika;
- b) zlikwidowanie wszelkich funkcjonalnych struktur wsparcia działających na rzecz sił nieregularnych.

W przeciwieństwie jednak do akcji anty terrorystycznych, gdzie wojsko odgrywało zasadniczą rolę wspierającą dla innych służb bezpieczeństwa, w działaniach nieregularnych to wojska lądowe będą głównym podmiotem działań na rzecz których wsparcia będą dokonywać inne siły militarne, bezpieczeństwa itp.

Zasadnicza rola zgrupowań wojskowych będzie przejawiała się sposobem prowadzenia „walki” w mieście. Miasto jako zasadniczy obszar zainteresowania podzielone będzie na sektory (strefy, rejony) odpowiedzialności, w których oddziały i pododdziały, a także grupy zadaniowe realizować będą stojące przed nimi zadania. Podobnie jak w pozostałych rodzajach walki dowódca stosownie do sytuacji w poszczególnych strefach i zadań podzieli swoje siły wyznaczając zasadnicze siły realizujące zadanie jak

„I rzut” oraz odwód(y) ogólnowojskowe, specjalistyczne itp.. Jako głównemu wykonawcy zadania w mieście do zasadniczych sił wojsk lądowych przydzielane będą elementy wsparcia poza wojskowe, a także pododdziały innych rodzajów sił zbrojnych (np. cywilne grupy odbudowy, policja z własnego państwa, policja miejscowa, pododdziały sił specjalnych, wywiad itp.)<sup>58</sup>, które umożliwią nawiązanie walki we wszystkich poziomach działań .

Działania przeciw nieregularne składać się będą:

- a) rozpoznania;
- b) prewencji;
  - ochrona obiektów;
  - przeciwdziałanie powstaniu zagrożeń;
- c) zwalczanie grup nieregularnych.

*Rozpoznanie.* Jest przedsięwzięciem realizowanym przez zgrupowania wojsk lądowych w mieście w sposób stały i ciągły. Polega na bieżącym analizowaniu powstania możliwych zagrożeń ze strony grup nieregularnych, a także poznania źródeł zasilania (wsparcia) tych grup w środowisku miejskim. Ze względu na prawdopodobny brak wsparcia miejscowej ludności dla sił dominujących konieczne staje się zastosowanie wielu uzupełniających się sposobów zdobywania informacji na temat zagrożeń. Informacje te będą pochodzić z:

- rozpoznania osobowego (agenturalnego);
- rozpoznania technicznego (satelitarne, powietrzne, podsłuchy, namierzania itp.);
- rozpoznania bieżącego (przez operujące siły wojskowe);
- inne źródła zdobywania informacji (od przełożonego, grup analitycznych działających na rzecz wojska itp.).

---

<sup>58</sup> W wypadku nie przydzielenia bezpośrednio w podporządkowanie siły te mogą działać na ich korzyść.

Celem rozpoznania będzie:

- określenie miejsc przebywania grup nieregularnych;
- poznania struktury grup oraz ich powiązań z innymi grupami bojowymi i grupami wsparcia;
- określenie przywódców grup, poznanie struktury decyzyjnej;
- poznanie źródeł zasilania (ludzie, broń, pieniądze);
- poznanie planów działania;
- poznanie metod i sposobów wykonywania zadań przez grupy nieregularne.

Osiągnięcie powyższych celi (choćby w części) zwiększy możliwy zakres ochrony wojsk własnych oraz ważnych obiektów przed atakami przeciwnika. Ponadto wyselekcjonowanie struktur grupy, a w miarę możliwości imiennie jej członków umożliwi podjęcie działań zmierzających do ich neutralizacji. Zasadniczo jednakże dobre rozpoznanie środowiska funkcjonowania grup nieregularnych umożliwi podjęcie decyzji co do zastosowania najskuteczniejszych metod i sposobów ich zwalczania.

*Prewencja.* Podobnie jak rozpoznanie jest przedsięwzięciem ciągłym. W jej skład będzie wchodzić zarówno ochrona obiektów i wojsk jak i czynne przeciwdziałanie powstawaniu zagrożeń. Działania prewencyjne składać się będą z:

- ochrony baz i obiektów wojskowych, w tym magazynowych oraz konwojów z zaopatrzeniem;
- ochrony cywilnych instytucji politycznych i gospodarczych oraz zasadniczych obiektów wpływających na sprawne funkcjonowanie miasta (np. woda i gazociągi, linie energetyczne i stacje transformatorowe);
- zapewnienie „płynności” głównych arterii komunikacyjnych miasta;
- patrolowanie ulic, obszarów występowania zagrożeń;

- kontrola ludności w zakresie przeciwdziałania udzielanego wsparcia grupom partyzanckim;
- likwidowanie powiązań zasilających grupy rebelianckie wraz z infrastrukturą wsparcia tych grup;
- demonstrowanie swojej obecności i siły.

Czynności te realizowane będą poprzez:

- sieć patroli i punktów kontrolnych stałych i ruchomych;
- działanie oddziałów ochronno- obronnych;
- użycie technicznych środków ostrzegania przed obstrzałem i namierzania artyleryjskiego;
- ścisłe blokowanie i reglamentowanie dostępu do ważnych obszarów (dzielnic) miasta (tzw. strefy zamknięte, półotwarte itp.);
- stałą obecność wojskową w zagrożonych punktach miasta.

Zasadniczym celem powyższych czynności jest jak największe zablokowanie „arterii komunikacyjnych” grup nieregularnych poprzez uniemożliwienie lub utrudnienie im korzystania ze swojego środowiska wsparcia, co w konsekwencji ma doprowadzić do utrudnienia w zaplanowaniu i przeprowadzeniu ataków na wojska własne. Ponadto zmusi grupy rebelianckie do większej aktywności, co ułatwiać będzie ich zlokalizowanie i rozbicie.

*Zwalczanie grup nieregularnych.* Jest to zasadnicze przedsięwzięcie zgrupowań wojskowych prowadzonej w ramach walki nieregularnej w terenie miejskim. Miasto jest specyficznym środowiskiem walki, przyjaznym dla „swoich” partyzantów, którzy znacznie lepiej znają teren, który zapewnia im schronienie. Trzeba przy tym pamiętać, że im większe miasto tym partyzanci mają większą możliwość wykonywania manewru, przegrupowywania się i zmiany kryjówek, a działanie sił dominujących będzie ograniczać się do ochrony swoich baz i ważnych obiektów funkcjonalnych oraz po określeniu miejsca przebywania grupy partyzanckiej (w wyniku

rozpoznania lub po dokonaniu ataku przez nią) jej zablokowaniu i zlikwidowaniu.

Struktura grupy nieregularnej może być rozległa, a sama grupa może liczyć nawet kilkaset osób, jednakże do przeprowadzania ataków użyte będą przeważnie małe zespoły (grupy), które przed oddziaływaniem (reakcją) sił dominujących w czasie akcji mogą być ochraniane przez inne zespoły (typowa zasadzka). Grupy te mogą także dokonywać ataku na wojska z wykorzystaniem wszelkiej dostępnej techniki wykorzystując zdalnie odpalane materiały wybuchowe, dokonując ostrzału moździerzowego itp. W związku z powyższym zwalczanie grup realizowane w odpowiedzi na ich atak powinno składać się z:

- określenie miejsca ataku;
- natychmiastowego rozpoznania miejsca ataku (także z wykorzystaniem śmigłowców);
- zablokowaniu arterii komunikacyjnych wokół miejsca ataku o wielkości promienia uniemożliwiającego wycofanie się grupy poza okrag;
- przeszukanie zablokowanego obszaru;
- ścisłe kontrolowanie pozostałych arterii miasta uniemożliwiające swobodne poruszanie się grupy po wyjściu z blokady;
- obserwacja wcześniej wytypowanych miejsc, gdzie żołnierze grup nieregularnych mogą udać się po pomoc (np. w zakresie udzielenia pomocy rannym).

Realizowane to może być siłami wystawionych wcześniej posterunków i patroli, w tym powietrznych oraz poprzez działanie przygotowanego wcześniej do tego typu działań odwodu.

Zwalczanie wcześniej rozpoznanych grup nieregularnych powinno stanowić natomiast część większej akcji przeciw nieregularnej zmierzającej

do rozbicia całej struktury „siatki” przeciwnika w mieście<sup>59</sup>. Dla zapewnienia pełnej skuteczności powinna to być akcja wieloogniskowa, przeprowadzona jednocześnie i wymierzona w całą grupę. uniemożliwi to wzajemne ostrzeganie się członków grupy i ich ucieczkę.

Walka z nieregularnym przeciwnikiem w mieście nie jest przedsięwzięciem łatwym. Mimo, że ilość żołnierzy, wyposażenie wojsk, przewaga technologiczna stwarza ogromną przewagę sił dominujących i umożliwia prowadzenie walki zarówno z lądu jak i powietrza to zapewnia to jedynie „pozorne” panowanie nad sytuacją w mieście. Ogromny nakład sił i uwagi należy poświęcić do pokonania przeciwnika, który podjął walkę nieregularną. W konflikcie, gdzie jedna ze stron dysponuje wielką przewagą technologiczną nad drugą stroną oraz gdy posiada w zasadzie nie zakłóconą przewagę w powietrzu może dojść do sytuacji, że liczba strat strony dominującej w konflikcie nieregularnym kilkakrotnie przewyższy poniesione jej straty w typowym starciu konwencjonalnym. Przykładem takiej sytuacji jest obecny konflikt w Iraku, gdzie straty poniesione przez Amerykanów po ogłoszeniu tzw. zakończenia działań zbrojnych znacznie przewyższają ich straty poniesione w niemal miesięcznej batalii z regularną armią iracką. Jedną z przyczyn takiej sytuacji należy tłumaczyć tym, iż wysiłek prowadzenia działań nieregularnych został przeniesiony do dużych aglomeracji miejskich, które poprzez swoje warunki stanowią jeden z czynników redukujących przewagę przeciwnika i umożliwiają podjęcie skutecznego oddziaływania na niego.

---

<sup>59</sup> Rozbicie pojedynczej rozpoznanej grupy z punktu widzenia całości prowadzonych działań jest bezcelowe ponieważ nie rozwiązuje problemu działań całości sił nieregularnych w mieście. Korzystniejsze jest wykrycie powiązań grup, kanałów dowodzenia i wsparcia co umożliwi w przyszłości skutecznie oddziaływać na przeciwnika.

### 5.3. Działania poniżej progu wojny

II wojna światowa była jak dotychczas ostatnim konfliktem obejmującym swoim zasięgiem większą część świata. Bezpośrednie działania wojenne objęły w niej trzy kontynenty, ale zaangażowane w prowadzenie działań zbrojnych były niemal wszystkie istniejące wtedy kraje. Bezpośrednim następstwem tego konfliktu był rozpad systemu kolonialnego oraz powstanie dwóch przeciwstawnych bloków militarnych o charakterze globalnym. Spowodowało to ograniczenie zasięgu konfliktów do działań regionalnych, a po zakończeniu zimnej wojny na przełomie 80 i 90 lat do pojawienia się nowych zagrożeń i wyzwań dla państw i ich sił zbrojnych, które umiejscowione są poniżej progu wojny.

Obecna literatura nie jednoznacznie dokonuje typologii tych działań, często je mieszając między sobą. Nie mniej jednak do zasadniczych działań prowadzonych poniżej progu wojny, których siły zbrojne odgrywają zasadniczą rolę należeć będą operacje wsparcia pokoju, które zawierają operacje wojskowe sił NATO poza artykułem V Traktatu Waszyngtońskiego. Zawierają one następujące typy działań:

- zapobieganie konfliktom;
- tworzenie pokoju;
- utrzymanie pokoju;
- wymuszanie pokoju;
- budowanie pokoju;
- operacje humanitarne<sup>60</sup>.

Ze względu na specyfikę działań w mieście (problemy) szczególnego znaczenia nabierają tu operacje pokojowe realizowane za zgodą stron konfliktu, realizowane pod egidą Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) oraz

---

<sup>60</sup> Szerzej o operacjach reagowania kryzysowego, pokojowych i stabilizacyjnych J. Kręcikij, J. Wołęjszo (red.), *Podstawy dowodzenia*, Warszawa 2007, s. 379- 426.

operacje wymuszania pokoju, gdzie zgoda stron nie jest wymagana. Ważnym przedsięwzięciem jest także udział zgrupowań wojskowych zaangażowanych w operacje humanitarne, zwłaszcza usuwania skutków klęsk żywiołowych.

Jako operacje pokojowe należy przy tym rozumieć każdą działalność służącą zarówno pokojowi i bezpieczeństwu, jak również kontrolowaniu i rozwiązywaniu konfliktów zarówno między państwami, jak i wewnątrz państw<sup>61</sup>. Działaniami pokojowymi realizowanymi przy wydatnym udziale sił zbrojnych są operacje *utrzymania pokoju*, których istotą jest rozmieszczenie sił pokojowych za zgodą stron konfliktu. Ich zasadniczym zadaniem jest prowadzenie działań zmierzających do utrzymania pokoju lub zbudowania go poprzez stworzenia warunków do przestrzegania warunków zawartego porozumienia pokojowego między stronami konfliktu. Istotne jest, że siły pokojowe w takich działaniach muszą zachować pełną bezstronność, wykazując jednocześnie zdecydowaną postawę w stosunku do łamiących postanowienia pokojowe.

Realizacja zadań zmierzających do utrzymania pokoju przez zgrupowania wojskowe w terenie zabudowanym jest szczególnie trudnym przedsięwzięciem. Wpływ na to ma przede wszystkim fakt, że stosunkowo mały obszar zamieszkują duże skupiska skłóconych ze sobą mniejszości (stron konfliktu), których skrajne odłamy będą zawsze dążyć do zdestabilizowania sytuacji. Zasadnicze zadania i problemy, które mogą się pojawić w terenie zabudowanym w stosunku do sił pokojowych:

- mniejszościom w aglomeracjach miejskich trzeba będzie zagwarantować bezpieczeństwo, co może narazić siły pokojowe na zarzut stronniczości wobec jednej ze stron konfliktu;
- skrajnie niekorzystnym zadaniem dla sił pokojowych działających w mieście będzie konieczność rozdzielenia dotychczas walczących

---

<sup>61</sup> J. Kręcikij, J. Wołejczo (red.), *Podstawy dowodzenia*, Warszawa 2007, s. 379.

- stron, co w warunkach gęstej zabudowy miejskiej jest trudnym przedsięwzięciem angażującym dużą część sił;
- rozbrojenie częściowe lub całkowite (bojówki paramilitarne) stron konfliktu. Zadanie musi być realizowane jednocześnie po obu stronach konfliktu (zarzut stronnictwa), należy stworzyć lub przystosować istniejące magazyny do przetrzymywania zebranej broni i środków bojowych. Magazynom tym należy zapewnić należyłą ochronę;
  - kontrola przestrzegania postanowień pokojowych dotycząca wycofania sił (części sił) i środków bojowych poza obszar zdemilitaryzowany lub częściowo zdemilitaryzowany. Należy przestrzegać przestrzeganie harmonogramu przez strony konfliktu, mając jednocześnie świadomość nie posiadania realnych form wywierania nacisku oraz świadomość, że opóźnienia w wycofywaniu sił zbrojnych przez jedną ze stron spowodują spadek zaufania drugiej strony w stosunku do sił pokojowych oraz mogą spowodować załamanie wprowadzania postanowień pokojowych;
  - zabezpieczenie prowadzonych akcji humanitarnych przez państwa i organizacje humanitarne. Skierowanie pomocy do „mniejszości bardziej poszkodowanej” może spowodować przeświadczenie umyślnego jej wspierania;
  - zabezpieczenie migracji ludności cywilnej związanej z powrotem do domostw (uchodźcy) jak również z jej uczestnictwem w uroczystościach religijnych itp.

Z kolei operacja *wymuszenia pokoju* polega na wykorzystaniu środków militarnych do przywrócenia stanu pokoju w rejonie objętym konfliktem. Jej istotą jest niewymagalność zgody stron konfliktu na przeprowadzenie takiego rodzaju operacji na swoim terytorium. Jej celem jest wymuszenie na zwaśnionych stronach przerwania konfliktu oraz wypracowanie i wprowadzenie w życie porozumienia pokojowego.

W porównaniu z operacjami utrzymania pokoju- w wymuszaniu pokoju oprócz istniejących, wymienionych wcześniej ograniczeń dochodzą kolejne niebezpieczeństwa związane z:

- siły pokojowe (stabilizacyjne) mogą realizować swój mandat bez akceptacji jednej ze stron. Może to narazić je na ataki, prowokacje itp., które dla zdyskredytowania wysiłku pokojowego mogą być realizowane metodami terrorystycznymi, często uderzającymi w ludność cywilną;
- elementy działań typowo „pokojowych” przeplatać się będą z działaniami typowo militarnymi;
- w trakcie tego typu operacji, porozumienie pokojowe będzie dopiero wypracowywane, będzie możliwe nasilenie walk między stronami, prowokacji, itp.

O ile oba wymienione wcześniej typy operacji pokojowych wiązały się z użyciem sił zbrojnych w operacjach międzynarodowych poza granicami kraju to typowo narodową operacją wojskową poniżej progu wojny byłby udział wojsk w usuwaniu skutków klęsk żywiołowych i katastrof. W obszarze międzynarodowym działania takie zakwalifikowane byłyby do operacji humanitarnych, w których poszczególne kraje stosownie do występującego kataklizmu- jego skutków kierowałyby specjalistyczne jednostki wojskowe w rejon żywiołu celem zapobieżenia powstania katastrofy humanitarnej.

W ujęciu narodowym do działań związanych z usuwaniem skutków katastrof i klęsk żywiołowych najlepiej przygotowane są wojska lądowe, które w ramach posiadanych sił i środków (sprzęt specjalistyczny) mogą udzielać pomocy ludności cywilnej w ramach:

- ewakuacji;
- świadczenia pomocy medycznej;
- zaopatrywania (także z użyciem kanałów powietrznych);
- ochrony pozostawionego mienia;
- odszukiwania osób zaginionych;

- odkażania;
- zapobiegania rozszerzaniu się negatywnych skutków klęsk żywiołowych (np. budowa zapór w czasie powodzi);
- odtwarzania zniszczonej infrastruktury.



**Fot. 5.3. Współczesne zagrożenia poniżej progu wojny (przemysłowe i naturalne)**

Zadania te realizowane byłyby zgodnie z zapotrzebowaniem władz cywilnych i w pełnej współpracy z ratunkowymi służbami cywilnymi, przy czym ośrodkiem decyzyjnym byłyby regionalne i krajowe centra kryzysowe. Pododdziały wojsk lądowych działałyby w ramach Wojskowych Zgrupowań Ratunkowych grupujących niezbędny sprzęt specjalistyczny i żołnierzy.

W terenie zabudowanym zgrupowania wojsk lądowych mogłyby zostać użyte do walki ze skutkami klęsk żywiołowych takich jak:

- powodzie i zalania- zakres realizowanych czynności to ewakuacja ludności, dowóz zaopatrzenia, umacnianie wałów, budowa doraźnych

zapór przeciwpowodziowych. Zadania te realizowane byłyby głównie siłami:

- pododdziałów ogólnowojskowych (żołnierze- budowa zapór, sprzęt transportowy- ewakuacja, zaopatrzenie);
- inżynieryjnych (wysadzania wałów, budowa zapór, wydzielanie specjalistycznego sprzętu pływającego, rzadziej wydobywanie i uzdatnianie wody);
- lotnictwa wojsk lądowych (śledzenie rozwoju sytuacji, dostarczanie zaopatrzenia, ewakuacja);
- wojsk przeciwchemicznych i pododdziałów medycznych (dozorowanie sytuacji sanitarno- epidemiologicznej w rejonie powodzi, szczepienia);

b) pożary przestrzenne- zakres realizowanych czynności to przede wszystkim pomoc w ewakuacji ludności i mienia oraz dozorowanie rozwoju sytuacji i sytuacji w pogorzeliiskach. Część specjalistycznego sprzętu jednostek Wojskowej Straży Pożarnej może być wydzielona do działania na rzecz państwowej Straży Pożarnej. Należy zaznaczyć, że poważne pożary przestrzenne w obszarze zabudowanym nie mają obecnie w Polsce miejsca. Przeważają pożary dużych obszarów leśnych, ale powstania zagrożenia w mieście nie można wykluczyć, zwłaszcza, że w warunkach upałów mogą one być skutkiem umyślnych podpaleń lub aktów terroru;

c) trzęsienia ziemi- zakres realizowanych zadań to przede wszystkim udział w poszukiwaniu osób zaginionych, znajdujących się w zgliszcach, a także stwarzanie warunków socjalno- bytowych dla ludności, która straciła mieszkania (budowa namiotowych obozów przejściowych). Polska nie jest zagrożona wystąpieniem dużych trzęsień ziemi, ale część wojskowych jednostek specjalistycznych (pododdziały inżynieryjne) może być wysłana w

rejon takiego kataklizmu w ramach operacji humanitarnych NATO lub innej organizacji. Inne rodzaje wojsk mogą znaleźć się w takiej sytuacji w związku z wykonywaniem przez nie misji zagranicznych poza granicami kraju w regionach zagrożonych trzęsieniami ziemi (np. Afganistan). Należy przy tym pamiętać, iż usuwanie skutków trzęsienia ziemi w terenie zabudowanym jest przedsięwzięciem, gdzie czynnik czasu, zwłaszcza w ratowaniu życia ludzkiego, odgrywa decydującą rolę;

- d) pozostałe klęski żywiołowe jak ulewne burze, huragany, opady śniegu itp. ze względu na swój charakter mogą prowadzić do wymienionych wcześniej skutków klęsk żywiołowych, gdzie zgrupowania wojsk lądowych mogą podejmować akcje przeciw działające oraz do powstania innych zagrożeń, gdzie ze względu na brak specjalistycznego sprzętu akcje takie nie mogą być podejmowane;
- e) zagrożenia toksycznymi środkami przemysłowymi- mogą powstać w wyniku działania destrukcyjnych sił natury lub być spowodowane skutkami katastrof. W terenie miejskim mogą prowadzić do skażenia dużej powierzchni i tym samym zagrożenia życia znacznej liczny osób. Wojska lądowe mogą przeciwdziałać ich skutkom prowadząc ewakuację ludności z zagrożonych miejsc oraz blokując dostęp do obszarów skażonych.

## **Wnioski**

Środowisko miejskie ze względu na swoje cechy jest specyficznym obszarem działań dla wojsk lądowych nie tylko w czasie działań wojennych, lecz także w czasie działań poniżej progu wojny lub działań asymetrycznych.

Użycie zgrupowań wojsk lądowych w miastach wymagać będzie życia specjalnie do tego sformowanych zgrupowań zadaniowych. Ich skład będzie

adekwatny do możliwych do wystąpienia zagrożeń, a przy ich tworzeniu decydujące znaczenie będzie miał czynnik efektywności.

Kluczowym czynnikiem osiągnięcia sukcesu w terenie zabudowanym jest dokładne poznanie środowiska działania, jego charakteru i panujących tam uwarunkowań, co umożliwi uzyskanie względnej przewagi nad przeciwnikiem (podobnie jak w czasie działań wojennych).

Działania w mieście będą realizowane w czasie pokoju, co rodzi szereg niebezpieczeństw związanych z trudnością linealnego oddzielenia przeciwnika od wojsk własnych, co w konsekwencji rodzi możliwość spowodowania strat wśród ludności cywilnej.

W zwalczaniu terroryzmu metody ściśle militarne będą miały mniejsze znaczenie od działań prewencyjnych, co rodzi konieczność wcześniejszego przygotowania do tego typu działań zgrupowań wojsk lądowych.

## ZAKOŃCZENIE

Uzyskane wyniki potwierdziły nakreślone przewidywania hipotetyczne, bowiem umiejętne określenie zagrożeń oraz wpływu środowiska na realizację zadań, może stanowić o sukcesie prowadzonych operacji. Różnorodność zadań, jak też złożoność środowiska miejskiego sprawia, iż do działań w tego typu uwarunkowaniach powinny być tworzone zgrupowania taktyczne. Przyszłe skuteczne koncepcje działań w środowisku terenu zabudowanego oparte powinny być na: **manewrze zapewniającym przewagę, stałego działania sił lądowych w powiązaniu ze wsparciem powietrznym, precyzyjnych uderzeń ogniowych i działań bojowych, skupionej i precyzyjnie zorientowanej logistyki, pełnowymiarowej ochrony oraz połączonego systemu dowodzenia i kontroli.**

Problem, któremu poświęcona jest ta praca, nabiera coraz większego znaczenia, głównie z uwagi na:

- **po pierwsze** – potrzebę swobody operowania narodowymi i sojuszniczymi komponentami (zgrupowania wojsk lądowych), które będą zdolne realizować całą gamę zadań, począwszy od zadań bojowych, a skończywszy na pomocy humanitarnej;
- **po drugie** – umiejscowienie współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa w środowisku miejskim, które sprawiają, że coraz częściej występuje potrzeba realizacji zadań w ramach reagowania kryzysowego przez wojska lądowe w terenie zabudowanym.

Konstatując, można stwierdzić, iż skuteczne prowadzenie działań bojowych, czy też poniżej progu wojny w terenie zabudowanym nie tylko warunkować będą wysokie umiejętności wykorzystania właściwości środowiska miejskiego. Wojska lądowe potrzebują obecnie koncepcji prowadzenia operacji w rejonach zabudowanych, która umożliwi osiągnięcie celów (politycznych, militarnych) bez potrzeby niszczenia miast lub powodowania nieakceptowanego politycznie poziomu strat.

Ciągle wzrastające wymogi wobec działających wojsk powodują, że do działań w tym środowisku należy starannie się przygotowywać. Ważne jest nie tylko odpowiednia struktura, wyposażenie i wyszkolenie wojsk, ale równie istotne jest intelektualne przygotowanie dowódców i żołnierzy.

Sądzymy, że treści merytoryczne niniejszego opracowania mogą być wykorzystane przez dowództwa i sztaby poziomu operacyjno – taktycznego wojsk lądowych, w zamierzeniach szkoleniowo – przygotowawczych i podczas realnych działań o charakterze wielowymiarowym i narodowym. Dokonywana weryfikacja pragmatyczna założeń teoretycznych, pozwoli zebrać stosowny materiał służący kontynuacji badań w obszarze operacyjnym z zamiarem skutecznego osiągnięcia zamierzonych celów przez wydzielane komponenty wojsk lądowych.

Przedstawione w pracy rezultaty badań obrazują realizację zamierzeń zaprojektowanych w ramach założeń metodologicznych. Przy wykorzystaniu posiadanego doświadczenia naukowego i wiedzy specjalistycznej zespołu autorskiego można było, przy zastosowaniu dostępnych metod, rozwiązać problemy badawcze na wymaganym poziomie dla prac naukowo – badawczych. Sądzymy także, że osiągnięte zostały określone cele. Wniesiony został stosowny wkład do teorii sztuki wojennej, w zakresie działań wojsk lądowych, ze wskazaniem na rozwiązania strukturalno-funkcjonalne działań zgrupowań taktycznych wojsk lądowych w środowisku terenu zabudowanego.

## LITERATURA

- Barber B.**, *Imperium strachu. Wojna, terroryzm, demokracja*, Warszawa 2005.
- Balcerowicz B.**, *Pokój i „nie-pokój” na progu XXI wieku*, Warszawa 2002.
- Balcerowicz B.**, *Siły zbrojne w państwie i stosunkach międzynarodowych*, Warszawa 2006
- Bolechów B.**, *Terroryzm w świecie podwubiegunowym: przewartościowania i kontynuacje*, Toruń 2002.
- Borkowski R.**, *Terroryzm ponowoczesny*, Toruń 2006.
- Bujak A.**, *Środowisko a działania bojowe na terytorium Polski*, Toruń 2000.
- Bujak A., Sobolewski G.**, *Teren zabudowany środowiskiem pola walki XXI wieku*, Warszawa 2005.
- Bujak A.**, (red.), *Zgrupowania taktyczne wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju*, Warszawa 2004.
- Carnovale M.**, *Partnerzy i sojusznicy NATO: Stosunki cywilno - wojskowe i demokratyczna kontrola nad armią. Bliżej NATO*, Warszawa 1998.
- Cohen Eliot and Gooch John**, *Military Misfortunes*, The Free Press 1990.
- Czaja J.**, *Kształtowanie się nowego porządku międzynarodowego [w:] Bezpieczeństwo zewnętrzne RP*, pod red. T. Jemioły, A. Malaka, AON, Warszawa 2002.
- Czarnotta Z.**, *Czeczenia 94–95*, Warszawa 1995.
- Dando M.**, *A New Form of Warfare: The Rise of Nonlethal Weapons*, Londyn 1996.
- Dawidczyk A.**, *Nowe wyzwania, zagrożenia i szanse dla bezpieczeństwa Polski u progu XXI wieku*, Warszawa 2001.
- Desch Michael**, *Soldiers in Cities: Military Operations on Urban Terrain*, 2001.
- Domaszewski K.**, *Powszechna obrona powietrzna*, Warszawa 1994 .
- Fleming M.**, *Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych*, (zbiór dokumentów), Warszawa 2003.
- Gawliczek P., Pawłowski J.**, *Zagrożenia asymetryczne*, Warszawa 2003.
- Gotowała. J.**, (red), *Trudna stabilizacja. Doświadczenia i wnioski z sojuszniczego współdziałania pierwszej zmiany polskiego kontyngentu wojskowego w działaniach pokojowych w Iraku*, materiały z konferencji, Warszawa 2004.
- Grudziwski W., Błońska J., Morawska M.**, *Struktury organizacyjne w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, Warszawa 1998.
- Gągor F., Paszowski K.**, *Międzynarodowe operacje pokojowe oraz ich miejsce we współczesnej doktrynie obronnej Rzeczypospolitej Polskiej*. Warszawa 1998.
- Haliżaka E. , Kuźniara R.**, *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, Warszawa 2000.
- Huntington S.**, *Zderzenie cywilizacji*, Warszawa 2003.
- Huzarski M.**, *Zagadnienia taktyki wojsk lądowych*, Toruń 1999.
- Huzarski M.**, *Działania operacyjno-taktyczne wojsk lądowych w operacjach reagowania kryzysowego pk.*, Moduł, Warszawa 2006.
- Jakubczak R.**, (red.) *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku*, Warszawa 2006.
- Kaczmarek W.**, (red.), *Operacje wsparcia pokoju w teorii współczesnej sztuki operacyjnej „Wsparcie pokoju”*, AON, Warszawa 2002.
- Kaczmarek W., Ścibiorek Z.**, *Przyszła wojna jaka?*, Warszawa 1995.

- Karczmarek W.**, *Działania operacyjne wojsk lądowych*, Warszawa 2004.
- Klupa K.**, *Afganistan – poradnik żołnierza*, Wrocław 2006.
- Kotarbiński T.**, *Traktat o dobrej robocie*, Wrocław 1969.
- Koziej S.**, **W. Łaski**, **R. Sznajder**, *Teren i taktyka*, Warszawa 1980.
- Kręcikij J.**, **Wolejszo J.** (red.), *Podstawy dowodzenia*, Warszawa 2007.
- Kubiak K.**, *Wojny, konflikty zbrojne: punkty zapalne na świecie*, Warszawa 2005
- Kucharski P.**, *Somalia 92 – 95*, Warszawa 1998.
- Kuleba M.**, *Imperium na kolanach, Wojna w Czeczenii 1994 – 1996*, Warszawa 1998.
- Kuleba M.**, *Umierają zawsze tak samo, Wojna w Czeczenii*, Warszawa 1998.
- Lewer N.**, **Schofield S.**, *Nonlethal Weapons: A Fatal Attraction? Military Strategies and Technologies for 21<sup>st</sup> - Century Conflict*, Londyn 1997.
- Marczak J.**, *.Obrona miasta w obronie powszechnej Polski*, Warszawa 1995.
- Mrela K.**, *Doskonalenie struktury organizacyjnej jako całości. Podejście wielowymiarowe. Materiały z konferencji naukowej: Racjonalizacja konfiguracji struktury organizacyjnej przedsiębiorstwa*. Bytom 1981.
- Mrela K.**, *Złożoność problematyki struktur organizacyjnych. Problemy Organizacji*, Warszawa 1980.
- Kącki C.**, *Siły wielonarodowe do misji pokojowych*, Warszawa 2003.
- Krauze M.**, (red) *Operacja „Iracka Wolność”*. Materiały z konferencji naukowej, Warszawa 2003.
- Piątkowski K.**, *Wojna nowego typu? Polska w Europie*, Warszawa 2002.
- Lidwa W.**, *Współdziałanie w walce lądowej*, Toruń 2000.
- Russell W. Glenn**, *Corralling the Trojan Horse: A Proposal for Improving U.S. Urban Operations Preparedness in the Period 2000-2025*, Santa Monica, CA: RAND, 2001.
- Scales R., H.**, *Future Warfare*, U.S. Army War College, Carlisle Barracks 1999.
- Scheuer M.**, *Imperialna pycha- dlaczego zachód przegrywa wojnę z terrorem*, Warszawa 2005
- Schmidt P.**, *Rozłącznie ale nie odrębnie*. [w]: *Przegląd NATO. Większa sprawność i lepsza równowaga*, Bruksela 2000.
- Sobolewski G.**, (red.), *Rola terenu zurbanizowanego we współczesnych operacjach*. Materiał z sympozjum naukowego, Warszawa 2005.
- Sobolewski G.**, *Wybrane aspekty walki w mieście*, Warszawa 2006.
- Sobolewski G.**, *Wspólne działania obronne wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej*, Warszawa 2004.
- Sobolewski G.**, *Teren zabudowany jako rejon kluczowy działań taktycznych w górach*. Materiał z sympozjum naukowego: Międzynarodowe działania bojowe i pokojowe w górach – doświadczenia z przełomu XX i XXI wieku. Wrocław 2007.
- Stasiewicz H.**, **Łaski W.**, *Topografia wojskowa*, Warszawa 1983.
- Stoner J. A. F.**, **Wankel C.**, *Kierowanie*, Warszawa 1994.
- Szewczenko W.**, *Pluton czołgów w zasadniczych rodzajach walki broni połączonych*, Warszawa 1947.
- Ścibiorek Z.**, *Metodyka przeprowadzenia zmian w organizacji*, Warszawa 2003.
- Ścibiorek Z.**, *Wojna czy pokój*, Wrocław 1999.
- Targowski A.**, *Obrona Polski dziś i jutro*, Warszawa 1993.

**Thomas L.**, *Air Operation in low Intensity conflict. The Case of Chechnya*, "Air Power Jour Santa Monica, 2001.

**Toffler A. i H.**, *Wojna i antywojna*, Warszawa 1997.

**Trzcieniecki J.**, *Projektowanie systemów zarządzania*, Warszawa 1979.

**Tyrała P.**, *Kierowanie organizowanie zarządzanie*, Toruń 2003.

**Wilk A.**, *Misje, funkcje i zdolności operacyjne Sił Zbrojnych RP – 2025*" Materiały z seminarium, Warszawa 2002.

**Wolejszo J.**, *Zarządzanie zmianą w organizacji wojskowej*, Warszawa 2006.

**Wolejszo J.**, *Wybrane problemy projektowania struktur organizacyjnych*, [w:] *Uwarunkowania modyfikacji struktur organizacyjnych wojsk lądowych na poziomie taktycznym*. Materiały z sympozjum naukowego, Warszawa 2003.

**Wróblewski R.**, *Scenariusze sytuacji kryzysowych oraz wojennych i ich wpływ na planowanie Sił Zbrojnych państwa-członka NATO*, cz.2 Misja, scenariusze, strategie, struktury, AON, Warszawa 2000.

*Współczesne operacje reagowania kryzysowego – wymóg regionalnego bezpieczeństwa czy operacje przyszłości?* Materiały z konferencji, AON, Warszawa 2005.

**Zasieczna B.**, (red.), *Encyklopedia terroryzmu*, Warszawa 2004.

## ARTYKUŁY

**Alexander E.**, *Urban Warfare: U.S. Forces in Future Conflicts*, Military Review, styczeń – luty 2002 r.

**Bastone J.**, *Urban Operations Update*, Infantry nr wiosna, Fort Benning 2002.

**Bączyk N.**, *Miejska wojna*, Polska Zbrojna 2004, nr 43.

**Bączyk N.**, *Powrót modnej przeszłości*, Polska Zbrojna 2005, nr 6.

**Boytsov M.**, *The 21st Century and the U.S. Navy*, Morskoy Sbornik nr 7, Moskwa 1995.

**Chloupek I.**, *Wypad do piekła. Operacje specjalne*. Część III. Komandos 2000 nr 9.

**Cieśla M.**, *Lotnictwo wojsk lądowych podczas wojny w Afganistanie*, cz. 1: *Wykorzystanie bojowe śmigłowców Mi-24*, WSO im. T. Kościuszki, „Poglądy i Doświadczenia” nr 3, Wrocław 1998.

**Colin S. Gray**, *Thinking Asymmetrically in Times of Terror*, Parameters Spring 2002.

**Czarnotta Z.**, **Moszumański Z.**, *Wojna w Czeczenii (1)*, PWL 1995, nr 9.

**Czarnotta Z.**, **Moszumański Z.**, *Historia lubi się powtarzać (druga wojna w Czeczenii 1999 – 2000; cz.1)*, PWL 2000, nr 7.

**Domagała J.**, *Działania taktyczne w terenie zurbanizowanym (według poglądów Armii Stanów Zjednoczonych)*, PW L 1998, nr7.

**Frost R.**, „Street smart” soldiers - aspects of training for urban operations, vol. 21 Internationale Defense Review 1988, nr 3.

**Freedman L.**, *The Concept of Security*. In: M. Hawkesworth, M. Kogan: *Encyclopedia of Government and Politics*. Vol. 2. London-New York 1992.

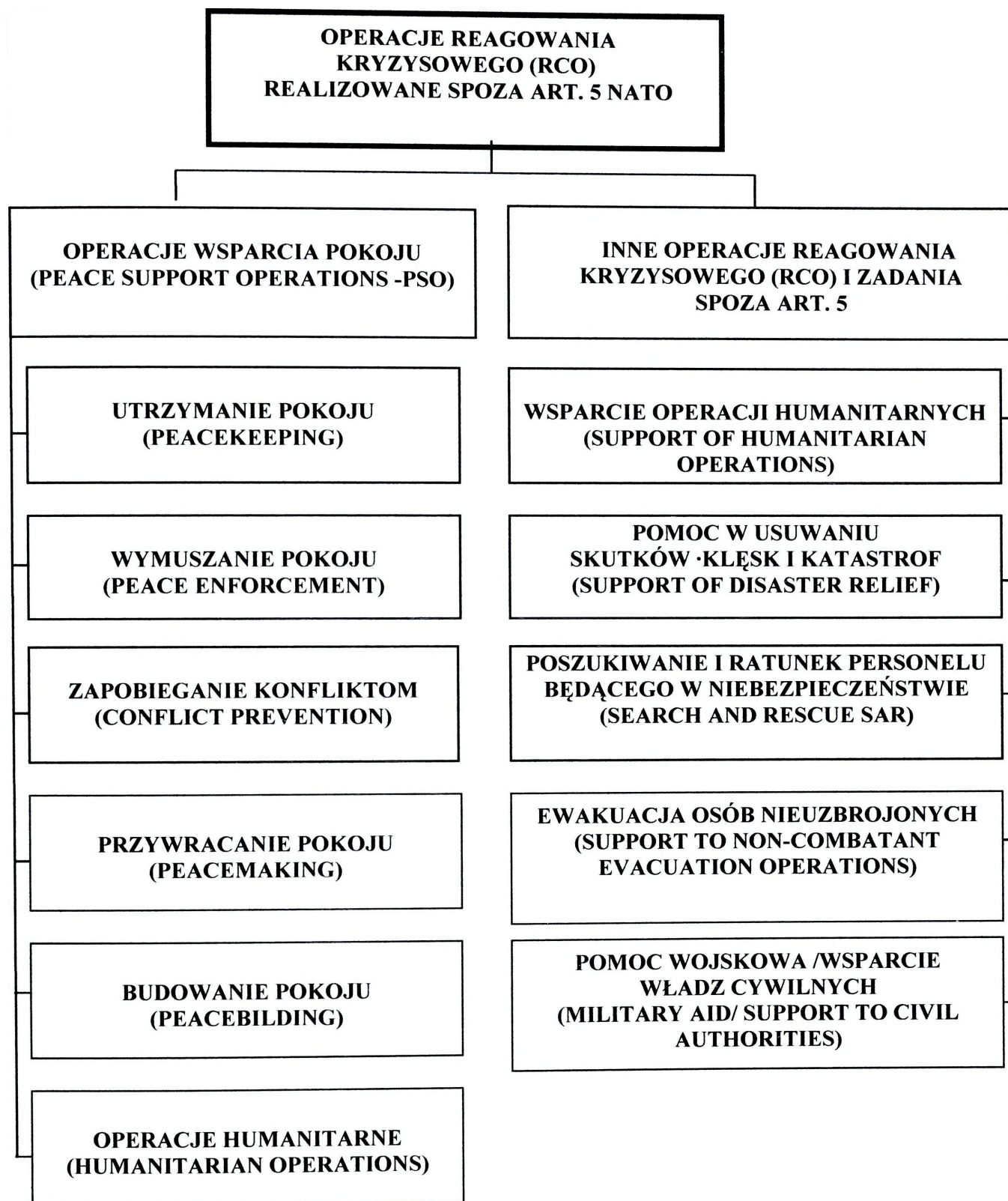
**Gordon Michael**, *Battle Plan for Baghdad*, International Herald Tribune, 7 March 2003.

**Garstka J.**, *Minoodporne pojazdy opancerzone Dingo i Mungo*, Komandos 2004, nr 12.

**Hewish M.**, **Pengelly R.**, *Działania w terenie zurbanizowanym*, Przegląd Informacyjny – Dokumentacyjny 1999/2.

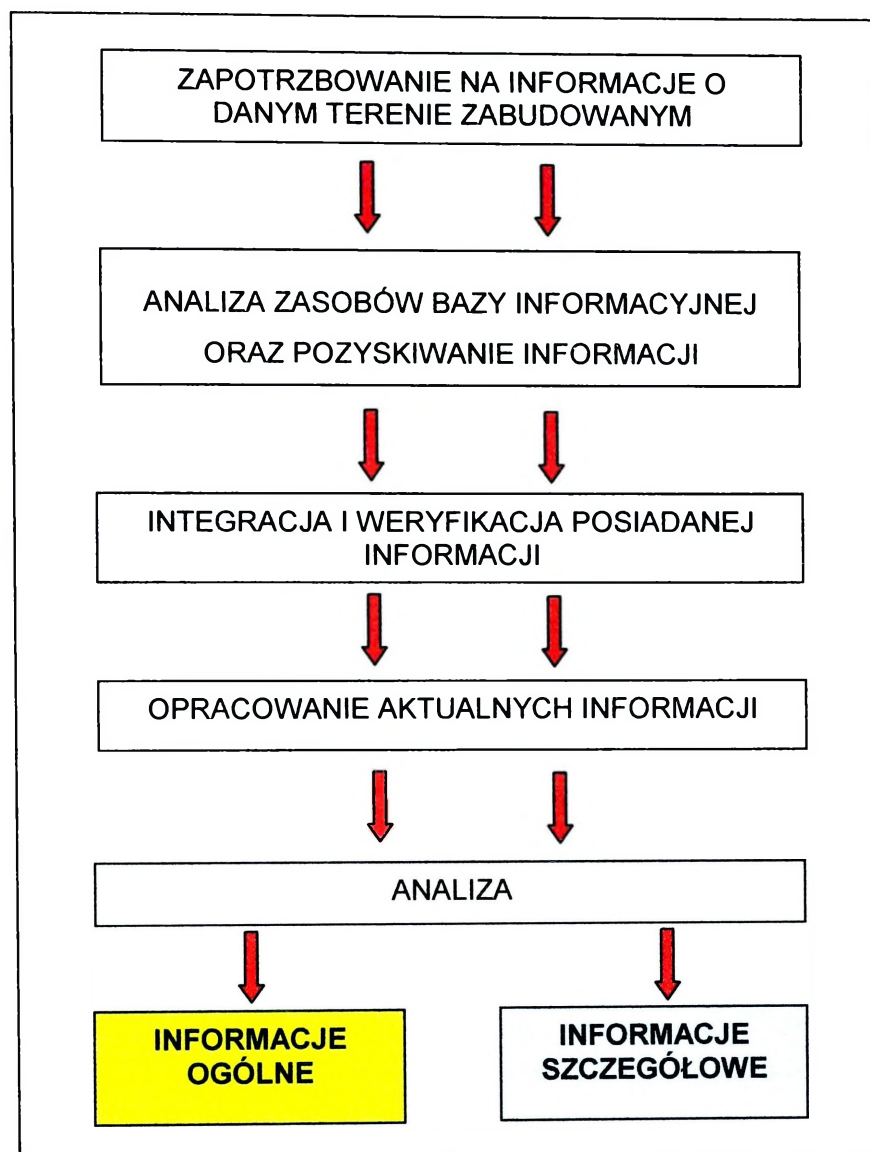
- Hewish M., Pengelley R.**, *Warfare In the global city*, Janes International Defense Review 98/6.
- Hypki T.**, *Wzrost dzięki wojnie*, Raport – WTO 2004, nr 9.
- Jałoszyński K.**, *O współczesnym terroryzmie i roli państwa w walce z nim*, „Policyjny Biuletyn Szkoleniowy” 1998, nr 1–2.
- Jałoszyński K.**, *Terroryzm a wojsko*, Zeszyty Naukowe 2000, nr 2.
- Januła E.**, *Niechciana wojna*, Komandos 2000, nr 1.
- Kiziewicz J.**, *Specyfika prowadzenia natarcia w miejscowościach i osiedlach*, PWL, 75/2. *Koncepcja bezpieczeństwa narodowego FR, Koncepcja polityki zagranicznej FR, Doktryna wojenna FR*, dokumenty przyjęte przez Prezydenta FR w 2000 r.
- Koziej S.**, *Metropolie a wojna z terroryzmem*, Zeszyty Naukowe AON, nr 2(55), 2004.
- Kuźniar R.**, *11 września – interpretacje i implikacje*, [w:] *Sprawy Międzynarodowe* 2002/1.
- Kuźniar R.**, *Geopolityka i polityka zagraniczna*, *Sprawy Międzynarodowe*, 2000/1. *Land Warfare Paper* 40, III 2002.
- Matczyński W.**, *Działania taktyczne pododdziałów walczących w terenie zabudowanym*, Zeszyty Naukowe AON, nr 2/2000.
- Nowicki A.**, *Operacja Ibis. Misja okrucieństwa*, Komandos 2000, nr 6.
- Raport The RTO Study Group “*Urban Operations in the Year 2020*”, For the NATO Research and Technology Organization, 24 maj 2002.
- Russell W. Glenn**, *Urban Combat Is Complex*, Proceedings, February 2002.
- Sobolewski G.**, *Rozważania o współczesnej taktyce*, Zeszyty Naukowe 4(65), 2006.
- Sobolewski G.**, *Teren zabudowany polem walki XXI wieku*, PWL 6/2004.
- Sobolewski G.**, *Zgrupowania wojsk lądowych w terenie zabudowanym*, Zeszyty Naukowe 2(63), 2006.
- Thomas L.** *Grozny 2000: Urban Combat Lessons Learned*, Foreign Military Studies Office, Spring 2003.
- Wiciński K.**, *Komandosi na czterech łapach*, Komandos 2005, nr 4.
- Zenke M.**, *Bagnety dla Unii Europejskiej*, RAPORT- wojsko, technika, obronność, 2005/1.

## TYPOLOGIA OPERACJI REAGOWANIA KRYZYSOWEGO



Źródło: Opracowanie na podstawie AJP – 3.4, *Non-Article 5 Crisis Response Operations*, Warszawa 2004, Chapter 3 i 4.

## ZAKRES OCENY TERENU ZABUDOWANEGO

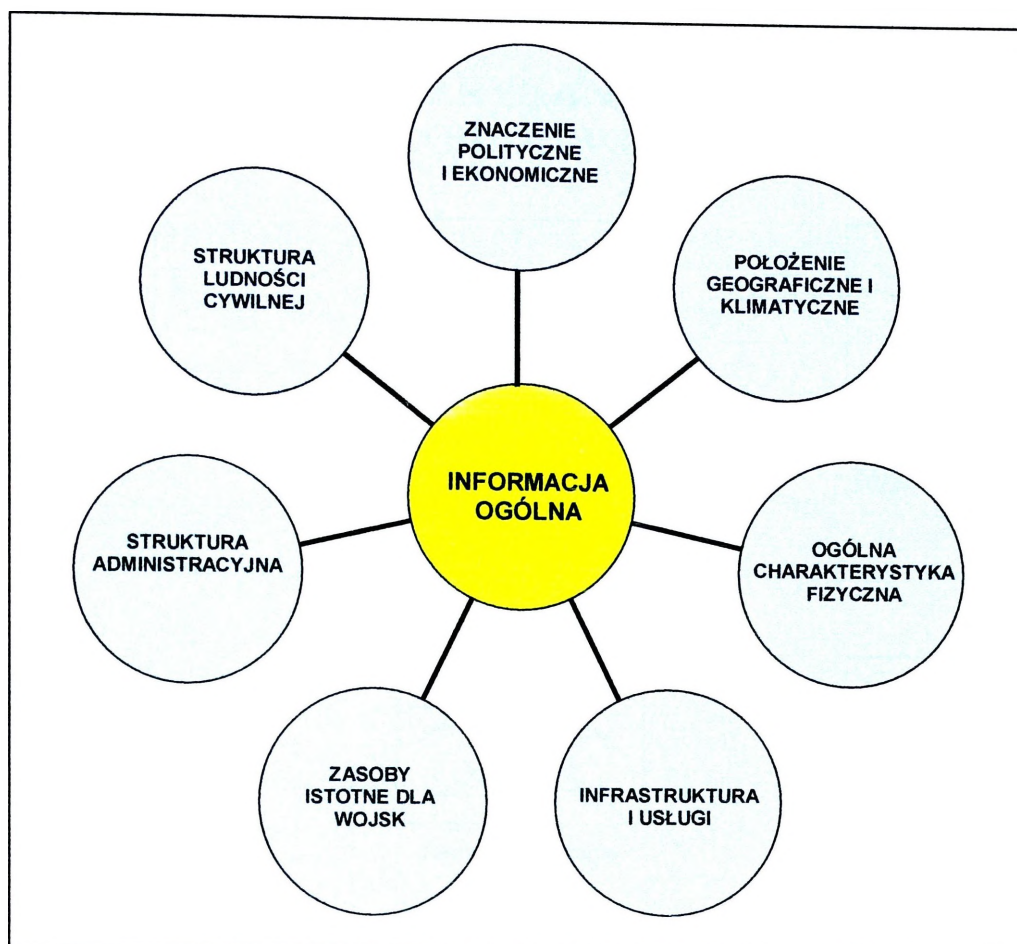


Ocenę terenu można podzielić na dwa etapy:

**etap I - wstępną analizę terenu zabudowanego**, której wynikiem jest uzyskanie informacji ogólnej. Prowadzona analiza powinna stworzyć warunki ogólnego spojrzenia na rozpatrywany obszar i pozwoli na określenie celu głównego i celów szczegółowych planowanej operacji. Bardzo często kompleksy miejskie będą stanowiły środowisko osiągnięcia celów szczegółowych (przykładem może być obecność sił stabilizacyjnych w dużych ośrodkach miejskich w Iraku, a w konsekwencji ma to doprowadzić do stabilizacji sytuacji w całym kraju). Innymi słowy uzyskane informacje powinny pozwolić na opracowanie koncepcji działania wojsk w ramach reagowania kryzysowego.

**etap II - szczegółową analizę terenu zabudowanego**, która jest ukierunkowana na pozyskiwanie wniosków w kwestii bezpośredniego wpływ jego poszczególnych elementów na działania wojsk. Jest ona definiowana jako: proces zbierania, analizowania i oceny informacji geograficznych, dotyczących naturalnych i przygotowanych właściwości terenu i ich interpretacja w połączeniu z innymi czynnikami, w celu prognozowania wpływu ukształtowania terenu na działania wojskowe. Oceny terenu, jego specyficznych właściwości i charakterystyki dokonuje się zarówno po stronie własnej, jak i przeciwnika.

## ELEMENTY INFORMACJI OGÓLNEJ



W ramach opracowywania informacji ogólnych o terenie zabudowanym powinno się dokonać charakterystyki znaczenia politycznego, ekonomicznego, kulturowego rozpatrywanych kompleksów miejskich, określenie znaczenia i funkcjonalności terenu zabudowanego w danym. Potrzebna też jest ocena położenia geograficznego i ściśle z tym związanego położenia klimatycznego.

Kolejne informacje powinny dotyczyć struktury administracyjnej danego regionu, a tym samym struktur administracyjnych występujących w rozpatrywanym terenie, a więc struktur władz, bezpieczeństwa (policji, straży miejskiej, straży pożarnej, obrony cywilnej), służby zdrowia.

Dokonuje się również ogólnej oceny istniejącej infrastruktury (sieć wodna, gazowa, energetyczna, kanalizacyjna i wodociągowa, oraz telekomunikacyjna), występowania dużych zakładów przemysłowych i produkcyjnych oraz innych ważnych obiektów (szpitale, poczta, stacje nadawcze RTV, magazyny, komisariaty policyjne i dworce kolejowe). Charakterystyka fizyczna powinna zawierać ogólne informacje o rzeźbie terenu, hydrografii, sieci dróg, liniach kolejowych, drogach wodnych, lotniskach, gęstości zabudowy, funkcjonalności i charakterystyce budynków, przebiegu dróg przelotowych, istniejących połączeniach i środkach transportowych.

Kolejnym czynnikiem charakteryzującym dany teren zabudowany jest obecność ludności cywilnej. Tu potrzebne są informacje o występujących religiach, kulturach i tradycjach oraz ocena stosunku i nastawienia miejscowej ludności do wojsk interweniujących w ramach operacji militarnych. Do ważnych zasobów możemy zaliczyć główne urządzenia przemysłowe, lub pokrewne obiekty i urządzenia ważne obiekty (laboratoria nuklearne, naukowe i inne, główne centra religijne, siedziby urzędów administracyjnych), cywilne i wojskowe punkty zarządzania i fortyfikacji.

**WEDŁUG POGLĄDÓW AMERYKAŃSKICH PRZY KRYTERIUM UKŁADU ULIC TEREN ZABUDOWANY RÓŻNICUJE SIĘ NA:**

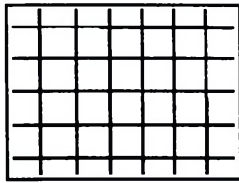


Figure II-6. Rectangular

**prostokątny**

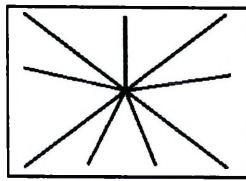


Figure II-7. Radial

**promienisty**

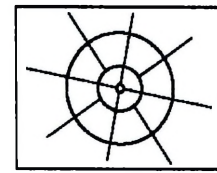


Figure II-8. Concentric

**koncentryczny**



Figure II-9 Contour Conforming

**zgodny z warstwicami**

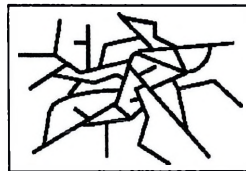


Figure II-10. Irregular

**nieregularny**

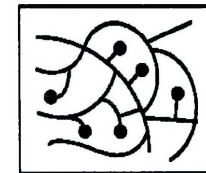


Figure II-11. Planned Irregular

**nieregularny planowany**

**UKŁAD MIAST WG POGLĄDÓW AMERYKAŃSKICH:**

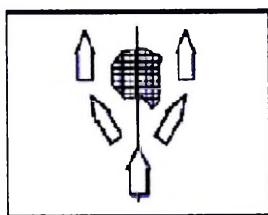


Figure II-1. Hub

**II-1 – typ piasta**

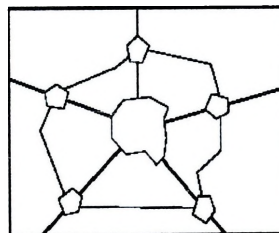


Figure II-2. Satellite

**II-2 – typ satelitarny**

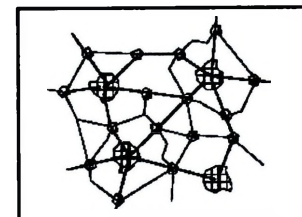


Figure II-3. Network

**II-3 – typ sieciowy**

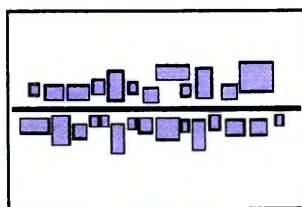


Figure II-4. Linear

**II-4 – typ linearny**

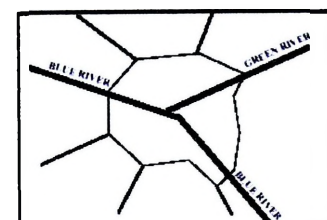


Figure II-5. Segment/Pie Slice

**II-5 – typ segmentowy**

## PODSTAWOWE POJĘCIA ZWIĄZANE Z PROCESEM TWORZENIA ZGRUPOWAŃ TAKTYCZNYCH - ANALIZA PORÓWNAWCZA

Prowadzona analiza sytuacji kryzysowych ostatnich lat (Bałkany, Afganistan, Irak) wskazuje, że do ich rozwiązania angażowane są siły wielu państw, dlatego uzasadnione jest przyjęcie tezy, iż przyszłe operacje wojenne czy też operacje poniżej progu wojny mogą być prowadzone, z dużym prawdopodobieństwem, w układzie międzynarodowym, a ich fundamentem będą zgrupowania wojsk lądowych wydzielanych przez poszczególne państwa.

**Wielonarodowe siły zadaniowe (WSZ)**, będą tworzone na potrzeby rozwiązania zaistniałej sytuacji kryzysowej w ramach różnych organizacji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo (ONZ, OBWE, NATO, UE). Do dalszych rozważań można przyjąć, iż **wielonarodowe siły zadaniowe traktuje się jako doraźnie (tymczasowo) utworzoną strukturę sił militarnych pod jednym dowództwem, którą stanowi potencjał (jednostki) wydzielany przez poszczególne państwa do osiągnięcia wspólnego zamierzonego celu.** Siły takie mogą się składać z komponentu wojsk lądowych, sił powietrznych i morskich, itp. Skład WSZ i poszczególnych komponentów określany jest przez organizację odpowiedzialną za daną operację (np.: ONZ, OBWE, NATO, UE) w porozumieniu z państwami zaangażowanymi w rozwiązanie danej sytuacji kryzysowej.

Komponent wojsk lądowych też najczęściej będzie miał charakter wielonarodowy. Tworzyć będą go zgrupowania wojsk lądowych wydzielanych przez uczestniczące państwa. Stąd **zgrupowanie wojsk lądowych WSZ to określony potencjał wojsk lądowych utworzony z różnych jednostek organizacyjnych pod jednym dowództwem wyznaczony do wykonania określonych zadań.**

Sformułowanie powyższych terminów możliwe było dzięki przeprowadzonej analizie porównawczej interesujących nas pojęć.

**Zgrupowanie** w znaczeniu ogólnym to gromadzenie, zebranie się określonych osób, zorganizowanie w celu przygotowania się do czegoś, najczęściej wspólnie później wykonywanego<sup>1</sup>. W teorii walki **zgrupowanie taktyczne** jest to zbiór połączonych sił wojsk lądowych, którego zasadniczym trzonem jest batalion (zmechanizowany lub czołgów). W jego skład mogą wchodzić pododdziały rodzajów wojsk. Skład zgrupowania taktycznego zależy od zadania i możliwości szczebla nadrzędnego. Celem tworzenia i działania

---

<sup>1</sup> Słownik współczesnego języka polskiego, Warszawa 1996, s. 436.

zgrupowania taktycznego jest samodzielne wykonywanie zadań bojowych, często we współdziałaniu z wydzielonymi siłami rzutu powietrznego<sup>2</sup>. Leksykon wiedzy wojskowej łączy kategorię **zgrupowania (zgrupowania wojsk)** ze szczeblem związku taktycznego i oddziału, wskazując również na występowanie w ich ramach różnych rodzajów wojsk, a także sił zbrojnych. W publikacji tej nie występuje jednak definicja **zgrupowania taktycznego**<sup>3</sup>.

Kolejny pokrewny termin to **siły zadaniowe**. Niemiecki słownik wojskowy przedstawia definicję pojęcia *batalionowe siły zadaniowe (battalion task force)* jako jednostka zorganizowana z połączenia elementów pododdziałów czołgów i piechoty pod dowództwem jednego dowódcy batalionu, do wykonania konkretnego zadania. W zależności od wariantu działania, jej skład wykazywać może przewagę pododdziałów czołgów lub piechoty, lub też ich zrównoważoną proporcję. Na przykład pancerne batalionowe zgrupowanie taktyczne to dwie kompanie czołgów, kompania zmechanizowana, pluton saperów i sekcja lotnictwa wojsk lądowych<sup>4</sup>.

Słownik terminów i definicji NATO AAP-6(U) definiuje pojęcie **zgrupowanie zadaniowe (task force)** jako siły (zgrupowanie, grupa) zadaniowe do wykonania określonych zadań:

1. Tymczasowe zgrupowanie jednostek pod jednym dowództwem w celu przeprowadzenia określonego działania lub wykonania zadania bojowego.
2. Półstała organizacja jednostek pod jednym dowództwem, formowana w celu ciągłego wykonywania określonych zadań<sup>5</sup>.

**Wielonarodowe Połączone Siły Zadaniowe (Combined Joint Task Force-CJTF)**<sup>6</sup> – to zgrupowania organizowane z udziałem wojsk państw sojuszników i bazują na zasadach działań połączonych różnych rodzajów sił zbrojnych.

W armii niemieckiej funkcjonuje pojęcie **grupa bojowa (Gefechtsverband)**, które jest definiowane jako związek tworzony w zależności od sytuacji z pododdziałów różnych rodzajów wojsk w celu samodzielnej realizacji określonego zadania. Jest ona najczęściej w sile wzmoczonego batalionu. Jej nazwa zależy od rodzaju wykonywanego zadania<sup>7</sup>.

W polskiej terminologii wojskowej według „Słownika podstawowych terminów wojskowych” **grupa bojowa** to doraźnie sformowany niewielki zespół żołnierzy, pododdziałów, oddziałów przeznaczony do wykonania określonego zadania bojowego. W

<sup>2</sup> Podstawowe kategorie sztuki wojennej, AON Warszawa 1996, s.127.

<sup>3</sup> Leksykon wiedzy wojskowej, Warszawa, MON 1979, s. 523.

<sup>4</sup> Militarisches Studienglossar, English Teil I, Bundessprachenamt, Hurth 1996, s. 163-164.

<sup>5</sup> AAP-6(U) Słownik terminów i definicji NATO, Warszawa 1998, s. 318.

<sup>6</sup> [www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org), [www.czasopismasp.mil.pl/sloownik.htm](http://www.czasopismasp.mil.pl/sloownik.htm)

<sup>7</sup> M. Wiatr, Słownik niemiecko-polski, terminy wojskowe, BUWIK Warszawa 1997, s.92.

siłach zbrojnych państw zachodnich jednostka wojskowa o sile bojowej równej pułkowi<sup>8</sup>. W literaturze anglojęzycznej pojęcie **grupa bojowa (battle group)**, rozumiane jest jako taktyczne zgrupowanie bojowe posiadające w swej strukturze pododdziały czołgów i piechoty pod jednym dowództwem, tworzone na bazie pułku pancernego, rozpoznawczego pułku pancernego lub batalionu piechoty. Grupa bojowa składa się z **zespołów bojowych / combat teams**, które organizowane są na bazie kompanii piechoty lub czołgów i są dowodzone przez dowódców kompanii (szwadronów) na bazie których zostały zorganizowane<sup>9</sup>.

W AJP-3.2 tworzenie zgrupowań bojowych definiowane jest w sposób następujący: **task organization** - w zależności od treści otrzymanego zadania tworzy się odpowiednią strukturę organizacyjną zgrupowania bojowego. Celem tworzenia takich zgrupowań jest uzyskanie efektu synergii działań.<sup>10</sup>

#### *Podstawowe pojęcia dotyczące zgrupowań szczebla taktycznego*

Lp.	Pojęcie	Źródło	Wielkość/ szczebel	Czas działania
1.	Zgrupowanie taktyczne	Polska/Podstawowe kategorie sztuki wojennej	Batalion	wykonanie zadania
2.	Zgrupowanie wojsk	Polska/Leksykon wiedzy wojskowej	Oddział, związek taktyczny	wykonanie zadania
3.	Battalion task force	USA/ FM 100-5	Batalion	wykonanie zadania
4.	Task force	NATO/AAP-6(U)	nie określona	wykonanie zadania lub ciągłe wykonywanie zadań
5.	Gefechtsverband	Niemcy/ HDv 100/100	Batalion	wykonanie zadania
6.	Groupement Tactique Interarmes (GTI)	Francja/ Objectif Doctrine nr 39	Batalion	wykonanie zadania
7.	Battle group	USA/ FM 100-5	Batalion, pułk	wykonanie zadania
8.	Combat team	USA/ FM 100-5	Kompania	wykonanie zadania
9.	Grupa bojowa sił szybkiego reagowania (SSR) UE	Deklaracja nt. Europejskich zdolności wojskowych	1500 żołnierzy (brygada - 3x 500 żołnierzy (wz. batalion)	wykonanie zadania (utrzymanie i przywracanie pokoju)

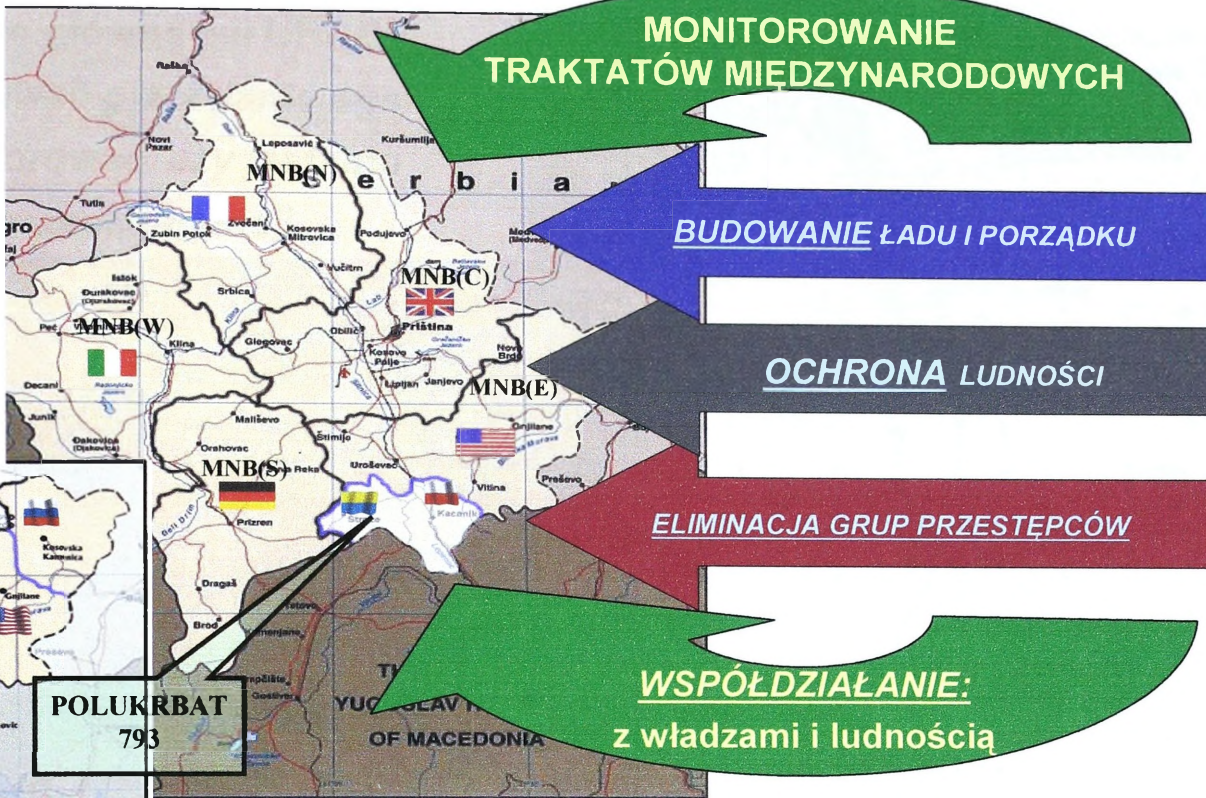
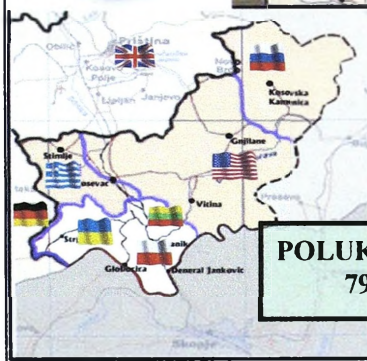
Źródło: J. Cieślak, *Tworzenie zgrupowań do wykonywania zadań w operacji i walce*, Warszawa 2005, J. Górowski, *Taktyczne zgrupowania bojowe w obronie*, Warszawa 2005; M. Kubiński, *Taktyczne grupy bojowe według poglądów francuskich*, PWL 2005 nr 2. *Grupy Bojowe w UE*, *Wojska lądowe* nr 6(119) 15-31 marzec 2005.

<sup>8</sup> *Słownik podstawowych terminów wojskowych*, Warszawa 1997, s. G-9.

<sup>9</sup> *Militarisches Studienglossar*, wyd. cyt. s. 167.

<sup>10</sup> AJP – 3.2, wyd. cyt. s. 5.





BOŚNIA I HERCEGOWINA - EUFOR



- Do głównych zadań realizowanych przez PKW zalicza się:
1. Zapewnienie bezpiecznych warunków pracy dla władz lokalnych
  2. Prowadzenie patroli i inspekcji składów i fabryk uzbrojenia
  3. Podejmowanie i niszczenie broni, amunicji i środków walki
  4. Wspomaganie działalności organizacji międzynarodowych

**DUŻE POWIERZCHNIE PÓL MINOWYCH**

**DZIAŁALNOŚĆ KRYMINALNA**

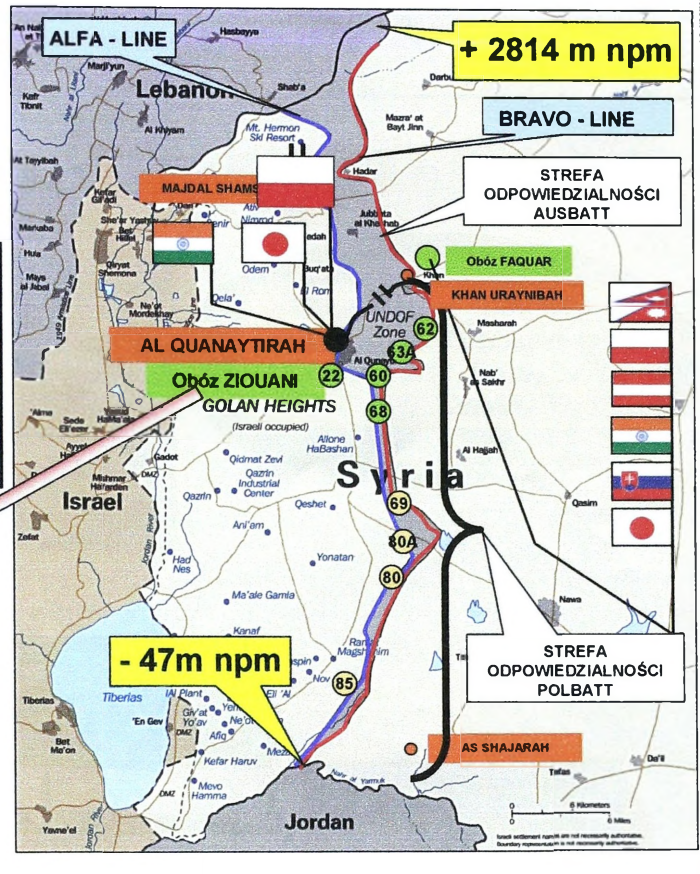
- PRZEMYT
- NIELEGALNE POSIADANIE BRONI I AMUNICJI
- NIELEGALNE PRZEKACZANIE GRANICY



# SYRIA - PKW UNDOF ROZMIESZCZENIE ORAZ STREFA ODPOWIEDZIALNOŚCI



**Zadanie główne sił UNDOF**  
**Utrzymywać przerwanie ognia**  
**i nadzorować, czy jest ono**  
**przestrzegane”**



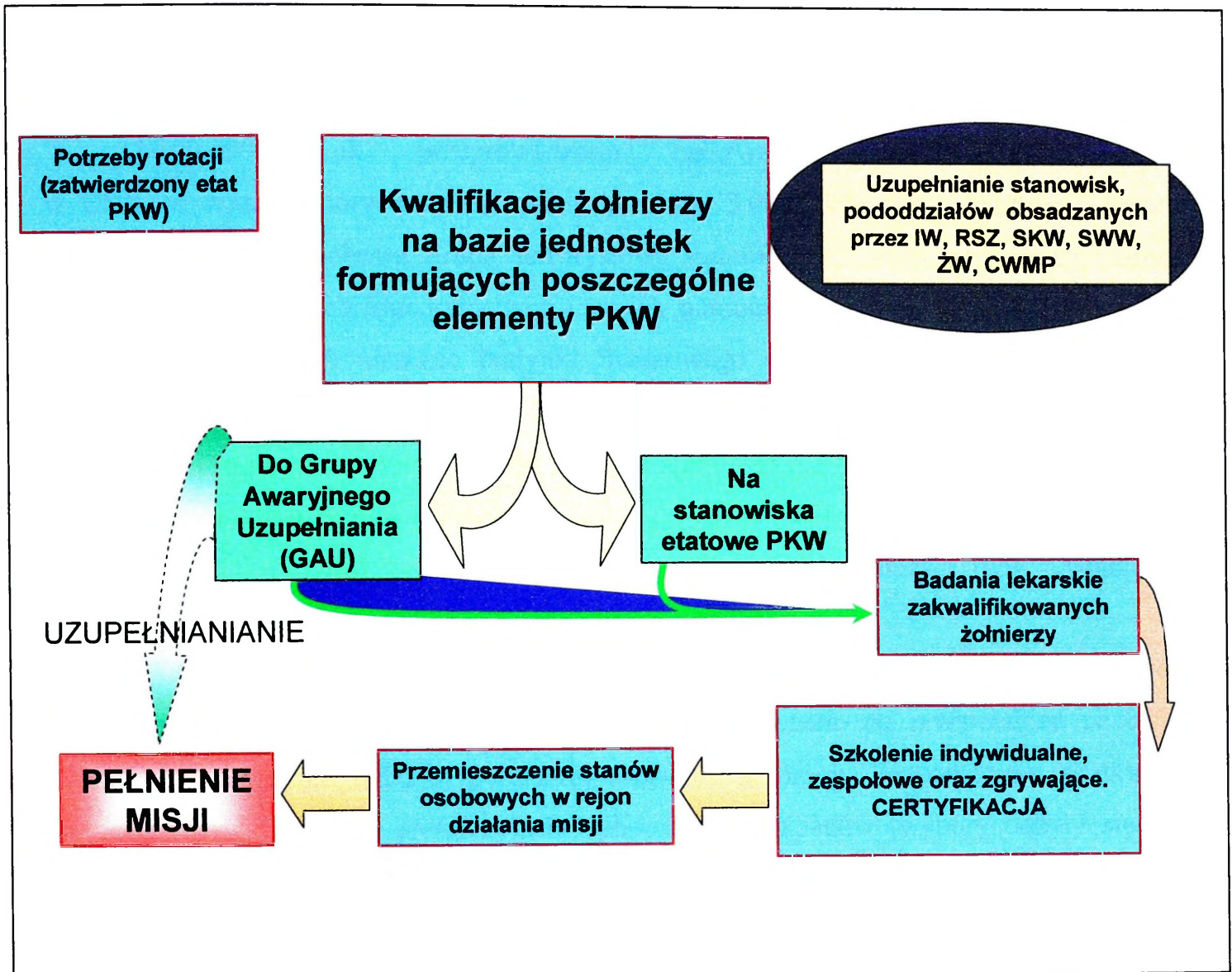
## POLISH MILITARY CONTINGENT IN LEBANON



## Zadania

- Udzielać pomocy rządowi Libanu w sprawowaniu suwerennej władzy w Libanie
- Wspierać libańskie siły zbrojne w zapewnianiu pokoju i bezpieczeństwa w strefie operacyjnej
- Wspierać rząd Libanu w ochronie granic i przejść granicznych
- Nie dopuścić do powtórzenia rozpoczęcia działań wojennych
- Stworzyć warunki do ustanowienia stałego pokoju

PROCES NABORU I UZUPEŁNIANIA PKW



## ATAKI TERRORYSTYCZNE W MIEŚCIE - PRZYKŁADY

Terroryzm w ciągu ostatnich kilkunastu lat przeszedł z oddziaływania na cele selektywne do oddziaływania na cele masowe. Zatłoczone tereny miejskie są najlepszymi miejscami do przeprowadzenia ataków.

11.09.2001 rok przeprowadzono najkrwawsze ataki terrorystyczne w USA, w wyniku których śmierć poniosło około 3 000 osób. Bezpośredniego ataku dokonała kilkunastoosobowa grupa terrorystów- samobójców, która opanowała cztery samoloty amerykańskich linii lotniczych i za ich pomocą uderzyła w amerykańskie cele (trzy uderzenia udane) niszcząc budynki Światowego Centrum Handlu i uszkodzając Pentagon. Skuteczność ataków przypisuje się nieszablonowym działaniom terrorystów polegających na użyciu samolotów jako „żywych bomb” do ataku na miasta. Atak w swoim efekcie oprócz kilku tysięcy ofiar sparaliżował na pewien okres funkcjonowanie Stanów Zjednoczonych i dokonał zwrotu w światowej polityce tego państwa (tzw. „wojna z terroryzmem”, interwencje zbrojne w Afganistanie i Iraku).

11.03.2004 rok dokonano zamachów w Madrycie, w wyniku których śmierć poniosło 192 osoby (ponad 1 800 rannych). Ataku dokonano na przepełnione pociągi podmiejskie dowożące ludzi w porannym szczycie do pracy. Bezpośrednim skutkiem zamachów była zmiana w preferencjach wyborczych Hiszpanów (wybory odbyły się w planowanym wcześniej terminie- 4 dni po zamachach) oraz wycofanie się wojsk hiszpańskich z operacji w Iraku.

07.07.2005 rok przeprowadzono zamachy terrorystyczne wymierzone w ludność Londynu. Ataków dokonano podobnie jak w Madrycie na środki komunikacji miejskiej (metro i autobus) doprowadzając w konsekwencji do śmierci 52 osób i raniąc ponad 700. W odróżnieniu od zamachów w Madrycie ataku dokonali mieszkańcy Wielkiej Brytanii (z rodzin emigrantów). Przeszkolenie odbyli w zagranicznych ośrodkach Al.- Kaidy.

Nie mniej krwawe były zamachy na wyspie Bali (turystyczna miejscowość Kuta) 12.10.2002 rok czy najświeższy zamach w Bombaju (Indie) 26- 29.11.2008 rok. Wymierzone były w skupiska ludności i w zachodnich turystów, a ich zasadniczym celem było spowodowanie jak największych strat i przerażenia.

Miasto charakteryzujące się dużą gęstością zamieszkiwania przez ludzi jest doskonałym „teatrem” działań dla fanatyków, którzy nie posiadają żadnych ograniczeń

moralnych w zabijaniu i powodowaniu szkód. W powyższych przykładach zasadniczymi czynnikami ułatwiającymi działania terrorystów były:

- łatwy dostęp do skupisk niczym nie ochronianych ludzi (środki komunikacji miejskiej, zatłoczone ulice, dyskoteki), gdzie bomby o małych gabarytach lub samochody- pułapki nie zwracały nikogo uwagi i mogły zostać „odpalone” w najodpowiedniejszym dla terrorystów momencie;
- wielokulturowość miast powodowała, że przygotowujący atak terroryści byli anonimowi, nie mieli trudności z dostępem i rozpoznaniem miejsc ataku, a także przygotowaniem ataku w obcym mieście.

## DZIAŁANIA NIEREGULARNE W MIEŚCIE- ANALIZA PRZYPADKU<sup>1</sup>.

Wojna w Czeczenii jest najkrwawszym konfliktem zbrojnym toczonym przez Rosję od czasu upadku ZSRR. Jest następstwem dążenia narodu czeczeńskiego do uzyskania niepodległości i z małymi przerwami toczy się praktycznie od początku lat dziewięćdziesiątych. Interwencja rosyjska planowana początkowo na kilka dni przerodziła się w tzw. dwie wojny czeczeńskie, a zasięg walk objął nie tylko zbuntowaną republikę lecz w formie ataków terrorystycznych przeniósł się do Rosji, w tym do jej stolicy Moskwy.

Konflikt ten jest świetnym przykładem starcia asymetrycznego, gdzie występują elementy walk między wrogimi wojskami, w których miażdżącą przewagę ilościową i technologiczną jednej ze stron niwelowano prowadzeniem walk w terenie zurbanizowanym i w ciężkim terenie górzystym. Wykorzystywano techniki prowadzenia działań nieregularnych, a także ataki terrorystyczne wymierzone w obywateli wrogiego państwa.

I wojna w Czeczenii (1994- 96) jest przykładem prowadzenia skutecznych działań nieregularnych w mieście i jednym z nielicznych przykładów działań takich zakończonych sukcesem. Zasadnicza faza konfliktu rosyjsko- czeczeńskiego rozpoczęła się 11.12.1994 roku od wkroczenia na teren republiki trzech rosyjskich zgrupowań uderzeniowych. Ostateczne zajęcie stolicy Czeczenii nastąpiło dopiero 13.02.1995 roku, a większość walk przeniosła się na prowincje republiki, gdzie walki toczyły się przez następne miesiące o większe miasta i wsie. Przewaga ilościowa Rosjan doprowadziła w końcu do wyparcia sił czeczeńskich w góry, gdzie jednak nie zostały one zlikwidowane. Walka w formie działań nieregularnych toczyła się na całym obszarze zajęтым przez Rosjan w tym w stolicy Czeczenii- Groznm. Pierwsza faza konfliktu zakończyła się w lipcu i była efektem rozpoczynających się rozmów pokojowych oraz szokiem rosyjskim po zajęciu przez komando Basejewa szpitala na terenie Rosji (Budionowsk).

Drugą fazę konfliktu stanowiły akcje nieregularne, które były na tyle skuteczne, że doprowadziły w konsekwencji do wyparcia Rosjan z Czeczenii.

Technika działań czeczeńskich polegała na przenikaniu grup partyzanckich na tereny nizinne oraz na aktywowaniu „uśpionych” grup bojowników znajdujących się w terenie opanowanym przez Rosjan. Akcje takie skierowane przeciwko wojskom rosyjskim

---

<sup>1</sup> Opracowanie na podstawie: Z. Czarnotta, Z. Moszumański, Czeczenia 94- 95, Warszawa 1995, <http://www.kavkazcenter.com/eng>, [www.terrorizm.com](http://www.terrorizm.com), [www.czeczenia.com.pl](http://www.czeczenia.com.pl)

przeprowadzane były nie tylko w terenie otwartym lecz także w miastach (w tym w stolicy) zmuszając do absorbowania do działań „stabilizacyjnych” duże siły regularne wojska i MSW. Działania te w konsekwencji prowadziły do braku stabilizacji na zajętych przez Rosjan terenów, zadawaniu im strat w ludziach i sprzęcie (także uszkodzanie śmigłowców na lądowiskach) oraz co niezmiernie ważne powodowały narastanie wrogiego stosunku do konfliktu zarówno społeczności międzynarodowej jak i rosyjskiej.

Działania nieregularne w Groznm (stolica Czeczenii) prowadzone były bez przerwy od czasu wkroczenia Rosjan do stolicy. Miały na celu:

- absorbowanie sił rosyjskich w stolicy;
- zadawanie im strat;
- uniemożliwienie wprowadzenia marionetkowych władz przyjaznych Rosji;
- uniemożliwienie wykorzystania infrastruktury miejskiej przez siły rosyjskie;
- stworzenie warunków do ostatecznego wyparcia przeciwnika z miasta.

**Wpływ na odnoszenie sukcesów przez partyzantów w mieście miało:**

- powszechne otrzymywane wsparcie od miejscowej ludności (ochronne, materialne, ludzkie);
- doskonała znajomość terenu;
- łatwy dostęp do przygotowanych wcześniej magazynów z bronią;
- dobra synchronizacja działań;
- dobre rozpoznanie przeciwnika, znajomość wszelkich ruchów jego wojsk;
- niemożliwość wykorzystania do zwalczania partyzantów przez Rosjan sprzętu, który w działaniach regularnych stanowił o ich przewadze.

Technika działań nieregularnych w mieście sprowadzała się do ograniczania swobody działania przeciwnika oraz izolacji jego sił i środków. W konsekwencji w sierpniu 1996 roku dzięki skoordynowanym atakom sił nieregularnych w mieście w połączeniu z atakami grup partyzanckich z zewnątrz miasta udało się rozbić i zmusić do wycofania ze stolicy wojsk rosyjskich co w konsekwencji doprowadziło do zakończenia I wojny czeczeńskiej. Sukces oddziałów nieregularnych oddają słowa jednego z polowych dowódców czeczeńskich, który stwierdził, iż marszałek Graczow (minister obrony Federacji Rosyjskiej) mimo kilkumiesięcznego zdobywania Groznego przez siły rosyjskie miał rację mówiąc, że Grozny można zdobyć w 48 godzin, bo właśnie siły czeczeńskie w takim czasie go zdobyły.

Konflikt czeczeński uzmysłowił, iż:

- w starciu zbrojnym o znaczącej dysproporcji sił szczególnego znaczenia nabierają działania nieregularne, które z powodzeniem prowadzone są w terenie zurbanizowanym, stanowiącym doskonałe środowisko wsparcia dla sił rebelianckich;
- po zakończeniu „fazy” działań regularnych i całkowitym zajęciu obszaru przeciwnika należy liczyć się nawet z kilkuletnim oddziaływaniem nieregularnym na „zwycięskie” wojska. Wpływ na to ma przeniesienie środka ciężkości prowadzenia działań nieregularnych do sprzyjającego środowiska miejskiego;
- skuteczne działania nieregularne prowadzić mogą nawet słabo wyszkolone pod względem wojskowym grupy, które to nadrabiają świetną znajomością terenu miejskiego, rozpoznaniem przeciwnika i doskonale zaplanowanym atakom;
- nie da się zwalczyć działań nieregularnych w mieście bez ograniczenia wsparcia grup od miejscowej ludności. „Siłowe” ograniczenie wsparcia wymaga zaangażowania do walki znacznych ilości sił.

## ZAGROŻENIA POZA MILITARNE - WYBRANE PRZYKŁADY<sup>1</sup>

Jedną z najgłośniejszych awarii przemysłowych o długotrwałych skutkach była awaria elektrowni atomowej w Czarnobylu. Wybuch reaktora w nocy 26.04.1986 roku i trwający 10 dni pożar spowodował uwolnienie się radioaktywnego pyłu, który skażył znaczne obszary na terenie Ukrainy, Białorusi i Rosji. Działania prewencyjne objęły znaczną ilość krajów sąsiednich w tym Polskę. Szacuje się, że w wyniku awarii i jej skutków odczuwalnych w następnych latach zginęło ok. 4 tys. ludzi, w tym w bezpośredniej akcji ratowniczej (na skutek znacznego napromieniowania) 50 osób. W usuwaniu skutków awarii w ciągu pierwszych dwóch lat wzięło udział ok.. 200 tys. ratowników, w tym wielu żołnierzy.

W lipcu 1997 roku południową Polskę nawiedziła powódź zwana obecnie „powodzią tysiąclecia” w naszym kraju. W wyniku dwóch fal opadów w miesiącu tym pod wodą znalazły się znaczne obszary Polski, w tym największe miasta rejonu (Wrocław, Opole, Racibórz). Bilans powodzi to 55 ofiar śmiertelnych, 12 mld zł strat, zniszczenie lub uszkodzenie 680 tys. mieszkań, 4 000 mostów, 400 km dróg i 0,5 mln upraw<sup>2</sup>. W akcji przeciwdziałania i usuwania skutków powodzi udział wzięło kilkadziesiąt tysięcy żołnierzy oraz kilkaset jednostek specjalistycznego sprzętu, które zapewniały ewakuację zagrożonej ludności i instytucji, ewakuację mienia, dowóz zaopatrzenia (woda, żywność, środki czystości) i monitoring sytuacji. Wojsko brało udział w budowie i naprawie wałów przeciwpowodziowych i mostów oraz w usuwaniu padliny i zniszczeń.

Ponad 300 tys. ofiar przyniosło trzęsienie ziemi na Oceanie Indyjskim w grudniu 2004 roku. Następstwem podwodnych ruchów sejsmicznych była potężna fala tsunami, która wdarła się na ląd często na głębokość kilkunastu kilometrów powodując zniszczenia wielu miast, osiedli i wsi. Kataklizm dotknął krajów znajdujących się w epicentrum trzęsienia ziemi głównie południowej Azji, docierając także do wschodnich wybrzeży Afryki. Szeroką akcją ratowniczą przeprowadziło wojsko, które prowadziło działania ratunkowe i ewakuacyjne, rozpoznawcze i przeciw epidemiologiczne



<sup>1</sup> <http://hotnews.pl/artnauka-389.html>, <http://www.zdrowie.med.pl/nawosc.phtml?slovo=indiach&nr=3>,

<sup>2</sup> Jerzego Greli, Henryka Słoty, Jana Zielińskiego (red.): *Dorzecze Wisły. Monografia Powodzi lipiec 1997*. Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej.

